

Kılavuz Yazarları

- Barış Soydan:** İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. 1994'te Express dergisini çıkaran ekipte yer aldı. Daha sonra çeşitli ekonomi dergilerini yönetti. 2007-2014 arasında Sabah gazetesinin yazı işleri müdürlüğünü yaptı. Halen Turkishtime dergisinin yayın yönetmeni. Medya Etiği Platformu'nun (MEP) kurucularından.
- Mahmut Çınar:** Felsefe ve gazetecilik eğitimi aldı. 2007'den bu yana Bahçeşehir Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak görev yapıyor. Gazetecilik, medya sosyolojisi, medya etiği, basın tarihi, ayrımcılık gibi alanlarda dersler veriyor. Bir süre Avrupa Konseyi'nin Ayrımcılıkla Mücadele Kampanyası'nda da uzman olarak görev yapan Çınar, insan hakları, eşitlik, ayrımcılıkla mücadele alanlarında yürütülen ulusal ve uluslararası projelerde danışman ve gönüllü katılımcı olarak çalışmalarını sürdürüyor. 2014 yılında, kurucusu olduğu Medya Araştırmaları Derneği'nin Yönetim Kurulu Başkanlığı görevini de üstlenen Mahmut Çınar, ayrıca kültürel ve sanatsal organizasyonlarda da danışmanlık ve editörlük yapıyor. Çeşitli yayın organları için siyasi ve kültürel analizlere yer verdiği yazılar yazan Çınar'ın editörlüğünü yaptığı "Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar, Mecralar, Tartışmalar" başlıklı kitap, Hrant Dink Vakfı Yayınları'ndan 2014 yılında çıktı.
- Rana Şenol:** Siyasal Bilimler, Ekonomi, Medya-İletişim, Kütüphanecilik ve Enformasyon Bilim alanlarında, sırasıyla Edinboro, Pittsburgh, New School for Social Research ve C.W. Post Üniversitelerinde lisans ve yüksek lisans eğitimlerini tamamladıktan sonra uzun yıllar Amerika'nın en büyük ulusal kanallarından ABC News'de çalıştı. 2009'un Temmuz ayında ABC News'deki görevinden ayrılarak, 21 yıllık Amerika macerasına son verme kararıyla İstanbul'a döndü. 2010-2014 yılları arasında Medya Derneğinde Proje Direktörlüğü yaptı; dönem dönem TRT muhabirlerine Ankara ve İstanbul'da eğitimler verdi. Rana Şenol şu an Kıbrıs'ta yaşıyor. Seyrek aralıklarla Agos gazetesine ve aylık kitap eki Kirk'e yazıyor. Medya Etiği Platformu (MEP) kurucularından.
- Tayfun Ertan:** Uzun yıllar radyo ve televizyon gazeteciliği yaptı. 1977'de BBC'de başladığı meslek hayatını 1993 yılından itibaren Türkiye'de özel radyo ve televizyonlarda sürdürdü. Show Tv, Atv ve CNNTÜRK haber merkezlerinin kuruluşlarında yer aldı. NTV'de kurucu genel yayın yönetmeni olarak görev yaptı. Şimdi Bağımsız Gazetecilik Platformu P24'ün faaliyetlerine katkıda bulunuyor.
- Yonca Poyraz Doğan:** İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi mezunu. 1992'de ABD'ye gitti ve kitle iletişimi alanında yüksek lisansını Texas Tech Üniversitesi'nde tamamladı. 1996'da Washington DC'de bir gazetecilik stajı ile Kongre muhabirliğinin ardından Washington Institute for Near East Policy adlı düşünce kuruluşunda asistanlık yaptı. Daha sonra Voice of America'da Türkçe ve İngilizce servislerinde 6 yıl çalıştı. Cumhuriyet Dergi, Radikal 2, Yeni Harman, ABhaber.com dahil çeşitli yayınlarda köşe yazarlığı yaptı. 2005 yılının sonlarında İstanbul'a döndükten sonra Today's Zaman'ın kuruluşunda yer aldı ve gazetede çalıştı. Son yıllarda Today's Zaman ve Turkish Review için özel söyleşilerine devam ediyor. Medya Etiği Platformu'nun (MEP) kurucularından.

P24 Medya Kitaplığı

Yayın No 2

Ayrımcı Dile Karşı

Habercilik Kılavuzu

Bariş Soydan

Mahmut Çınar

Rana Şenol

Tayfun Ertan

Yonca Poyraz Doğan

Kitap tasarımı

Bülent Erkmen

Baskı öncesi hazırlık

Bariş Akkurt, Bek

1. Basım: Ekim 2015

2. Basım: Ocak 2016

Baskı ve Cilt:

MAS Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.

Hamidiye Mahallesi,

Soğuksu Caddesi 3

Kağıthane 34408 İstanbul

T: +90 212 294 10 00

kitap@masmat.com.tr

Matbaa Sertifika No: XXXXXX

P24 MEDYA KİTAPLIĞI

Punto24 Bağımsız Gazetecilik Platformu

Sıraselviler Caddesi, 57/3 Taksim

Beyoğlu 34433 İstanbul

e-posta: info@platform24.org

www.platform24.org

www.twitter.com/P24Punto24

tr-tr.facebook.com/Punto24

Bu kitap, Medya Etiği Platformu (MEP) ve Bağımsız Gazetecilik Platformu P24'ün girişimiyle, 'Özgürlük İçin Friedrich Naumann Vakfı'nın katkılarıyla hazırlanmıştır.

Friedrich Naumann
STIFTUNG FÜR DIE FREIHEIT

P24
MEDYA
KİTAPLIĞI

Bariş Soydan
Mahmut Çınar
Rana Şenol
Tayfun Ertan
Yonca Poyraz Doğan

Ayrımcı Dile Karşı Habercilik Kılavuzu

Giriş > 005

Haberlerde Ayrımcı Dil Kullanımı > 015

Kadına Yönelik Cinsiyetçi Söylem > 015

İrkçi Söylem: Etnik ve Dini Ayrımcılık > 055

Yabancı Düşmanlığı > 080

Homofobik Söylem > 101

Haberde Siyasi Ayrımcılık > 115

Haberde Engelliler, Yaşam Tarzı ve Görünüşe Dayalı Ayrımcılık > 133

Haberde Yaş Ayrımcılığı > 150

Haberde Sınıfsal Ayrımcılık > 159

Haberde Ruhsal ve Zihinsel Sorunlara Ayrımcılık > 166

Haberlerde Kritik Sözcük ve İfadeler > 172

Giriş

Sözcüklerin, cümlelerin, sıfatların, kalıpların, özetle dilin hayatımızda kapladığı yer; birbirimizi anlamamızı sağlayan bir iletişim sistemi olmasının ötesinde bir büyüklüğe sahip. Dili kullanarak yalnızca birbirimizi anlamıyoruz; dille anlamlandırıyor, dille düşünüyoruz. Değer yargılarımızı, inançlarımızı, siyasi görüşlerimizi, toplumsal duruşumuzu yalnız dille aktarmıyor, aslında zaten dille var ediyoruz. Buradan bakınca insanlık tarihinin bir yanıyla dilin de tarihi olduğunu söylemek mümkün.

Diğer yandan söylemleri, yani dilin taşıdığı toplumsal, kültürel, siyasi anlamları belirleyen temel unsur, büyük ölçüde toplumsal ilişkileri de belirleyen siyaset. İktisadi da içeren iktidar ilişkileri, güçlü olanın gücünü sürdürmek için yeniden biçimlendirdiği dilin egemen dil haline gelmesine sebep oluyor. Medya ise bu dille kurulan iktidar sürecinin en önemli araçlarından biri. Bugün artık kaçınılmaz olarak gündelik hayatın her anında maruz kaldığımız medya dili, dünyayı anlamlandırmaya başladığımız yaşlardan itibaren ülkeyle, siyasetle, diğer insanlarla, diğer ülkelerle, tanımadığımız kültürler ve gruplarla, hatta tanıdığımız kültürler ve gruplarla ilgili düşüncelerimizin şekillenmesinde başat bir rol oynuyor. Önemli olan, birey olarak bizim irademiz dışında ve bizden önce kurulmuş olmasına rağmen çoğu zaman toplumsallaştığı için benimsediğimiz bu dilin biçimlendirilmesi sürecini görebilmek, anlayabilmek ve yeni bir dilin kurulmasının imkânlarını araştırmak.

İşte Ayrımcı Dile Karşı Habercilik Kılavuzu projesi, böyle bir amaçla yola çıkan gönüllü bir grubun çabalarıyla hayata geçirildi. Medyadaki yaygın dilin, toplumda baskın olan gruplar ve kimlikler dışındaki grup ve kimlikleri ayrımcı bir biçimde nitelendirdiğini, tanımladığını, adlandırıp sıfatlandırdığını düşünen bu grup, haber dilinde gördüğü açık ya da dolaylı sorunları masaya yatırmak, görünür kılmak ve mütevazı önerilerle bu sorunların bir daha tekrarlanmaması için uyarılarda bulunmak amacıyla elinizdeki kılavuzu hazırladı.

Medyadaki ayrımcı söylemin ve temsil sorununun tek nedeninin habercilerin kullandığı dil olmadığını farkındayız. Medya sisteminin, iktidarla, güçle, iktisadi ilişkilerle bu denli iç içe geçmiş olmasının, hâkim dilin benimsenmesindeki; gazete sayfalarında, televizyon ekranlarında ve her mecrada yeniden yeniden üretilmesindeki en önemli neden olduğunu biliyoruz. Ancak yine de tüm bu iktidar/güç ilişkileri dışında, habercilerin yıllardan beri haber merkezlerinde öğrendikleri bazı "habercilik oyunları"nın da, sırf çok okunma, çok satma pahasına kuşaktan kuşağa aktarıldığını görüyoruz. Ajanslardan gelen haberlerin "çekici" ve "sansasyonel" kılınmak için ne tür başlıklarla sunulduğunun; cinsiyetçi habercilik anlayışının bir sonucu olarak hemen her haberde, ilgisi olsun ya da olmasın bir kadın figürünün bağlam dışında öne çıkarılmaya çalışıldığının; ülkenin hakim unsurları olan Türklük ve Sünni İslamık dışındaki tüm kimliksel kategorilerin haberlerde ya görünmez kılındığının yahut marjinal unsurlar olarak sunulduğunun; heteroseksist anlayışın dışında kalan cinsiyet kimliklerinin

eğlence ve/veya aşağılama aracı olarak adeta "kullanıldığının"; toplumda genel kabul gören ve "normal" kabul edilen yaşam tarzları dışındaki hayatların "toplumun çoğunluğuna hitap etme" pahasına küçümsendiğinin; yine toplumun çoğunluğunun sahip olduğu varsayılan siyasi değerler dışındaki değerlerin ve mücadelelerin, çoğunluk adına konuştuğunu varsayan gazeteciler tarafından düşmanlık söylemiyle hedef gösterildiğinin ve daha nice yanlış habercilik pratiğinin izlerini sürebiliyoruz.

Gündelik dil, ayrımcılıkla dolu. Barışın ve eşitliğin önündeki en büyük engellerden biri olan ayrımcılığı ortadan kaldırmak istiyorsak bu dille uğraşmalı, dile yerleşmiş ancak çoğu zaman farkında olunmadan kullanılan ifadeleri gözden geçirmeli, tartışmalı ve hatta dilden çıkarmalıyız. Aynı mücadele habercilik dili için de geçerli. Değer yargılarının değil, yalnızca gerçeğin emrinde olması gereken habercilerin kullandığı dilden, değer yargısı içeren sözcükleri, kullanımları, kalıpları çıkarmanın yollarını aramalıyız. Bunu; dilin zenginliğini ortadan kaldırmadan, sürekli olarak düştüğünden şikâyet ettiğimiz habercilik standartlarını yükselterek, cinsiyetçilikten, bir kimlik grubu adına konuşmaktan arınmış yeni bir haberciliğin dilini oluşturmaya çalışarak yapabileceğimize inanıyoruz.

Gazeteciliğin etik standartlarını ortaya koymaya çalışan ve "meslek ilkeleri" ya da "etik kodlar" olarak tanımlanan içerikler, yukarıda özetlenen "medya ve ayrımcılık" ilişkisi bağlamında yetersiz kalıyor. Burada en önemli sorun, söz konusu ilkelerin genel

başlıklar olarak tanımlanması ve haberciliğin hıza dayalı pratiğinde genelde bu tür kaynaklara başvurunun pek mümkün olmaması. Bu proje kapsamında hazırlanan kılavuzun, “ayrımcılık” ve “nefret söylemi” konularına odaklanıyor olması, bu çalışmayı, Türkiye’de habercilerin kullanabileceği söz konusu etik kodlar bütünlerinden ayıran en önemli nokta olarak öne çıkıyor. Dahası, konuyla ilgili çoğu çalışmanın, amaçları doğrultusunda içerdiği akademik dilin aksine kılavuz çalışmasında okuyan herkesin anlayabileceği bir dil ve anlatım tarzı benimsenmeye çalışıldı.

Altını çizmemiz gereken diğer bir nokta ise elinizdeki çalışmanın, haberciliğin yalnızca ayrımcılık konusundaki sorunlarına eğilmiş olması. İncelenen örnekler, habercilik değerlerinin tümü dikkate alınarak analiz edilmedi. Haberin yapısı, 5N1K kurallarına uyulup uyulmadığı, haber dilinin teknik olarak doğru kurulup kurulmadığı, dengelilik ve adil olma sorumluluklarının haberde yerine getirilip getirilmediği, haberde dilbilgisi kurallarına ne ölçüde uyulduğu gibi habercilik açısından çok önemli bulduğumuz meseleler, bu kılavuzun konuları olmadığı için ele alınmadı. Buna rağmen bazı haberlerde bu bağlamlarda gözümüze çarpan eksikleri de ortaya koymaya çalıştık. Diğer yandan zaten fark ettik ki, ayrımcı bir dile ve yaklaşıma sahip olan haberlerin çoğunda haberciliğin diğer evrensel ilkeleri konusunda çok ciddi sorunlar görmek mümkün.

Mesleki pratiğin her durumda zor ve karmaşık yapısına rağmen elinizdeki kılavuzun pratik ve kullanılabilir biçimde hazırlanması,

habercilerin sorularına doğrudan ve özet yanıtlar verebilmesi amaçlandı. Kılavuzun ilk bölümü, habercilerin kullanabileceği pratik bir rehber niteliği taşıyor. Yapılan geniş medya taramasının ve sivil toplum kuruluşları ile akademisyenler tarafından yürütülmüş ve yürütülüyor olan çalışmaların ortaya koyduğu sonuçlardan yola çıkarak haber dilinde en çok kullanılan, ayrımcılık içeren klişelerin ve kavramların örneklerine yer verdiğimiz bu bölümde bir biçimde ayrımcılığa dair temel yorumlarımızı da bulabileceksiniz. Burada amaç, söz konusu yanlış kullanımların alternatiflerinin önerildiği kılavuza sahip olan habercinin, yalnızca kılavuzda yer alan kavramları ya da kalıpları kullanmaktan vazgeçmesi değil, kullandığı dilde ayrımcılık içerebilecek tüm sözcükler, deyimler, kalıplara karşı daha duyarlı olmasının sağlanması olarak özetlenebilir. Bu bölümde yer alan ayrımcılık kategorileri belirlenirken, daha önce yapılan çalışmaların ortaya koyduğu başlıklardan yararlandı. Ek olarak, söz konusu kategoriler, yapılan ön araştırmada en fazla karşılaşılan ayrımcılık türünden en aza doğru sıralanarak sunulmaya çalışıldı.

Kılavuzun ikinci bölümünde ise, yine yapılan taramadan ve önceki araştırmalardan yola çıkarak hazırlanan kapsamlı bir sözlük yer alıyor. Türkçe’de bulunan ve habercilerin sıkça kullandığı kelimelerin tanımlarının yapıldığı bu bölüm hazırlanırken güdülen en önemli amaç, bu kelimelerin ve kavramların doğru kullanılması ve yine Türkçe’de yer alan ve ayrımcılık içermeyen alternatiflerinin önerilmesi olarak özetlenebilir.

Kılavuz nasıl hazırlandı?

Her şeyden önce, elinizdeki kılavuzun akademik bir çalışma olmadığını vurgulamak gerekiyor. Amacımız akademik bir tespit yapmaktan ziyade daha pratik bir bağlamda hemen her gün karşılaştığımız örnekleri ortaya koyup analiz etmenin yollarını aramak. Yine de bu örneklerle doğru bir biçimde ulaşmak ve tarafgir bir tutumun tuzağına düşmemek için aşağıda belirlenen kriterlere dayanarak bir sistematik geliştirildi. Buna göre; kılavuz çalışmasında ele alınan, haberlerde en fazla karşılaşılan ayrımcı kategorileri belirlemek ve bu kategorilerin ne biçimde kullanıldığını, hangi ayrımcı haber klişelerine daha fazla yer verildiğini, ayrımcılığın hangi bağlamlarda yapıldığını (etnik, dini, cinsiyet, cinsel yönelim, görünüş, engellilik vs.) ortaya koymak için üç yönlü bir araştırma yapıldı.

Bunlardan ilki, yazılı basında yapılan kapsamlı bir taramaya karşılık geliyor. Söz konusu taramanın yapıldığı gazeteler belirlenirken şu özellikler dikkate alındı:

- > Gazetelerin, içerik olarak ve editoryal tercihler dikkate alınarak, farklı kültürel ve ideolojik katmanları temsil edebilmeleri;
- > Gazetelerin, söz konusu ideolojik/politik tarafgirlik bağlamında, belli bir nicel temsile karşılık gelen tirajları;
- > Çalışmanın temel amacı olan, ortaya çıkarılacak önyargılı, ayrımcı ifadelerin/söylemlerin bu gazetelerdeki kimi haberlerde yer aldığına dair

daha önceki kapsamlı çalışmalardan elde edilen bulgular.

Buna göre şu altı gazetenin taranmasına karar verildi:

- > Hürriyet
- > Sabah
- > Sözcü
- > Yeni Akit
- > Yeni Çağ
- > Zaman

Altı gazetenin üç aylık dönemi kapsayan (Şubat, Mart, Nisan 2014) sayıları, iletişim öğrencileri Tuğba Sivri, Hazan Celhunz, Damla Aydemir, Hakan Güngör ve Serhatcan Yurdam'dan oluşan ekip tarafından Beyazıt Devlet Kütüphanesi arşivinde taranarak fotoğraflandı.

Tarama yapılırken, oluşturulan içerik analizi formunda yer alan belli başlı kelimelerin ve klişelerin bulunduğu haberlerin yanı sıra belirli imaların, kapalı anlatımların, doğrudan olmayan ötekileştirme ifadelerinin görüldüğü haberler de dikkate alındı.

Ayrımcı Dile Karşı Habercilik Kılavuzu'nda ele alınacak ayrımcı/ötekileştirici ifadelerin ve habercilik klişelerinin belirlenmesi için yapılan diğer bir ön çalışma ise, Türkiye'de medyada yer alan ayrımcılığı ortaya çıkarmayı amaçlayan diğer çalışmaların bulgularının derlenmesi oldu. Bunlardan biri olan, Hrant Dink Vakfı'nın yürüttüğü "Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi" projesi, nefret söyleminin ulusal ve yerel gazetelerdeki örneklerini düzenli olarak ortaya koymaya ve nefret söyleminin

medyadan silinebilmesi için adımlar atılmasını teşvik etmeye devam etmektedir. Sosyal Değişim Derneği'nin "Nefret Suçları Yasası İstiyorum" projesi ise, haber medyasında kullanılan kimi kalıpların ortaya konması açısından öne çıkmaktadır. Bunların yanı sıra İnsan Hakları Ortak Platformu, Kadınların Medya İzleme Grubu MEDİZ, Kaos GL, Lambdaistanbul ve Pozitif Yaşam Derneği gibi farklı inisiyatifler de belirli gruplara yönelik ayrımcı/ötekileştirici ifadelerin, önyargıların ve nefret söyleminin ortaya konduğu tarama çalışmaları yapmaktadır. Ayrıca Emrah Göker'in sitesi istifhanem.com'daki bazı kupürlerden de yararlanıldı.

Yukarıda sözü edilen araştırmaların yanı sıra akademik alanda medya-ayrımcılık ilişkisini konu edinen çok sayıda çalışma, kılavuzun ön hazırlığında yararlanılan kaynaklar oldu. Bunlar arasında Eser Köker ve Ülkü Doğanay tarafından hazırlanan, [İrkçı Değilim Ama...: Yazılı Basında İrkçı Ayrımcı Söylemler](#) (İHOP, 2011); Kenan Çayır ve Müge Ayhan Ceyhan tarafından derlenen, [Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar](#) (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2012); Yasemin İnceoğlu'nun derlediği [Nefret Söylemi ve Nefret Suçları](#) (Ayrıntı Yayınları, 2012); Altuğ Akın, Ayşe Kaymak, Burak Doğu, Eser Aygül, Günseli Bayraktutan Sütçü, İlden Dirini, Tuğrul Çomu ve Mutlu Binark tarafından hazırlanan [Yeni Medyada Nefret Söylemi](#) (Kalkedon Yayıncılık, 2010), Hrant Dink Vakfı tarafından yayınlanan [Nefret Suçları ve Nefret Söylemi](#) (Uluslararası Hrant Dink Vakfı Yayınları, 2010), editörlüğü, kılavuzun yazarlarından olan Mahmut Çınar tarafından yapılan [Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar, Mecralar, Tartışmalar](#) (Hrant Dink Vakfı Yayınları, 2014) Türkçe'de konuyla

ilgili yayınların ilk akla gelenlerindedir. Kılavuzun yazımında Sınır Tanımayan Kadınlar - Göçmen Kadınlarla Dayanışma Grubu gibi bazı sivil toplum kuruluşlarının görüşlerine de başvuruldu.

Elinizdeki kılavuzda kullanılan örnekler yalnızca yukarıda sözü edilen kaynaklardan elde edilen kupürlerle sınırlı değil. Çalışmanın ön araştırması yapılırken belirli bir veriye ulaşmak amacıyla izlenen üçüncü yol, Yazım Komisyonu'nun oluşturduğu veritabanı oldu. Yapılan kapsamlı taramanın ve daha önce yapılmış olan araştırmaların bulgularının dışında kalan güncel kimi örnekler, kılavuzu hazırlayan ekip tarafından gündelik olarak bu veritabanına eklendi. Veritabanında, taramanın kapsamı dışında kalan haber ajanslarında ve internet haber sitelerinde karşılaşılan ayrımcı/ötekileştirici ifadeler ve önyargı içerdiği düşünülen haberler paylaşılarak tartışıldı.

Kılavuzun hazırlanma sürecinde bizlere detaylı ve yapıcı eleştiriler getirerek haberlere, habercilik pratiğine, kelimelere ve bağlamlara daha dikkatli bakmamızı sağlayan destekçilerimiz oldu. Kılavuzun taslak versiyonunu inceleyip önerilerini sunan Alper Görmüş, Ceren Sözeri, Ekrem Dumanlı, Faruk Bildirici, Ferhat Boratav, Hidayet Şefkatli Tuksal, Hülya Gülbahar, Sedef Kabaş, Mehmet Sağnak, Yasemin Öz ve Zeynep Arslan'a değerli katkıları için teşekkürü borç biliyoruz. Kılavuz, hazırlanma sürecindeki sorunların birçoğundan bu isimler sayesinde arınmış oldu.

Ayrıca kupürlere ulaşma ve kupürlerin tasnifi konularındaki yardımlarından dolayı Mustafa Can'a, Medya Takip Merkezi'ne ve Nisa Gürbüz'e teşekkür ediyoruz.

Medyada üretilen, medya yoluyla yayılan ve meşrulaşan ayrımcılığın ortadan kalkması, uzun, kapsamlı, topyekûn bir mücadeleyle gerçekleşebilecek. Bu mücadelenin bir ayağını da medya mensuplarının konuyla ilgili daha bilinçli, daha duyarlı ve insan hakları temelinde bir mesleki pratiği uygulanabilir bulmaları oluşturuyor. Umuyoruz Ayrımcı Dile Karşı Habercilik Kılavuzu, bu yolda küçük de olsa bir katkı sağlayarak, kılavuza sahip olan habercilerin haberlerini üretirken kullanmayı seçecekleri bir kaynak haline gelebilir.

Mahmut ÇINAR

Haberde Kadına Yönelik Cinsiyetçi Söylem

Türkiye'de medyanın en yaygın olarak yaptığı ayrımcılık türü cinsiyetçi söylemdir diyebiliriz. Toplumda cinsiyet eşitsizliği hayatın her alanında görülürken erkek egemen dil haberlere öylesine işlemiş durumda ki, bu dil sorgulanmadan rahatlıkla kullanılıyor, kırılmaz bir kalıp gibi tekrarlanıyor. Stajyerinden en deneyimli editörüne, hemen hemen herkes aynı tanımları kullanıyor.

Haberlerdeki cinsiyetçi söylem bilinçli ya da bilinçsiz olarak kadına karşı ayrımcılığı da besleyen ve yaygınlaştıran önemli unsurlardan biri. Habercilerin bu yaygınlaştırmaya katkı sunmamak için cinsiyetçi söylemden kaçınmaları, kalıplaşmış ifadeleri sorgulamaları ve alternatif söylemler geliştirmeleri gerekiyor. Çünkü toplumsal gerçeği dil ile inşa ediyor, düşüncelerimizi dil ile şekillendiriyoruz.

"Kadınların ayrımcılığa uğramadığı bir medya için" kurulan Medya İzleme Grubu (MEDİZ) 25 Nisan 2008'de "Medyada Cinsiyetçiliğe Son!" kampanyasına şu ifadelerle başlamıştı:

"Medyanın arka sayfasında 'güzel', gündüz kuşağında 'kurban' ya da 'cani'; hikayelerinde 'fedakar anne', 'iyi aile kızı' ya da 'kötü kadın'; siyaset sayfalarında 'başörtüsü' ya da 'bayrak taşıyıcısı' ve yalnızca medyanın mutfağında çalışıp görünmez olmaktan bıktık!"

Bu bölümde kadına yönelik cinsiyetçi söylem konusunda farkındalığımızı arttırmak için haber örnekleri üzerinden kullanılan dilin neden sorunlu olduğunu irdeliyoruz. Ayrıca cinsiyetçi ayrımcılığa değil de, toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sağlayacak dili bulmanın yollarını arıyoruz.

Tam iki saat boyunca dil döktüler

Sağlık ekipleri ve polisler, iki saatlik çabının ardında Sevim G.'yi araçtan çıkarmaya ikna etti. Otomobilde çok sayıda içki şişesi bulundu.

Alkollü kadın sürücü polise kök söktürdü

DÜZCE'de denetim yapan trafik ekiplerinin durdurduğu alkollü sürücü Sevim G. (39), evrakları kontrol edildiği sırada aracıyla kaçmaya başladı. Takibe alınan otomobil, hızlı geçen bir kovalamanın ardından Sakarya'nın Sapanca İlçesi'nde durduruldu.

Tornavidayla tehdit etti

ARACIN kapılarını kilitleyip ön yolcu koltuğuna geçen Sevim G., elindeki tornavidayla kendisine zarar vereceğini söyledi. Sağlık ekipleri ve polisleri iki saat dil döktüğü Sevim G., sonunda kilidi açıp dışarı çıkınca karakola götürüldü. Murat ARAPOĞLU (AA)

"Alkollü kadın sürücü polise kök söktürdü"

Sözcü, 23 Şubat 2014

Kadın gaspçıya, 6 yıl hapis cezası verildi

SAMSUN'da geçen yıl Ramazan ayında fitre vermek amacıyla girdiği evde 81 yaşındaki Elif Evlek'in zorla parasını aldığı gerekçesiyle tutuklu yargılanan Akkız Ç.'nin (53) yargılanması tamamlandı. Samsun 2'nci Ağır Ceza Mahkemesi'ne gasp suçundan 6 yıl 8 ay hapis cezası verdi. İsmail AKDUMAN (DHA)

Akkız Ç. (53)

"Kadın gaspçıya 6 yıl hapis cezası verildi"

Sözcü, 14 Mart 2014

Neden sorunlu?

Her şeyden önce her iki haberin de ortak noktası bir cinsiyet ayrımcılığı klasiği olması. Cinsiyet ayrımcı dil özellikle trafik kazası haberlerinde rutin olarak karşımıza çıkıyor. Her gün ajanslardan "kadın sürücü kazaları" temalı haberler geliyor. Haber masaları da bu haberleri sorgusuz sualsiz servis ediyor.

Sorulması gereken soru şu: Neden "Erkek sürücü dehşeti" ya da "kazası" demiyoruz da "Kadın sürücü dehşeti" ya da "kazası" diyoruz? Sürücünün cinsiyetini vurgulayanların amaçladığı nedir? "Kadınların iyi araç kullanamadıkları, acemi, beceriksiz sürücü oldukları" önyargısını dile getirmek mi? Bu önyargı, cinsiyet ayrımcılığı yapmaktır. "Kadın gaspçı" haberinde de "kadın" vurgusunun habere kattığı bir değer yok. Gasp eylemini yapan bir erkek olsaydı, bunu belirtecek miydik? Hayır. Verilen cezanın gaspçının kadın olmasıyla bir ilgisi var mı? Hayır. Gaspçının cinsiyeti habere değer katmadıkça başlıkta vurgulanmak zorunda değil; haberin içeriğinde bu gibi olaylara maruz kalma ihtimali olan vatandaşları uyararak gerekiyorsa, eşkâl gibi, cinsiyet de belirtilebilir.

Nasıl olabilirdi?

Haberde "kadın" vurgusu yapıldığında bunun genelde kadın-erkek eşitsizliğine katkı yaptığını, cinsiyetçi dile sebep olduğunu hatırlamak gerekir. "Kadın" ya da "kadınlar" diye atılacak başlıklarda bu sözcükler yerine "erkek" ya da "erkekler" yazar mıydık? Neden? Cinsiyet bilgilerinin habere nasıl bir katkısı var? Cinsiyet ayrımcılığı mı yapıyor yoksa habere değer mi katıyor?

Haber Örneği:

"Bayanlar sevindirdi erkekler üzdü"

Sözcü, 27 Mart 2014

Neden sorunlu?

Haberlerde "kadın" yerine "bayan" kullanımı üzerinde çok tartışma var. Ancak bütün tartışmalar bir yana "bay" ve "bayan" bir hitap şekli, "kadın" ve "erkek" ise cinsiyet tanımı. Dolayısıyla "erkek" in karşılığı olarak "bayan" demek doğru Türkçe değil.

Nasıl olabilirdi?

"Bayan" kullanımı özellikle spor haberlerinde sık karşımıza çıkıyor. Doğru kullanım elbette "Kadınlar sevindirdi erkekler üzdü" olmalıydı çünkü Türkçe'de erkeğin karşılığı kadın, bayan ise bir hitap şekli.

Haber Örneği:

"Üsküdarlı kızlar gol rekoru kırdı"

Hürriyet Spor, 11 Şubat 2013

Neden sorunlu?

Haberde, takım adı "Üsküdar Belediyespor'un Kadın Hentbol Takımı" olarak belirtildiği halde başlıkta "Üsküdarlı kızlar" ifadesi var.

Nasıl olabilirdi?

Takımın ismindeki "kadın" haberde de kullanılmalıydı. Erkek takımlarından söz ederken "oğlanlar" diyor muyuz?

Bir başka mesele...

Burada bir başka konu da federasyonların kullandığı sporcu unvanlarıyla ilgili. Örneğin, Türkiye Basketbol Federasyonu (TBF), 2010'da aldığı bir kararla "Bayanlar Ligi" yerine "Kadınlar Ligi" ifadesini kullanacağını açıklamıştı. TBF'nin aldığı bu kurumsal karara rağmen, çoğunlukla alışkanlıklar nedeni ile medyada "bayan basketbol takımı" ifadesi, azalan oranda da olsa kullanıldı.

Öte yandan Türkiye Voleybol Federasyonu (TVF) "Bayanlar Ligi" ifadesini kullanıyor. Konu hakkında görüştüğümüz TVF yetkilileri "Türkiye Bayanlar Voleybol Ligi"nin başladığı yıllardan beri "bayan" kelimesinin kullanıldığını ifade ettiler. TVF altyapılarda ise "küçük", "yıldız" ve "genç" ifadelerini kullanıyor.

Bu farklar bize şunu gösteriyor: Cinsiyet olarak "erkek" karşılığı olan "kadın" kelimesinin kullanımı Türkiye'de henüz yerleşmiş değil. 2012 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) yönetimi, Meclis'teki tüm tuvaletlerin kapısındaki "bay" ve "bayan" ibarelerini "kadın" ve "erkek" olarak değiştirmişti. Bu haber Hürriyet gazetesinde "Kadın devrimi" başlığı ile yer almıştı¹. Bu gibi gelişmelere rağmen "kadın" kullanımı henüz yaygınlaşmış değil.

¹ <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/20748730.asp>

Haber Örneği:

Kız yüzünden işlenen cinayete 34 yıl hapis

Aynur A.'nın birlikte yaşadığı kişiyi terk edip, başka bir kişiye kaçması yüzünden çıkan kavgada öldürülen İsmail Gezici'nin katiline ceza yağdı

Mehmet SERBES

ADANA'da iddiaya göre, Aynur A. (21), nikahsız yaşadığı Gökhan G.'yi (29) terk edip, Tanju Uzan'a (21) kaçtı. Aynur A.'nın kaçması üzerine, iki aile arasında kavgayla, silah, bıçak ve sopaların kullanıldığı, 1 evin kundaklandığı olayda kavgayı ayırmaya çalışan İsmail Gezici (44) öldürüldü, 5 kişi de yaralandı. Olayla ilgili Erol G. (50) tutuklandı 8 kişi de tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

Dava 3 yıl sonra sonuçlandı

Adana 4'üncü Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanan sanıklar haklarındaki suçlamaları kabul etmedi. 3 yıldır süren mahkeme, önceki gün yapılan karar duruşmasıyla noktalandı. Mahkeme heyeti, sanıklardan Erol G.'yi, İsmail Gezici'yi öldürmekten 25 yıl, 2 kişiyi yaralamaktan da 9 yıl 2 ay hapis cezasına çarptırdı. 6 kişi hakkında ise, suçları sabit olmadığı gerekçesiyle beraat kararı verildi.

Yakınları sinir krizi geçirdi

İsmail Gezici'nin ölüm haberini alan yakınları, sinir krizi geçirmişti. 3 yıl sonra sonuçlanan davada, mahkeme heyeti Erol G.'ye 34 yıl hapis cezası verdi.

"Kız yüzünden işlenen cinayete 34 yıl hapis"

Sözcü, 3 Nisan 2014

Neden sorunlu?

Haberde, iki aile arasında çıkan kavgada bir kişinin öldürüldüğü bilgisi var. Bu olayı "kız yüzünden işlenen cinayet" olarak tanımlamak, gerçek suçluyu ya da faili görmemek ve suçu adeta "kıza" atmaktır. Ayrıca söz konusu olan 21 yaşındaki kadından "kız" diye bahsetmek doğru değil.

Yasak aşk cinayeti

Genç sevgilisiyle bir araya gelemeyen evli ve 4 çocuk babası adam, önce sevdiği kadını öldürdü, ardından da intihar etti...

Bursa'da bir cezaevinde infaz memuru olan 50 yaşındaki Doğan Fırncı, hukuk bürosunda çalışan 27 yaşındaki Emine Ebr'en'i tabanca ile öldürdükten sonra gittiği babasının evinde başına aynı silahla ateş ederek intihar etti. Bu şok cinayetin ardından, bir yasak aşk hikayesi çıktı.

Ailesi karşı çıktı

Evli ve 4 çocuk babası Fırncı'nın, Ebr'en ile 2 yıldır gönül ilişkisi olduğu öğrenildi. Fırncı'nun, bir araya gelemeyen

sevgilisi Ebr'en'e bir süre önce, "İkimiz de ölelim de kurtulalım" dediği iddia edildi. Fırncı'nın babası Hızır Fırncı, oğlunun yaşadığı yasak ilişkiden haberleri olmadığını söyledi. Polise ifade veren Emine Ebr'en'in annesi Mürivet Ebr'en, ise, "Kızımın bu ilişkisini istemiyorduk. Bu işin olmayacağını Doğan Fırncı'ya defalarca söyledim. Fakat kabul etmiyordu. Buna rağmen olayın bu boyuta varacağını düşünmemiş-tik" dedi. **Bülent CİVANOGLU-Hüseyin TÜCCAR (DHA)**

Yaş farkı büyüktü

27 yaşındaki Emine Ebr'en, evli ve 4 çocuklu sevgilisi 50 yaşındaki Fırncı'dan 23 yaş küçüktü.

"Yasak aşk cinayeti"
Sözcü, 10 Nisan 2014

Neden sorunlu?

Söz konusu bir cinayet haberiye, haber konusu olan kişilerin özel hayatını belli ahlak yargılarına göre yargılıyor ve "yasak aşk" a vurgu yaparak adeta cinayeti meşru kılıyor. Bu ilişkinin "yasak aşk" olduğuna kim, neye dayanarak karar verdi? Yaşanan ilişki "yasak aşk" ise cinayet meşru mu oluyor? Haberde hikâye haline getirilen detaylar yüzünden iki insanın hayatını kaybetmesine neden olan cinayet mi yoksa "yasak aşk" mı anlamak zor. Ayrıca haberde cinayet zanlısı ve kurbanlarının fotoğrafını kullanmak mesleki etik ilkeler açısından zaten sorunlu bir alan. Haberdeki sorunlardan biri de öldürülen kadın "genç ve güzel" olduğunda büyük fotoğrafının kullanılması. Zira bu "kadın modeli" dayatıldıkça genç, güzel ve zayıf olmayan diğer tüm kadınlar değersizleştiriliyor.

Nasıl olabilirdi?

Verilecek olan sadece bir cinayet haberiye özel hayatı "yasak aşk" tanımlı kalıp yargıyla teşhir etmez, cinayet haberine odaklanabilirdi. Daha derinlemesine yazılacak bir haberdeyse "yasak aşk" kavramı sorgulanabilir ve bunun Türkiye'de nasıl cinsiyet ayrımcılığı ve cinayeti meşrulaştırıcı rol oynayabildiği uzmanlarla tartışılabilirdi.

Haber Örneği:

Sevil'e 5 yıl 2.5 ay hapis

FRANSA'dan öğrenci değişim programı kapsamında Eskişehir'e gelen ve yasadışı örgüt üyesi olduğu ileri sürülen 21 yaşındaki Sevil Sevimli hapis cezasına çarptırıldı. Sevil, 2011'de öğrenci değişim programı kapsamında Anadolu Üniversitesi'ne geçti. Sevimli, geçen yıl 9 Mayıs'ta polis tarafından düzenlenen yasadışı terör örgütü "DHKP-C Operasyonu" kapsamında gözaltına alındı. Sevimli, "örgüt üyesi olmak", "1 Mayıs mitingine katılmak", "Grup Yorum konseri izlemek" ve "Parasız eğitim yazılı pankartı açmak" suçlamalarıyla mahkemece tutuklandı. 3'üncü yargı paketi kapsamında 7 Ağustos'ta tahliye edilen Sevimli, dün görülen duruşmada terör örgütü propagandası yapmak ve örgüt adına suç işlemekten 5 yıl 2 ay 15 gün hapis cezasına çarptırıldı. Sevimli, 10 bin lira teminat yatırırrsa yurtdışı çıkışı yasağı kalkacak.

■ Selahattin BUDAKOĞLU - Faruk KAHRAMAN - Serhat TEZCAN / DHA

"Sevil'e 5 yıl 2.5 ay hapis"

Hürriyet, 16 Şubat 2013

Neden sorunlu?

Bu haberin içeriğine yönelik sorunlar bulunabilir ancak kadına yönelik ayrımcılık bakış açısına odaklanıp, başlıkla ilgili olarak şunu soruyoruz: Bu habere konu olan kişi erkek olsaydı ön ismiyle anılacak mıydı? Bu hitap şekli haberde kadınları aşağı görme ve haber konusu olan kişiye saygısız bir yaklaşım olduğu için kabul edilemez.

Nasıl olabilirdi?

Habere konu olan kişiye ön ismiyle hitap edilmemeliydi.

Haber Örneği:

ANGELA, O NE DEKOLTEYDİ

■ Fransa'da yeni çıkan bir kitap, dönemin Cumhurbaşkanı Sarkozy ile Almanya Başbakanı Merkel'in samimiyetini ortaya koydu. İşte 2011'deki G-20 Zirvesi'nde Sarkozy'nin Merkel'e söyledikleri: "Dekoltenin dikkatimden kaçtığını mı sanıyorsun? Ah, Angela'nın dekoltesi. Fransa'da herkes bundan söz etti."

► Arzu Çakar MORİN / PARIS ► 25. sayfada

"Angela, o ne dekolteydi"

Hürriyet, 1 Şubat 2013

Neden sorunlu?

Dünyanın en güçlü kadınlarından birinin nasıl giyindiği elbette haber değeri taşıyor. Peki ama nasıl? Söz konusu elbiseyi Angela Merkel 2009 yılında giymişti. Haberde ise yeni çıkan bir kitapta Merkel'in elbisesi ile ilgili olarak Nicolas Sarkozy'e ait olduğu söylenen yorumlara yer veriliyor. Kitabın tek konusu bu muydu yoksa bu ayrıntı gazeteyle dekolteyi kadın fotoğrafı kullanma fırsatı mı vermişti? Diğer sorun ise Angela Merkel'e ön ismiyle hitap edilmesi.

Nasıl olabilirdi?

Haberlerde kadınlara yönelik olarak "dekoltesi yürek hoplattı", "cesur dekolte" gibi klişeler erkek egemen dilin söylemleri. Bu yaklaşımı benimsemek doğru olurdu. Ön isimle hitap şekli ise haberde kadınları aşağı görme ve haber konusu olan kişiye saygısız bir yaklaşım olduğu için kullanılmamalıydı.

Silopi'de yol kesip 11 polis 3 kişinin içinde bulunduğu otomobile molotof bombası atan göstericiler ilçeyi savas alanına çevirdi. FOTOĞRAF: ÇİHAN, ALİ GÜVEN

Kadın polisi molotofla yakan eylemcilere operasyon: 9 gözaltı

ALİ GÜVEN SIRMAK

Sirmak'ın Silopi ilçesinde önceki akşam yol kesip 11 polis 3 kişinin içinde bulunduğu otomobile molotof atıp yaralanmalarına sebep olan PKK yandaşlarına düzenlenen operasyonda 9 kişi gözaltına alındı. Olayda ağır yaralanan polis Zeynep Özçelik (33) ambulans uçakla Gûlhane Askeri Tıp Akademisi (GATA) Hastanesi'ne kaldırıldı. Silopi 3'üncü Caddede kimlik kontrolü yapan bir grup PKK'lıyı durdurmak isterken molotofla yaralanan polis memuru Zeynep Özçelik durumu ağırlaşınca Diyarbakır'a gönderilmişti. Burada yapılan müdahaleden sonra Özçelik, ambulans uçak

ile GATA'ya sevk edildi. Kadın polis memurunun, bacağı ve vücudunun değişik yerlerinden yanarak ağır yaralandığı öğrenildi. Olay sonrası bölgeye sevk edilen polis ekipleri, tazyikli su ile örgüt yandaşlarını dağıttırarak gece saldırılarına operasyon düzenlendi. Silopi Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Grup Amirliği ekipleri ve Özel Harekât polislerinin katıldığı operasyon kapsamında 9 kişi gözaltına alındı. İlçe Emniyet Müdürlüğü'ne götürülen şüpheliler, emniyette ifadeleri alındıktan sonra adliyeye sevk edildi. Kadın polis ile birlikte aynı araçta olan ve hafif yaralanan 11 bekiçi 2 kişinin tedavilerinin ardından taburcu edildikleri belirtildi.

"Kadın polisi molotofla yakan eylemcilere operasyon: 9 gözaltı"
Zaman, 28 Mart 2014

Neden sorunlu?

"Kadın polis" vurgusu haber için gerekli bir unsur değil ve polislik gibi bazı işleri genelde sadece erkeklerin yaptığı imajını güçlendiriyor.

Nasıl olabilirdi?

"Kadın" tanımı kullanılmayabilirdi. Türkiye'de cinsiyetçi bakışa göre bazı mesleklerin cinsiyeti var. "Kadın subay" ya da "kadın polis" gibi. Peki "erkek subay" diyor muyuz? Bunun nedeni kadının subay ya da polis olmasının çok layık görülmemesi ve normal dışı bir durum olarak algılanması ya da en iyi ihtimalle az bulunur olması. Oysa bu normal ve bu yüzden "kadın" tanımlaması habere değer katıcı bir unsur taşımadığı sürece kullanılmamalı.

Yuva yıkan kadın, 10 bin lira tazminat ödeyecek

Bu fotoğrafı delil olarak gösterdi

Müjde U., eski kocasının evliyen kendisini aldatığını öğrendi. Diğer kadına karşı dava açtı. Hakim, yuva yıkan kadına ceza verdi...

İstanbul'da girilen davadan, aldatılan kadınlara emsal olacak bir karar çıktı. İpe o zaman 2 çocuk annesi doktor Müjde U. ile doktor kocası Mustafa U. geçen yıl temyiz aşamasında bulundu. Mahkeme, yapılan 5 ve 9 olan çocukların velayetini anneye verildi. İkinci ayık 9 bin lira tazminat bağlandı. Temyizte savunması nedeniyle Yargıtay'da olan davadaki karar, benzeri kısımlarda. Bu arada Müjde U. evli olduğu dönemde, eşinin kendisini ayırtı hastanede

"BU OLAY ONURUMU ZEDELEDİ"

Yuvasını yıkan hemşire Canan Ö. ile aldatılan kadını öğrendi. Aldatıldığına birtakımdan sonra öğrenen kadın, kocasının sergilediğine de dava açtı. Canan Ö. ile aldatılan kadını öğrendi. Aldatıldığına birtakımdan sonra öğrenen kadın, kocasının sergilediğine de dava açtı. Canan Ö. ile aldatılan kadını öğrendi. Aldatıldığına birtakımdan sonra öğrenen kadın, kocasının sergilediğine de dava açtı.

KADINLAR BU HAKTAN HABERSİZ

Geçmişte hafızla girilen son dönemde kadınlar, Canan Ö. ile Müjde U.'nun yuvalarını yıkımlarına maruz kaldıkları gerekçesiyle 10 bin lira tazminat istemesine mahkum etti. Müjde U.'nun ayırtı, "kadınlar. Yargıtay'ın belirlediği tazminat miktarı için konuşulmuş. Aynı sıra, diğer kadına dava açılmadığından habersiz. İki kadının da evli olduğu bilmesi kadın sorunlu hale geliyor. Biz de davaya bu yönde soruyor. Mahkeme, de, verdiği kararda bütün haklı olduğunu gösteren" açıklamasında da bulunmuş. Haber KARATAŞ (İHA)

"Yuva yıkan kadın, 10 bin lira tazminat ödeyecek"
Sözcü, 15 Aralık 2014

Neden sorunlu?

Kadın bu haberde temsil edilmiş şekli olan "yuva yıkan" ifadesiyle bir basmakalıbın içine sokuluyor. Yıkılan bir yuva varsa bunda erkeğin de sorumlulukları olduğu halde kadın suçlanıp kötü olan taraf şeklinde gösteriliyor. Ayrıca haberde kullanılan fotoğraflarda buzlama yöntemi kullanılmış olsa da kişilerin kimlikleri oldukça açık ve bu sayede habere konu olan kişilerin özel hayatlarını teşhir ediyor.

Nasıl olabilirdi?

Haberde kamuoyunun bilgi sahibi olması gereken unsur, aldatılan eşin 3. kişiden de tazminat isteme hakkı olduğu. Bu vurgulansaydı aldatılan kadınlar için bilgilendirici olurdu. Aldatılma olayı haberde bir mahkeme detayı ile belirtildiği gibi zaten "onur kırıcı" bir unsur taşıyor, bunu fotoğraflarla taçlandırmaya gerek yoktu.

Ayrımcılıkta ince çizgi: Örtülü cinsiyetçi söylem:

Berk bebeği ölüme terk eden anneye 25 yıl hapis talebi

Kocaeli'nin Gölcük ilçesinde 2 aylık bebeğini evde tek başına bırakarak ölümüne sebep olduğu iddiasıyla tutuklanan öğretmen anne, 25 yıla kadar hapis cezası talebiyle yargılanacak. Tüyler ürperten olay, Ekim 2013'te meydana gelmişti. Gölcük'teki bir ilkokulda sınıf öğretmeni olan anne Seçil M.D. (35), 'Berk' ismini verdiği 2 aylık bebeğini evde tek başına bırakarak, 9 günlük Kurban Bayramı tatiline gitmişti. Bebek evde açlık ve susuzluktan ölmüştü. Bunun üzerine anne tutuklanarak cezaevine gönderilmişti. Kocaeli Adliyesi'nde Seçil M.D.'nin iddianamesi hazırlandı. İddianamede anne hakkında 25 yıla kadar hapis cezası isteniyor. Seçil M.D.'nin yargılanmasına önümüzdeki günlerde İzmit Ağır Ceza mahkemelerinden birinde başlanacak. CAHİT KILIÇ KOCAELİ

"Berk bebeği ölüme terk eden anneye 25 yıl hapis"

Zaman, 2 Şubat 2014

Neden sorunlu?

Kutsal olduğu varsayılan "anne" kavramı üzerinden örtülü cinsiyetçi söylemi düşündürmesi ve henüz yargı süreci başlamamış bir davanın iddianamesindeki bilgiler üzerinden peşin hükme varılması nedeniyle sorunlu. Haberde zanlıya bir "anne" olarak dikkat çekiliyor ve yaptığı iddia edilen "bebeği terk etme" eylemine daha mahkemesi görülmeden gazete başlığı ile adeta ceza kesiliyor.

2014'ün Şubat ayında Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hazırlanan iddianameden yola çıkarak yazıldığı anlaşılan haberin içeriğinde de, zanlıdan bahsedilirken "anne" vurgusu var. Ayrıca zanlının isminin neredeyse açık bir şekilde belirtilmesi şüphelinin masumiyet karinesine aykırılık teşkil ediyor.

Bu haber ilk olarak karşımıza 22 Ekim 2013'de çıkmıştı. O dönemde Medya Etiği Platformu konuyla ilgili yapılan haberler hakkında bir açıklama yayınlamış ve etik ihlalleri sıralamıştı. Bu ihlaller arasında cinsiyetçi söylem de vardı çünkü bebeğini evde yalnız bırakarak ölümüne neden olduğu iddia edilen kadınla ilgili olarak "cani anne", "anne vahşeti", "canavar anne", "zalim anne" gibi klişelerle dolu haberler medyanın hem yargısız infaz hem de cinsiyetçi dil alışkanlığını gözler önüne seriyordu:

"Cani anne" ve üç ağır etik ihlal / Medya Etiği Platformu Bebeğini evde yalnız bırakarak ölümüne neden olan genç kadınla ilgili, "Cani anne", "Anne vahşeti" gibi klişelerle örülü haberler medyanın yargısız infaz ve cinsiyetçi dil alışkanlığını bir kez daha gözler önüne serdi.

1) Annenin psikolojik problemleri olup olmadığını soruşturmadan yazıldıkları, bebeğin ölümünü "cani ruh"la açıkladığı için bu haberler YARGISIZ İNFAZDIR.

2) Bebeğin bir de babası olduğunu, onun da bu ölüme pay sahibi olduğunu/olabileceğini umursamadan yazıldıkları için bu haberler CİNSİYETÇİDİR.

3) Ve kadınları sudan sebeplerle katleden erkeklerle ilgili cinayet haberlerinde "Vahşi", "Cani ruhlu" gibi sıfatlar hiçbir zaman kullanılmazken, bebeğinin ölümüne neden olan anneye "Vahşi", "Cani ruhlu" damgalarını kolaylıkla yapıştırdığı için bu haberler İKİYÜZLÜDÜR.

<http://www.medyaetik.net/2010/10/11/cani-anne-ve-uc-agir-etik-ihlal>

Nasıl olabilirdi?

Haber konusu, bebeğini ölüme terk ettiği iddiasıyla savcılığın S.M.D.'ye en az 20 yıl hapis istemesi. Ayrıca, örnek gazete haberinde bilgi olarak yer almıyor ancak şüphelinin akıl sağlığının yerinde olup olmadığının tespiti için İstanbul Adli Tıp Kurumu'na sevk edildiği de ilgili Anadolu Ajansı haberinde var. O halde haber başlığı ve içeriği bu gerçekler çerçevesinde olmalı.

Bayram Ergen, eşini pompalı tüfekle vurduktan sonra 7 aylık kızı Elif Beyza'yı ayakları altında ezerek öldürdü. FOTOGRAF: CIHAN

7 aylık kızını ayakları altında ezerek öldürdü

Muğla'nın Fethiye ilçesinde bir aile faciası yaşandı. Cinnet getirdiği öne sürülen 42 yaşındaki Bayram Ergen, eşi Birgül Ergen'i (35) pompalı tüfekle vurduktan sonra 7 aylık kızı Elif Beyza'yı da ayaklarıyla ezerek öldürdü. Alınan bilgiye göre tüyler ürperten olay, Fethiye'nin Çatalank Mahallesi 1331 Sokak'ta dün saat 13.30 sularında meydana geldi. Sezonluk turizm işçisi olarak çalışan ve kış aylarını evinde geçiren Bayram Ergen, henüz bilinmeyen bir sebepten dolayı cinnet getirdi. Ergen, pompalı tüfekle eşine tek el ateş etti. Kaçmaya çalışırken göğsünün sol kısmına isabet alan Birgül Ergen, evin giriş kapısının önüne yığılarak hayatını kaybetti. Bayram Ergen, daha sonra tek çocuğu olan henüz 7 aylık Elif Beyza'yı ayaklarıyla ezdikten sonra evden ayrıldı. Ağır yaralanan bebek, olay yerine gelen sağlık ekipleri tarafından Fethiye Devlet Hastanesi'ne kaldırıldı. Ancak bütün müdahalelere rağmen kurtarılmadı. Bayram Ergen ise bir süre sonra polis ekiplerine teslim olurken, anne ve kızın cenazeleri otopsi için Muğla Adli Tıp Kurumu'na gönderildi. **FATİH YILMAZ MUĞLA**

"7 aylık kızını ayakları altında ezerek öldürdü"

Zaman, 10 Mart 2014

Neden sorunlu?

Bu haber başlığı görünüşte adeta cinsiyetçi değil çünkü küçük kızı ezme eylemini gerçekleştiren kişinin kadın mı yoksa erkek mi olduğu konusu belirtilmiyor. Oysa olayın mağduru sadece küçük kız değil, bir de kadın; ve fail de erkek. Başlıkta öldürenin erkek olduğunu mağdurlardan birinin de kadın olduğunu hemen söylemeyen bir duruş var.

Haberin içeriğinde "cinnet getirdiği öne sürülen" erkeğin karısını pompalı tüfekle vurduktan sonra 7 aylık kızını ayaklarıyla ezerek öldürdüğü bilgisinde, zanlının cinnet geçirdiği vurgulanıyor. Hatta haber çok kısa olmasına rağmen ilerleyen bölümlerde zanlının "cinnet getirdiği" tekrarlanıyor, adeta cinnet geçirenin böyle bir suç işlemekten kaçınması olanaksız, elinde olamayan nedenlerle bunu yaptı gibi bir hava estiriliyor.

Ayrıca zanlının "baba" olduğu da hiç bahsedilmeyen bir konu. Oysa "Berk bebeği ölüme terk eden anneye 25 yıl hapis" haberinde, zanlıdan bahsedilirken "anne"liği vurgulanıyordu. Haberde bahsi geçen kişilerden toplumda varsayılan rollere göre cinsiyetlerini vurgulamak örtülü cinsiyetçilik olarak karşımıza çıkıyor.

Haberde zanlının isminin açıkça belirtilmesi şüphelinin masumiyet karinesini dikkate almadığından yanlış bir tutum. Fakat bu, ayrımcı dil dışında bir medya etiği konusu olduğu için, bu kılavuzda fazla detayına girmeden sadece sorunlu olduğunu söylemekle yetinmek durumundayız.

Nasıl olabilirdi?

Haber konusu, karısını ve kızını öldürdüğü iddia edilen kocanın polise teslim olması. Haberde zanlının polise teslim olduğu bilgisi var ancak zanlının suçu itiraf ettiğine ya da yetkili kişilerin bu konuda beyan verdiğine dair bilgi yok. Dolayısıyla gazetecinin zanlı hakkında yargı içeren “öldürdü” ifadesini kullanması doğru görünmüyor.

Haberin içeriğinde ise “cinnet geçirme” ile ilgili bilgi yer almamalıdır. İşlenen bir cinayetin ardından “cinnet geçirme” halini saptamak bir gazeteci için imkânsızdır. Aile içi cinayetler, özellikle de “koca” ve “baba”ların uyguladığı şiddet söz konusu olduğunda medya doğru olmayan bir tutumla durumu “cinnet geçirme” hâline bağlamaktadır. Bu da akla yine örtülü cinsiyet ayrımcılığını getirir çünkü aynı tutum “kadın” zanlılar söz konusu olduğunda terk edilmektedir.

Ayrıca haberde olayla ilgili olarak anlatılan bilgilerin kaynağı (Polis mi, görgü tanıkları mı yoksa başka kişiler mi?) belirtilebilirdi.

Haber Örneği:

Böyle vahşet görülmedi
Cinnet getiren B. E., eşi Birgül'ü pompalı tüfekte vurdu, ardından 7 aylık kızı Elif Beyza'yı da ayaklarıyla ezerek ölümüne sebep oldu

MUĞLA'nın Fethiye İlçesi'nde cinnet getirdiği öne sürülen B. E. (42), henüz bilinmeyen bir nedenle cinnet getirdi. B. E., pompalı tüfekte eşi Birgül Ergen'e (35) tek el ateş etti. Kaçmaya çalışırken göğsünün sol kısmına kurşun isabet eden Birgül Ergen, evin giriş kapısının önüne yığılarak yaşamını yitirdi.

Bezza ayaklar altında
Ergen daha sonra tek çocuğu olan henüz 7 aylık Elif Beyza Ergen'i ayaklarıyla ezdikten sonra evden ayrıldı. Ağır yaralanan Elif Beyza,

olay yerine gelen sağlık ekipleri tarafından Fethiye Devlet Hastanesi'ne getirildi. Buradaki müdahaleye rağmen Elif Beyza kurtarılmadı. B. E. ise bir süre sonra polis ekiplerine teslim olurken, anne ve kızın cenazeleri otopsi için Muğla Adli Tıp Kurumu'na gönderildi.

Sakin biri olarak biliniyordu
Yakınları B. E.'in sakin bir kişi olduğunu belirtirken, “Evde yatalak babasına bakıyordu. Eşylede kavga ettiğini duymamıştk. Nasıl böyle bir şey yaptı anlam veremedik” dediler. Ergen TOS (DHA)

Birgül Ergen (35)

“Böyle vahşet görülmedi”

Sözcü, 10 Mart 2014

Neden sorunlu?

Aynı haber bu defa farklı bir başlıkla başka bir gazetede. Yine sorunlu; her ne kadar olay “vahşet” olarak nitelendirilse de bu eylemi yapanın karısını öldürdüğü, gizli saklı bir duruşla “eşi Birgül” diyerek anlatılıyor. Mağdur olan kadına ilk ismi ile hitap edilmesi de sorunlu. Ayrıca failin “cinnet getirdiği” yargısına hükmediliyor. Bu yetmiyormuş gibi “sakin biri” olduğu da vurgulanıyor. Kişi kadın olsaydı bu vurgular mı yapılacaktı yoksa “cani” ya da “zalim” bir “anne” olduğu mu söylenecekti?

Dikkat!

Aşağıdaki haberde aslında yukarıda anlatmaya çalıştığımız konular yeniden karşımıza çıkıyor.

Haber Örneği:

Sevgilisini dövdüğü iddia edilen yönetmene 20 yıl hapis istemi

Türk Malı, Yılan Hikayesi, Dedektif Memoli ve Türk'ün Uzayla İmtihani gibi dizilerin yönetmeni Tayfun Güneyer hakkında 20 yıla kadar hapis istemiyle dava açıldı. Güneyer, Türk'ün Uzayla İmtihani dizisinde oynattığı sevgilisi F.Ç. ve arkadaşını dövmele suçlanıyor. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'nın hazırladığı iddianameye göre Güneyer, 17 Eylül 2013'te sevgilisi F.Ç.'nin bir arkadaşıyla yemek yediği restorana giderek, telefonu gösterip, "Mesaj geldi, beni aldatıyormusun" diyerek bağırды. F.Ç. ile tartışmaya başlayan Güneyer, sevgilisini darp etti. Müşterilerin gözleri önünde sevgilisini tartaklayan Güneyer, görevlilerin araya girmesi ile restorandan ayrıldı. **İSTANBUL DHA**

"Sevgilisini dövdüğü iddia edilen yönetmene 20 yıl hapis istemi"
Zaman, 4 Mart 2014

"Sevgilisini döven" değil, "dövdüğü iddia edilen" deniyor; kişinin cinsiyeti haberde ön planda değil. Acaba fail ünlü bir erkek olmasaydı haber dilinde aynı özen gösterilecek miydi?

Haber Örneği:

"Koca katiline 19 yıl ceza"
Sözcü, 25 Nisan 2014

Neden sorunlu?

Ne kadar sıklıkla "Karı katili" ya da "Katil koca" diye başlayan haberler görüyorsunuz? "Öldürmek" yerine "katil" kelimesini kullanmak suçu adeta daha büyük gösterir. Bu vurguyu kadınlar bir erkeği öldürdüğünde yapıp, erkekler bir kadını öldürdüğünde yapmamak örtülü ayrımcılıktır.

Nasıl olabilirdi?

Mahkeme heyetinin sanığa hangi gerekçelere dayanarak hapis cezası verdiği sorgulanabilirdi; zira kadının ifadesinde kocasının kendisini dövdüğü gibi bilgiler sadece bir ayrıntı olarak yer alıyor. Belki de gerçek haber, kadının kendisini eşinin şiddetinden korumaya çalışırken onu kazayla öldürmesidir. Eğer haber, verilen ceza süresi hakkında bir sorgulama amaçlıyorsa, bunu geliştirmek için benzer suçları işleyen erkekler benzer cezaları alıyor mu diye bakılabilirdi.

Boşanma dilekçesi verdi bu hale geldi

Öfkeli koca yüzüne kezzap attığı eşini tanınmaz hale getirdi. Sonra kayıplara karıştı. Şimdi aranıyor

İSTANBUL Kartal'da oturan 1 çocuk annesi 23 yaşındaki Özgür Turgut, şiddetli geçimsizlik nedeniyle boşanma davası açtığı eşi Segbetullah Turgut'un kezzap atması sonucu yüzü tanınmaz hale geldi. Kartal'da hastaneye kaldırılan, daha sonra Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastane-

si'ne götürülen Özgür Turgut tedavi altına alındı. Polis, cebinden çıkardığı bir kezzap şişesiyle karısının yüzünü yakan ve ardından kayıplara karışan Segbetullah Turgut adlı kocanın peşine düştü. Özgür Turgut'un babası Mustafa Bulmuş, damadının bulunup cezalandırılmasını istedi. (DHA)

Yanık tedavisi sürüyor

Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Araştırma Hastanesi Yanık Ünitesi'ne kaldırılan Özgür Turgut'un tedavisi sürüyor.

"Boşanma dilekçesi verdi bu hale geldi"

Sözcü, 3 Şubat 2014

"Bu mesaj kimin?" dedi dayağı yedi

KONYA'da 36 yaşındaki H.İ., telefonuna başka bir kadından gelen mesajı

gördüğü için tartıştığı eşi 40 yaşındaki Y.İ. tarafından iki çocuğunun gözü önünde dövüldü. Gözyaşları içinde ambulansa binen H.İ. hastanede te-

davi altına alındı. Dayakçı koca ise daha sonra polis tarafından gözaltına alındı. Tolga YANIK / KONYA, (DHA)

"Bu mesaj kimin dedi dayağı yedi"

Sözcü, 10 Şubat 2014

T.A., kendisine boşanma davası açan eşini arabasına bindirdi. Balıkesir'den İzmir'e gidene kadar eşini öldürmesiye dövdü. FOTOGRAF: DHA

Boşanma davası açan eşe 181 km boyunca dayak

İzmir'de tüyler ürperten bir olay yaşandı. Kendisine boşanma davası açıldığını öğrenen koca, Balıkesir'de arabasına bindirdiği eşini İzmir'e gidene kadar dövdü. Yüzü tanınmaz hale gelen Alev A., "Bir dakika bile yanında kalmayacağım. Bir insana bu işkence nasıl yapılır? O an ölmek için yalvardım." dedi.

Alınan bilgiye göre, iki yıl önce sanal alemde tanışan işadımı T.A. (33) ile Alev A. (32) hayatlarını birleştirdi. Çiftin evliliğinden kısa süre sonra tartışmalar başladı. T.A., eşine şiddet uyguladı. Buna daha fazla dayanamayan Alev A., 1,5 ay önce eşinden ayrı yaşamaya başladı. T.A., eşini barışmak için ailesinin de bulunduğu Balıkesir'e götürdü. İlkli, bir lokantaya giderek konuştu. Ancak bu sırada Alev A.'nin cep telefonuna mahkeme işlemleri için avukatından mesaj gelmesi üzerine T.A., öfkeden deliye döndü. Eşini otomobile bindiren T.A., İzmir'e gidene kadar 181 kilometrelik yol boyunca Alev A.'yı dövdü. T.A., İzmir'e vardıklarında bayılan eşini, evinin önüne bırakıp kaçtı. Başında ağır travma izleri bulunan, gözü aldığı darbelerden dolayı kapanan Alev A., şöyle konuştu: "Büyük aşkla evlendik ama sonrasında alkolün gölgesi mutluluğumuzu kapattı. Alkol aldıktan sonra şiddet uyguladı. Hem boşanacağım hem de ceza alması için elimden geleni yapacağım." İZMİR DHA

"Boşanma davası açan eşe 181 km boyunca dayak"

Zaman, 6 Nisan 2014

YENGE CİNAYETİ töre değilmiş

A DANA'da dekolte kıyafetlerle gezdiği ve kardeşini aldattığı iddiasıyla yengesi Gamze Bulut'u (24) 'töre ve namus saikiyle' öldürmekten ömür boyu hapis cezasına çarptırılan Ayhan Bulut (45) hakkındaki karar, Yargıtay'ca bozuldu. Bozma gerekçesinde, "Sanık Ayhan'ın sırf kendi değerlendirmelerine dayalı olarak Gamze Bulut'u öldürmesinin, töre saikiyle öldürme biçiminde nitelendirilmesi mümkün değildir" denildi.

■ Mehmet KAYMAK/DHA

Gamze Bulut

Ayhan Bulut

"Yenge cinayeti töre değilmiş"

Hürriyet, 19 Şubat 2014

Kıskandığı için ÖLDÜRDÜ

DIŞ HABERLER SERVİSİ

GÜNEY AFRİKALI atlet Oscar Pistorius'ın, 14 Şubat Sevgililer Günü'nde vurarak öldürdüğü model kız arkadaşı Reeve Steenkamp (29) için dün Port Elizabeth'te aile ve yakın çevresinden 100'den fazla kişinin katıldığı cenaze töreni düzenlendi. İngiliz Mirror gazetesi ise, cinayetin 'kıskançlık şüphesiyle' işlenmiş olabileceğini yazdı. Model Reeve ile arkadaşı ragbi oyuncusu Francois Hougaard arasında yakın bir ilişki olduğu, bu yüzden de Pistorius'un genç model sevgilisine çok öfkelenildiği söyleniyor. Gazetenin kaynaklarına göre, Reeve Steenkamp cinayet gecesi atletin evinde kaldı, çift birlikte uyudu. Ancak sonra Pistorius bilinmeyen bir nedenle sevgilisini önce kalçasından vurdu. Genç kadın banyoya doğru koşarken 3 el daha ateş etti.

le sevgilisini önce kalçasından vurdu. Genç kadın banyoya doğru koşarken 3 el daha ateş etti.

"Kıskandığı için öldürdü"

Hürriyet, 19 Şubat 2013

Şiddet haberleri, verilen mesajlar

Bu haber başlıkları neden sorunlu?

Önceki sayfada verdiğimiz haberlerin başlıkları ve fotoğrafları ne anlatıyor? Boşanmak isteyen kadın tanınmayacak hâle gelecek şekilde dövülmüş; eşinin telefonuna başka bir kadından gelen mesajı sorgulayan kadın eşinden dayak yemiş; ve kadının giydiği kıyafet, çıktığı erkek "yüzünden" bir erkek cinayet işleyebilmiş... Bu fotoğrafları ve başlıkları gören kadın "Bunları yaparsam benim de başıma bunlar gelebilir" diye düşünebilir; erkeklerse "Demek kadınlar bunları yapınca şiddet görmeye layık oluyorlar" mesajı alabilir. Ayrıca şiddete maruz kalmış olan kadınlara yapılan saldırıyı gereksiz ayrıntılarla bezemek, o kadınlar için travmayı artırıcı etkide bulunabildiği gibi erkekleri de şiddet kullanmaya teşvik edici olabilir.

Nasıl olabilirdi?

Şiddet uygulayan kişilerin amaçları, motivasyonları ve rol modelleri gibi etkenler sorgulanabilir; kadının boşanma isteğinin neden erkekleri bu kadar rahatsız ettiği masaya yatırılabilir; kadına şiddetin artmasındaki nedenler tartışılabilir; şiddete uğrayan kadınların fotoğrafları basılmayabilirdi.

Pornografik öğeler ve kadını cinsel obje olarak kullanma

Haberlerde bazı fotoğraf ve görsel malzemelerin kullanımı da kadına ayrımcılığı besleyip büyütebiliyor. Bunu çeşitli şekillerde görüyoruz: Kadınların arka ya da ön sayfa güzeli olarak sunulması, bazı haber sitelerindeki foto galerilerin pornografi siteleri gibi olması, vs.

Haber Örneği:

Çantasını vermeyen kadını neredeyse öldürecekti

İstanbul'un göbeğinde kan donduran dehşet!

Sokak ortasındaki akıl almaz vahşet kameralara böyle yansıdı

Genç kadını yere düşüren gaspçı, önce kadının yüzüne ve karnına öldürseye yumruk attı. Ardından da saçlarından tutarak kafasını defalarca yere vurdu

İstanbul Beşiktaş'ta hemşire olduğu öğrenilen genç bir kadını gördükten gaspçı dehşetli yaşadı. Güvenlik kamerasına da saniye saniye yansıyan olay dehşete düştü. Görüntülerde, yolda yürüyen kadın arkasından sessizce gelen bir kişi, aniden kadının üzerine atılıyor. Zanlıın yere savurduğu kadın, çantasını vermeme için mücadele ediyor. Kadının direnmesi üzerine gözü dönmüş şahıs, şiddetin boyutunu artırıyor. Yerdeki kadının yüzü ve karnına peşpeş yumruk atıyor. Zanlı daha sonra saldırdığı kadının saçlarından tutarak kafasını yere vurmaya başlıyor. Çaresizce çürpnen kadın ise çantasını bırakmıyor. Bunun üzerine telaşa kapılan saldırgan ise kadının elindeki telefonu alıp hızla kaçıyor. Kamera kayıtlarını inceleyen polis ekipleri, gözü dönmüş saldırganı Ümraniye'de düzenlediği bir operasyonla yakaladı. Zanlı, tutuklanarak cezaevine gönderildi. (Habertürk TV'den alınmıştır)

Arkasından böyle yaklaştı
İstanbul Beşiktaş'ta yolda yürüyen genç kadının arkasından sessizce yaklaşan gaspçı, bir anda genç kadının üzerine atılıp onu yere düşürüyor.

Direnen kadına yumruk attı
Hemşire olduğu bildirilen ve yere yuvarlanan kadın çantasını vermeme için direnince, gaspçı genç kadının yüzüne ve karnına defalarca yumruk atıyor.

Sonunda telefonu alıp kaçtı
Genç kadın çantasını vermemekte direnince, saldırgan kadını yere düşen cep telefonunu alıp kaçıyor. Ancak polise yakalanmadan kurtulamıyor.

Neden sorunlu?

Haber, İstanbul'da çantasını hırsızca kaptırmak istemeyen bir kadının mücadelesi ve uğradığı şiddet üzerine kurulu. Başlık masum görünse de kadına yönelik olarak işlenen bir suç, sokaktaki kameradan bir kesit olduğu anlaşılan fotoğrafla erotik, pornografik röntgenciliği besleyecek şekilde magazin malzemesi hâline sokuluyor.

Nasıl olabilirdi?

Kadınlarla ilgili haberlerde kullanılan fotoğrafların neyi anlattığı önemlidir. Kullanılan fotoğraf habere değerli bir katkı sağlıyor mu, yoksa kadına ayrımcılığı körükleyen erotik/pornografik unsur olarak mı kullanılıyor? İkinci sorunun yanıtı evetse o fotoğrafı kullanmamak daha doğru bir seçenek. Bu fotoğraf karesi olmasa, bu haber sayfada ufacık bir yer bile bulabilir miydi?

"İstanbul'un göbeğinde" yürürken bir kadının saldırıya uğraması haber değeri taşıyor ancak başka pek çok unsur ele alınabilirdi: İstanbul'da gasp olayları artıyor mu? Bu gibi olayların önlenmesi için alınan tedbirler var mı? Kadınların günün her saatinde dışarıda güvenli olmaları nasıl sağlanabilir?

"Çantasını vermeyen kadını öldürecekti"

Sözcü, 5 Şubat 2014

Bazı kadınlar KAŞINIYOR

Avşar, kermeste kırmızı bir iç çamaşırı takımını üstüne tuttu.

DEDEMAN İstanbul'da ünlü tasarımcıların da aralarında bulunduğu 31 markanın katıldığı "Eat, Share & Shop" etkinliğine Hülya Avşar da destek verdi. Kendi standı 'by H'deki ürünleri tanıtan Avşar, elde edilen gelirin "Aile İçi Şiddete Son" kampanyasına aktarılacağını söyledi. Avşar, kadına yönelik şiddetle ilgili soruyu şöyle yanıtladı: "Sadece erkekler dövüyor diye bir şey yok, kadınlar dayak yiyor gibi geliyor bana. Kadınlar da hafif

kaşınıyorlar. Kaşınanlar var, kaşınmayanlar var. Sadece erkekte değil, o erkeği büyüten anada da hata var. Bunu söylemek kolay ama akıllı kadın dayak yemez diye düşünüyorum! Bu da aile içi eğitimle alakalı bir şey" dedi. ■ Cenker TEZEL

"Bazı kadınlar kaşınıyor"

Hürriyet, 24 Şubat 2013

Neden sorunlu?

İşte size hem pornografik öğelerle bezenmiş hem de alabildiğine cinsiyetçi söylem... Pornografik öğeler diyoruz çünkü kırmızı iç çamaşırı sanatçının üzerinde, başlıkla beraber anlam yüklemeleriyle dolu. Başlıktaki lafı Hülya Avşar etmiş ancak gazete sözleri tırnak içine almayarak ifadeyi kendisine mal etmiş durumda.

Nasıl olabilirdi?

Haber olan Hülya Avşar'ın sözleri ancak ne fotoğrafın ne de başlığın bununla bir ilgisi var. Avşar'ın kadına şiddet konusunda söylediği "Sadece erkekler dövüyor diye bir şey yok, kadınlar dayak yiyor gibi geliyor bana. Kadınlar da hafif kaşınıyorlar" sözleri haber değeri taşıyor; başlıkta ve sunumda, tırnak içinde bu yer alabilirdi. Hafife alınmaması gereken bu sözler kadına karşı şiddeti izleyen sivil toplum örgütleri ve kadın hakları savunucularından görüş alınarak sunulabilirdi.

MEDİZ'in uyarıları:

"Kadınların ayrımcılığa uğramadığı bir medya için" kurulan Medya İzleme Grubu (MEDİZ) 2008 yaz aylarında gazetecilere seslenmiş ve "Bedenimizin medya tarafından teşhir ya da röntgencilik malzemesi yapılmadığı, bedenlerimize yönelik 'baskın' ve saldırılara maruz kalmadığımız bir yaz geçirmek istiyoruz," demişti çünkü:

"Medya erkekler için her tür mayo giymeyi olağan kabul ederken kadınlar bikini giydiğinde 'baskın' 'flaş', 'şok şok şok!' gibi ifadelerle neden haberleştirilebiliyor? Biz neden tüm yazı, bu tür görüntü ve fotoğraflarla; 'ünlü' kadınların plajda 'bikiniyle yakalandı!' biçiminde sunulan haberleriyle, bikini giymenin bir suç ya da kabahat olduğunu öne süren bir medya anlayışıyla geçiriyoruz? 'Falanca Bey'i mayosuyla bastık!' türü haberler olmamasını olumlu karşılamakla birlikte medyadan aynı olumlu yaklaşımı kadınlara karşı da göstermesini bekliyoruz."

"Bedenlerimizin görünümü de tüm yaz, medyanın 'yoğun ilgisi', takip ve aşağılamasıyla geçiyor. Objektifler, kadınların baldır-bacak-kalçalarına çevrilerek 'selülit'leri lanetli bir hastalık gibi sunuluyor. Tüm kadınlar, sözde sağlık adına, egemen kozmetik endüstrileri ve ataerkil zihniyetin birlikte oluşturdukları beden kalıplarına sokulmaya zorlanıyor. Yine 'falanca bey'in sarkan göbeği' türünden haberler yapılmamasını olumlu karşıladığımız gibi; kadınlara yapılan bu ayrımcılığın da fark edilmesini istiyoruz."

2008'in üzerinden pek çok yaz geçmesine rağmen bu yaklaşım maalesef değişmedi.

MEDİZ aynı yıl "Medyada Cinsiyetçiliğe Son!" kampanyası yürüttü ve aynı isimle çıkan kitapta, kadınların medyadaki temsili ve görünürlüğünün sayısal olarak ciddi şekilde düşük, içerik olarak da cinsiyetçi olduğunu gösterdi.

Akademisyen Hülya Uğur Tanrıöver ve ekibinin Türkiye'de 10 gazete, 5 radyo, 5 internet sitesi ve 5 televizyonu iki hafta boyunca izleyerek yürüttüğü araştırmanın sonuçlarına göre, gazetelerin baş sayfalarındaki haberlerin sadece yüzde 21'inde kadınlar bulunuyor, ve kadınlar en çok magazin haberlerinde görünür oluyorlardı. Araştırmanın yapıldığı dönemde "başörtüsü" konusu gündemin önemli maddelerinden biri olmasına rağmen kadınların hak arama eylemlerine ilişkin haberlerin yüzde 2 üzerine çıkmaması da çalışmada not ediliyordu. Tanrıöver, bu çalışmada medyanın temsil biçimleri ile kadına yönelik ayrımcılığı hem yeniden ürettiğini hem de bizzat hak ihlallerine neden olduğunu vurgulamıştı.

Bu ifadelere dikkat!²

Adam/adamı: Bu sözcük ya da eklerin kullanımı kadınları görünmez kılıp, iktidarda erkek olduğu vurgusu yapabilir. Bu sözcüklere alternatif olarak kişi, insan, erkek kullanılabilir. Örneğin, "devlet adamı" yerine "politikacı", "yönetici" veya "lider"; "bilim adamı" yerine "akademisyen" ve "adam gibi" ifadesi yerine "doğru düzgün."

Anne: İfade habere ne katıyor, kullanılması gerekli mi yoksa kutsal varsayılan rolleri vurgulamak gibi bir amaç mı güdüyor? Haberin bağlamını düşünerek, kullanılacak kelimeyi hassasiyetle seçmek gerek. Her klişe için geçerli olduğu gibi "cani anne", "anne vahşeti", "canavar anne" ve "zalim anne" gibi klişeleri de gelişi güzel kullanmamalıyız.

² Bu bölümü yazarken aşağıdaki sitelerden ilham aldık:

http://eski.bianet.org/2006/01/23/bilgi25.htm#_Sorunlu_Sözcüklere_Seçenekler

<http://www.kaosgliderneqi.org/resim/yayin/d1/medyadalqbt.pdf>

Bayan: Kelimenin kullanıldığı durumda, karşı cinsi betimlemek için hangi kelime kullanılmış? “Bay” mı “erkek” mi? “Bayan” kullanımını gerçekten nezaket gereği mi yoksa “kadın” kelimesinin ayıp ve uygunsuz olduğu mu düşünüyor? Bu tartışmanın içine girince görülen o ki “kadın” yerine kibarlık olsun diye “bayan” kelimesini kullandığını söyleyenler aslında “bayan” diyerek kadını cinsel kimliğinden uzak tutmakta ve sonuçta da erkek egemen zihniyeti dile yansıtmaktalar.³

(...Düşünmeli...)

“Bazılarına göre mesela ‘bayan’ kelimesi Türkçe’de yaptığımız ‘kız-kadın’ ayrımını bertaraf etmenin bir yolu. Tekrar erkeklik halleri ile bir karşılaştırmaya girelim. Bir kere ‘oğlan-erkek’ ayrımına baktığımızda benzer çağrışımlar orada çıkmıyor karşımıza. Dahası ‘kız-kadın’ ikileminin asıl tehlikeli suları denklemin ‘kadın’ tarafı iken, karşı yakada durum tam tersi. Orada daha olumlanan kelime işin ‘erkek’ kısmı. Yaşı çok da büyük olmayan öğrencilerimize ‘size oğlan diyebilir miyiz?’ diye sordumuzda gülüşmelerle karışık ‘estağfurullah’ cevabını aldık mesela. Gene bir denksizlik durumu söz konusu burada; erkeklerin oğlanlıktan ilk fırsatta kurtulmaları gerekir iken, kızların ancak çok ve çok dikkatli olarak kadınlığa geçmesi lazım.”⁴

Cinnet geçirme: Bu hâl akıl sağlığı sorunu ile alakalı olarak gelişebilir ancak bunun tanım ve teşhisi uzmanlar tarafından yapılmalıdır. Ayrıca şiddet olaylarında “cinnet geçirme” (bazen de alkol almak ve öfkeli olmak) daha ziyade “baba” ve “koca” konumundaki kişilerle bağlantılı bir aklama vesilesi olarak kullanılmakta olduğundan bu ifadeye karşı hassas olmak gerekir.

³ http://www.radikal.com.tr/yorum/bayan_degil_kadin_ama_neden-1177644

⁴ www.bayandegilkadin.com

Dekolte: Haberlerde kadınlara yönelik olarak “dekoltesi yürek hoplattı”, “cesur dekolte” gibi klişeler erkek egemen dilin söylemleri. MEDİZ’in sloganlarından biri de şöyleydi: “Selülit, Bikini, Dekolte, Frikik, Sıfır Beden Gazeteciliğinden Bıktık! Medya Tarafından Röntgenlenmediğimiz Bir Yaz Geçirmek İstiyoruz.”

Eş: Bu kelime özellikle cinayet ve şiddet vakalarında karşımıza sıklıkla çıkıyor. Mağdurun kadın olduğunu adeta gizler biçimdeyse kullanmamak gerekir. Yoksa eş sözcüğü “eşitlik”ten geliyor ve kadın hakları savunucularının tercih ettikleri bir kelime.

Hanım: Hanım kelimesi de “bayan” gibi bir unvandır. Bu kelimeyi kullanırken de “bayan” kelimesi ile ilgili hassasiyetleri gözlemek gerekir.

Kadın: Haberlerde “kadın” vurgusu yapıldığında bu genelde kadın-erkek eşitsizliğine katkı yapar: “Kadın şoför”, “kadın gaspçı”, “kadın kebab ustası”, “kadın polis”, “kadın yazar” örneklerinde olduğu gibi. Hatta “Çantasını vermeyen kadını öldürecek” haberindeki “kadın” sözcüğü bile habercileri alarma geçirmeli zira haberde “kadın” kelimesinin olduğu yerde maalesef çoğunlukla sorunlu bir alan da bulunuyor. Örneklerimiz arasında yer alan “Bazı kadınlar kaşınıyor” haberinde de benzer sorunlar vardı. “Kadın” sözcüğünün sorunsuz kullanımına istisna olarak spor haberlerinde “erkek takımları” gibi “kadın takımları” denmesini gösterebiliriz. Tabii burada da bağlama dikkat etmek gerekir. “Kadın” tanımlaması negatif bir vurgu yapmak için kullanılmamalı.

Koca: Şiddet ve cinayet haberlerinde sıklıkla kadınlar kocalarını öldürdüğü zaman “koca katili kadın” gibi kalıplarla kullanılıyor. Benzer durumda “karı katili” ifadesi kullanılır mıydı?

Kız: Bu sözcük, zihnimizde ve dilimizde “kadın”dan ayrı anlamlar yüklenen bir kelime. Karşılığı “oğlan.” Ancak kız ve kadın nüanslarına vurgu yapıldığında namus ve bekâret üzerinden, kadın ve bedeni üzerinden toplumsal denetim sağlama amacı taşıyor. Bunun yanı sıra Türkiye’de ya da dünyada kadınlar bazen kendi aralarında konuşurken birbirine “kız” ya da “kızlar” diye hitap ediyorlar. Ancak bırakalım bunu kadınlar birbirine yapsın. Haber yazarı olarak cinsiyetçi olma ihtimali bulunan kelimeleri kullanırken hassas davranmak gerekir.

Yuva yıkan kadın: Konusu aldatma ile ilgili haberlerde çoğunlukla bir “yuva yıkan kadın” var değil mi? Peki “yuva yıkan erkek” var mı? Ayrıca bu haberlerde erkek “evli” kadın da “bekar” olur ve buna rağmen yuvayı yıkan bekar kadındır. Bu ifade gazetecinin uzak durması gereken bir kalıp yargı.

Yasak aşk/gayrı meşru ilişki: İçinde “yasak aşk” ifadesi geçen haberlere dikkat edince çoğuna bir cinayetin de eşlik ettiği görülebilir. Bu cinayetlerde kurbanın çoğunlukla ilişkisi olan “evli erkek” tarafından öldürülen, “yasak aşk yaşayan” kadın olduğunu görüyoruz. Bu gibi kalıp yargılar cinayeti meşru kılan bir anlayışı besleyebilir; kullanmaktan kaçınmalıyız.

Mutlaka sorgula

> “Kadın” ya da “kadınlar” veya “bayan/bayanlar” diye atacağın başlıklarda bu sözcükler yerine “erkek” ya da “erkekler” veya “bay/baylar” yazar mıydın? Neden? Cinsiyet bilgilerinin habere ne tür bir katkısı var?

> Cinsiyet bilgisi haberde olursa ne sağlanır, olmazsa ne değişir?

> Erkekler ve kadınlar arasında ne türden bir iktidar ilişkisi var ve kadınlarla erkeklerin rolleri ile aralarındaki iktidar ilişkisi ele alınan konuyu açıklamakta nasıl bir önem taşıyor?

> Olaylar ve süreçlerin kadınlar üzerinde, erkekler üzerinde olduğundan farklı ne gibi etkileri var?

> Haberleri yazarken başvurabileceğimiz kaynaklar arasında kadınların yeri ne? Kadınları sadece kadın sorunlarını ilgilendiren konularda görüşlerine başvurmak için mi arıyoruz? Güncel olan hemen hemen her konuda uzmanlığı olan bir kadın bulmak mümkün.

“15 yıldır sözcülük yapıyorum, hukukçu olarak sadece iki kere görüşüm soruldu. Medya kadın siyasetçilerin düşüncelerini de yalnızca kadınlarla ilgili sorunlar söz konusu olduğunda merak ediyor. Bu siyasetçiler arasında kimyagerler, öğretim görevlileri var; ama bu kadınlara uzmanlık alanlarıyla ilgili konularda söz verilmiyor. ‘Kadınlar sadece kadın sorunuyla ilgilenir, akılları da sadece ona çalışır’ diye mi? ‘Diğer bütün ciddi alanlar erkeklerin bildiği, deneyimli olduğu ve çözüm üretebileceği alanlardır’ gibi bir mesajı medya her gün pekiştiriyor.”

(MEDİZ kurucu ve sözcülerinden Hülya Gülbahar⁵)

> Boşanma davaları ve kadına şiddeti konu alan haberler üzerinde çalışırken okurları bilgilendirmek için kadınların haklarını hatırlatan uzmanlardan görüş alıyor muyum?

> Kadına yönelik şiddet haberlerinde, şiddete odaklı bir dil ve görsel malzeme kullanmanın habere katkısı ne? Bu yaklaşım failin "cinnet", "alkol" ya da "öfke" etkisi altında olduğu iddiasıyla kadına yönelik cinayetleri mazur gösterme tavrı taşıyor mu?

> Şiddet görmüş ve öldürülmüş kadınların fotoğraflarını kullanmakla özel hayatı ihlal ediyor muyuz? Bu haberi yapmamızın amacı nedir? Aynı şey benim başıma gelse ne hissederdim? Bu haber kamu yararına gerçekten hizmet ediyor mu?

> Özellikle kadına yönelik şiddet içeren suçlarla ilgili haberlerde, mağdurların isimlerini açık açık yazarak, fotoğraflarını basarak mağduriyetin daha da büyümesine mi hizmet ediyorum?

> Çalıştığımız çoğu medya kurumunda karar organlarında genellikle kadınlar yok. Bu erkek egemen dili yaygınlaştırmaya nasıl katkı sağlıyor?

Medyada erkek şiddeti⁶

Haberlerde erkek şiddetini mazur gören bir dil kullanmak da kadına karşı ayrımcılığı pekiştiren bir olgu.

Odağı erkek şiddeti ve medya olan bir çalışmada Hürriyet, Sabah ve Zaman gazetelerinde erkek cinayeti haberlerinin nasıl çerçvelendiğini anlamak için yapılan haber başlığı analizlerinde mağdurun kim olduğunu direkt söylemeyen, failin saklandığı ve şiddete odaklanan bir tavır saptanıyor. Aynı çalışmada, Türkiye'deki yaygın medyanın, kadına yönelik cinayetleri "erkek cinayetleri" olarak adlandırmaktan kaçındığına dikkat çekiliyor.

⁶ "Erkek Şiddeti, Görünürlük ve Medya" 15 Şubat 2013 İsveç Araştırma Enstitüsü, İstanbul

Bu başlıklardan bazıları şöyle:

"Öldürdükten sonra, alnından öptüm"

"Kırmızı Pazartesi cinayetine ömür boyu"

"Bu son gülüşü oldu"

"Katiline gülerek poz verdi"

Aynı çalışmada "Uygulanmayan Medya Genelgesi" başlığı altında Avukat Hülya Gülbahar'ın şu sözlerine yer veriliyor:

"4 Temmuz 2006 tarihli 'Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi için Alınacak Tedbirler' adlı 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi, bütünüde kadına karşı şiddet konusunda medyaya düşen yükümlülükleri çok iyi ortaya koyuyor. Genelgenin D bölümü ise, tamamen medya alanında yapılması gerekenlere ayrılmış durumda. Genelge, tüm (kamu-özel, ulusal, bölgesel ve yerel) yazılı basın ve görsel işitsel medya kuruluşları, bilgi hizmetleri ve haber ajansları ile basın meslek örgütlerini kadına karşı şiddetin önlenmesi konusunda üzerine düşenleri yapmakla yükümlü kılıyor. Bu konuda yaptığı ve yapacağı çalışmalarını üç ayda bir Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'ne (KSGM) bir raporla bildirmesi zorunluluğu getiriyor. İlk günlerde veriliyordu bu raporlar, sonra takip eden mekanizma olmadığı için veren de kalmadı! Genelge de unutuldu. Oysa 2006 tarihli bu genelge kadın-erkek eşitliği ilkesini vurguluyor; pozitif ayrımcılıktan, medyada (yönetim kademesi dahil) tüm kademelerde toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi verilmesini istiyor, medya yönetim kademelerinde kadınların eşit temsili için çalışma yapılmasını istiyordu."

Türkiye'nin imzaladığı sözleşmeler

Gazetecilerin bir sorumluluğu da Türkiye'nin kadına karşı ayrımcılık ve şiddeti önlemek konusunda imzaladığı anlaşmalarla üzerine aldığı yükümlülükleri ne kadar yerine getirdiğini sorgulamak ve takip etmektir.

CEDAW

Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1979'da kabul edilmiş, 1981'de yürürlüğe girmiş ve Türkiye tarafından 1985 yılında imzalanmıştır. Sözleşme ile taraf devletler hem kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılması için somut adımlar atmamakla yükümlü hem de CEDAW komitesine düzenli olarak bu konudaki adımları sunmakla.

İstanbul Sözleşmesi

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'dir. Mayıs 2011'de Türkiye tarafından İstanbul'da imzalandığı için kısaca İstanbul Sözleşmesi olarak anılıyor. Sözleşmeye göre taraf devletlerin, kadınların aşağı bir cins olduğuna ve kadınlarla erkekler için alışlagelmiş rollerin bulunduğu düşüncesine dayanan önyargı, örf ve adet, gelenek gibi uygulamaları ortadan kaldırmak için gerekli önlemleri alma yükümlülükleri vardır. Sözleşme ile taraflar ayrıca medyayı kadına yönelik şiddeti önlemeye ve kadın onuruna saygıyı arttırmaya yönelik politikaların oluşturulmasına ve uygulanmasına ve bu konularda kılavuzların oluşturulmasına ve kendi kendini düzenleyici standartların belirlenmesine katılmaya teşvik etmeye söz vermiştir.

Haberde ırkçı söylem, etnik ve dini ayrımcılık

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'ne göre: "Gazeteci; başta barış, demokrasi ve insan hakları olmak üzere, insanlığın evrensel değerlerini, çok sesliliği, farklılıklara saygıyı savunur. Milliyet, ırk, etnisite, cinsiyet, dil, din, sınıf ve felsefi inanç ayrımcılığı yapmadan tüm ulusların, tüm halkların ve tüm bireylerin haklarını ve saygınlığını tanır. İnsanlar, topluluklar ve uluslar arasında nefreti, düşmanlığı körükleyici yayından kaçınır. Bir ulusun, bir topluluğun ve bireylerin kültürel değerlerini ve inançlarını (veya inançsızlığını) doğrudan saldırı konusu yapamaz. Gazeteci; her türden şiddeti haklı gösterici, özendirici ve kışkırtan yayın yapamaz."¹

Medya Etiği Platformu'nun benimsediği etik ilkeler de şöyle der: "Haberler hiçbir şekilde kışkırtıcı veya ayrımcı bir dil kullanmamalıdır. Doğrudan haberle ilgili olmadıkça gazeteciler bir kişiyi veya bir grubu dili, inancı, ırkı, toplumsal cinsiyeti, cinsel kimliği veya toplumsal sınıfı ile tanımlamamalıdır. Medya kuruluşları herhangi türde nefret söylemini veya ayrımcı görüntüleri yayınlarken azami dikkat göstermelidir. Bu son derece hassas bir meseledir: Bir yandan olayları aktarmak gazetecilerin görevidir. Nefret eylemlerini görmezden geldiğimizde, kimsenin tepki gösterme, kınama veya farklı bir bakış açısı ortaya koyma fırsatı olmayacaktır."²

Bu bölümde etnik ve dini grupların konu olduğu haberlerde karşılaştığımız hatalar üzerinden bazı önerilerde bulunuyoruz. Amacımız, haber dilinde kasıtlı veya farkında olmadan yapılan ırkçılık, etnik ve dini ayrımcılık ile ilgili farkındalık oluşturmak.

¹ Türkiye Gazeteciler Cemiyeti - "Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi" <http://www.tgc.org.tr/bildirge.asp>

² Medya Etiği Platformu - "Türkiyeli Gazeteciler İçin Etik İlkeler" <http://www.medyaetik.net/etik-ilkeler>

“Diyalog” ruhu bu kez Danimarka’da!

Dünya genelinde son yıllarda artan “diyalog” safsatası adı altında Haktan taviz vermeyen İslâmi anlayış ve Allah’ın kelâmı Kuran-ı Kerim’in öğretilerini diğer batıl inançlar gibi “esnetmeyi” amaçlayan sinsî fitne rüzgârı aldı başını gidiyor. Danimarka’da “Hıristiyan ve Müslüman Temsilciler Konferansı” adı altında bir katedralde düzenlenen toplantıda Hıristiyan ilahileri ve Kuran-ı Kerim aynı ortamda okundu!

İSLÂM dinini diğer muharref (tahریف edilmiş) inançlarla birlikte “kültürel bir renk” düzeyine indirgeyen anlayışın sinsî fitnesi İslâm’ı “yumuşatma” operasyonlarını sürdürüyor. Danimarka’nın Roskilde şehrinde, dini kesim temsilcilerinin katılımıyla Hıristiyan ve Müslüman Temsilciler Konferansı’nın 9’uncusu yapıldı. Geçen yıl Kopenhag’daki bir camide yapılan toplantı, bu yıl Roskilde şehrindeki Danimarka’nın önemli ibadethanelerinden olan Roskilde Katedrali’nin eklentisinde gerçekleştirildi. Toplantıya Avusturya, Belçika ve Almanya’dan Müslümanlar, Danimarka’daki Halk Kilisesi, Katolik Kilisesi ile Sünnî ve Şii Müslüman temsilciler, medya temsilcileri, teoloji fakültelerinden akademisyenler katıldı. Toplantının açılış konuşmasını Piskopos Peter Fischer-Möller ile Danimarka Türk Diyanet Vakfı Başkanı Ahmet Onay yaparken konferansın başkanlığını Michael Krogstrup Nissen ile Danimarka Türk

Diyanet Vakfı’ndan Abdurrezak Sarıkaya gerçekleştirdi. Hıristiyan katılımcılar salonda ayakta ilahiler okuyarak ibadet etti. İzleyicilere Kur’an-ı Kerim tilaveti sunuldu.

ORTAK YANIMIZ ÇOKMUŞ! Bu yıl Kur’an-ı Kerim’in Danca mealini hazırlayan Kopenhag Üniversitesi Öğretim Üyesi Abdullah Şimşek, konferansın aslında Danimarka’daki Müslüman ve

Hıristiyanlar arasında gönye “çok ortak yan olduğunu” gösterdiğini öne sürerek, “Hıristiyan din adamları Danimarkalı seküler kesime nazaran Müslüman kesimle daha çok ortak yanlarının olduğunu, manevi yaşamlarında kendilerinin de dışlandığını, dini bir referansla ortaya çıktıklarında gayrimensuvastırma çabası olduğunu söylüyor. Entresan ve devam etmekte fayda var ancak daha çok uyum üzerinden güldüğü için eleştirel bakışta biraz eiskilik var” değerlendirmesinde bulundu. Danimarka Türk Diyanet Vakfı Başkanı Ahmet Onay ise dinin sosyal alandaki rolü, önemi ve tehdit algılamasını ele aldı. Onay, Hıristiyan kesimlerin, “bunun kendilerinin de bir sorunu olduğunu söylemelerini ve farkındalık söyleminin” güzel olduğunu söyledi. Bir sonraki konferansın tarihinin 7 Kasım 2015 olarak belirlendiği konferansın bitiminde Piskopos Peter Fischer-Möller konuşlara Roskilde Katedrali’ni gezdirdi.

“‘Diyalog’ ruhu bu kez Danimarka’da!”

Millî Gazete, 10 Kasım 2014

Neden sorunlu?

Bu haberde olduğu gibi, bir inancın diğerlerine göre kayırılarak yansıtılması belli gruplara yönelik önyargıların beslenmesine katkıda bulunur. Haberde Müslüman ve Hıristiyanların bir araya gelerek, birbirini anlama ve ortak noktalar bulup diyalog kurma çabaları küçümseniyor, alaycı ifadelerle eleştiriliyor. Hatta Hıristiyanlık küçümseniyor. Haberi yazan kişi kendine göre İslâm’ı öyle bir yere koymuş ki, ona göre İslam dini mensupları Hıristiyanlarla bir araya gelip konuşamayacak kadar üstün.

Nasıl olabilirdi?

Gazeteci, bahsedilen “Hıristiyan ve Müslüman Temsilciler Konferansı” hakkında okuyucuyu bilgilendirmek amaçlı olarak konuşulanları anlatan bir haber yapabilir ve bunun neden faydalı bir girişim olduğu hakkında konuşmacıların görüşlerine yer verebilirdi; böylece “biz” ve onlar” vurgusunu beslemek yerine karşılıklı anlayış ve saygıya dayalı kültürler-arası diyaloga zemin hazırlayabilirdi.³

3 “Ulusal Basında Nefret Suçları: 10 Yıl, 10 Örnek” Sosyal Değişim Derneği (2010)

"Haç'lı terör"

Milat, 17 Kasım 2014

Neden sorunlu?

Gazetenin ilk sayfasından, 8. sayfada devamla verilen haberde bir terör örgütü olan Anti-Balaka'nın "Hıristiyan" olduğu vurgusu yapılıyor ve Müslümanlara karşı yaptığı katliamlar anlatılıyor. Gazeteci haberde sık sık kullanılan "Hıristiyan" ve "Haç'lı" vurgusu ile genelde Hıristiyanlığa karşı düşmanlık beslenmesine katkıda bulunuyor.

Nasıl olabilirdi?

Anti-Balaka hakkında yapılacak küçük bir araştırma ile örgütün, Orta Afrika Cumhuriyeti'nde kurulmuş "radikal Hıristiyan" bir örgüt olduğunu anlamak mümkün. Ayrıca örgütün tek amacının "Müslüman öldürmek" olmadığı, kuruluşunda pek çok siyasi nedenin rol oynadığı da görülebilir. Elbette bu haberde radikal bir Hıristiyan grubun Müslümanlara yaptığı katliam söz konusu ve bu anlatılmalı. Ancak gazeteci, Hıristiyan eşittir "Haç'lı terör" ve bu "terör"ün Müslüman kesime karşı yapıldığını sürekli vurgulayarak savaş dili kullanıyor. Bunun yerine örgütün "radikal Hıristiyan" bir terör örgütü olduğundan bahsederek Müslümanlara karşı yaptığı katliamlara ve beraberinde olayların siyasi arka planına yer vererek barış gazeteciliğine katkıda bulunabilirdi.

Bu ifadelere dikkat!

Hıristiyan/Müslüman: Dini aidiyet ancak haberle direkt bağlantısı olduğu zaman kullanılmalı. Bunun tersi durumlarda yapılan vurgular saygısızlık, hoşgörüsüzlük, anlayışsızlık ve savaş diline katkıda bulunabilir.

Haber Örneği:

Okul kıran Roman'a bol bol 'nota'

Roman öğrencilerin ağırlıklı olduğu okullarda 'devamsızlığın' tavan yapması üzerine harekete geçen Edirne Milli Eğitim Müdürlüğü, sorunu darbukalı, davullu, klarnetli müzik atölyeleriyle çözdü.

EDİRNE'de Roman öğrencilerin eğitim gördüğü okullardaki en büyük sorunun devamsızlık olduğunu tespit eden İl Milli Eğitim Müdürlüğü, soruna çözüm amacıyla okullarda müzik atölyesi oluşturdu. Edirne Milli Eğitim Müdürü Hüseyin Özcan, atölye çalışmasıyla öğrencilerin müzikal yeteneklerini değerlendirmek ve devamsızlıklarını azaltmak istediklerini söyledi. Roman öğrencilerin okulda normal derslerde sıkıldıklarını belirten Özcan, "Okulları biraz daha eğlenceli hale getirelim dedik" dedi.

DARBUKA, KLARNET

Yeni uygulamanın başlatıldığı okullardan, Roman öğrencilerin ağırlıklı olduğu Fevzi-paşa İlkokulu'nda, yaşları 10-14 arasında değişen 20 öğrenci, derslerin ardından müzik atölyesi çalışmalarına katılıyor. Çevre okullardaki öğrenciler de çalışmalara katılabilir. Davul, darbuca, bağlama, klarnet, keman gibi enstrümanları nota kullanarak çalmayı öğrenen öğrenciler, yıl sonunda verecekleri konsere hazırlanıyor. ■ AA

"Okul kıran Roman'a bol bol 'nota'"
Hürriyet, 16 Şubat 2013

Neden sorunlu?

Roman öğrencileri okula çekmek için kullanılacak yöntem sadece "darbukalı, davullu, klarnetli" eğitim yöntemi mi? Yoksa gazeteci mi bunu böyle sunuyor? Roman öğrencilerin ağırlıklı olduğu okullarda devamsızlığın "tavan" yaptığı söylenirken neden hiçbir veri yok? Haberde Roman öğrencilere karşı alaycı bir yaklaşım seziliyor.

Nasıl olabilirdi?

Roman öğrencilerin gerçekte okula devamsızlık sorunu varsa, bu durum verilerle desteklenip ortaya koyulabilirdi; diğer öğrencilerin durumu ile ilgili karşılaştırma da yapılabilir ve sorunun nedenleri tartışılabilirdi. Okul yönetimi müzik atölyesi gibi bir çözümü öğrencileri okula çekmek için başarılı bulmuşsa bunun öyküsü Romanları aşağı göstermeden anlatılabilirdi.

Bunun yanı sıra çocuğa da görüşü sorulmalı çünkü çocuğun da kendini ifade etme hakkı var.

Ayrıca çocuk haberlerinde bu tür görseller kullanırken çocukların ailelerinden izin alınmalı.

Bu ifadeye dikkat!

Roman: Geçmişte göçebe olarak yaşamış ve kendilerine ait yaşam tarzlarıyla buldukları toplumdan ayrışan bu halkı aşağılayıcı, suçlayıcı, hakaret edici bir dil kullanmamalıyız. Farklı gruplar kendilerini Roman ya da Çingene olarak tanımlayabiliyor.

Haber Örneği:

Protesto için yapılan derste tahtaya harflerin Kürtçe okunuşu yazıldı.

Devlet okulunda Kürtçe eğitime fiilen başladılar

AKP, demokratikleşme paketiyle özel okullarda Kürtçe dersini serbest bıraktı. Ancak dün 'devlet okulları'nda göz göre göre çocuklara Kürtçe ders verildi. 21 Şubat Dünya Uluslararası Anadil Günü'nü bahane eden Batman'daki Eğitim-Sen üyesi öğretmenler, Milli

Eğitim Müdürlüğü'ne bildiri okullarda 2 saat Kürtçe ders anlattı. Eğitim-Sen Batman Şube Başkanı Bülent Hatun, "Batman ve Türkiye'nin birçok yerinde Kürtçe'nin anadil eğitim kapsamına alınması amacıyla eylem ve etkinlikler düzenledik" dedi. Arif ARSLAN (DHA)

"Devlet okulunda Kürtçe eğitime fiilen başladılar"
Sözcü, 22 Şubat 2014

Neden sorunlu?

"AKP, demokratikleşme paketiyle özel okullarda Kürtçe dersini serbest bıraktı. Ancak dün 'devlet okulları'nda çocuklara göz göre göre Kürtçe dersi verildi. 21 Şubat Dünya Uluslararası Anadil Günü'nü bahane eden Batman'daki Eğitim-Sen üyesi öğretmenler, Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bildiri okullarda 2 saat Kürtçe ders anlattı."

Haberde belirtildiği gibi Uluslararası Anadil Günü'nde, devlet okulu öğretmenlerinin Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bildirmek suretiyle 2 saat Kürtçe ders anlatması gerçeği ile "Devlet okulunda Kürtçe eğitime fiilen başladılar" başlığı uyumlu değil.

Haber dilinde öğretmenler için kullanılan "Uluslararası Anadil Günü'nü bahane eden" ifadesi önyargı yüklü.

Nasıl olabilirdi?

Bu haberin Uluslararası Anadil Günü'nde gazetede yer alması büyük talihsizlik. Oysa gazeteci hükümetin kararını sorgulayabilir, neden devlet okullarında değil de sadece özel okullarda Kürtçe dersinin serbest olduğuna dair kapsamlı bir haber yazabilirdi; bu konuda öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin görüşlerine başvurabilirdi. Çünkü gazetecinin ırk, millet, etnisite, cinsiyet, dil, din, sınıf ve felsefi inanç ayrımcılığı yapmadan tüm ulusların, tüm halkların ve tüm bireylerin haklarını ve saygınlığını tanıması gerekiyor.

Bu haber, "Uluslararası Anadil Günü'nde anadilin eğitimdeki önemine dikkat çekmek isteyen öğretmenler Milli Eğitim'den izin alarak iki saat Kürtçe ders anlattı. Kürt öğrencileri onore eden, günün anlam ve önemine uygun bu sembolik eylem ... ilde, ... sayıda devlet okulunda gerçekleştirildi" şeklinde de yazılabilirdi.

Bu ifadeye dikkat!

Kürt: Etnik köken belirten bir kelime. Haber konusuyla bağlantısı varsa kullanılabilir ancak ayrımcı bağlamda olmaması gerekir. Örneğin, "Kürt çocuk simit çaldı" dersek Kürt çocuklarına karşı önyargılar beslenmesine katkıda bulunabiliriz. Aynı cümlede "Kürt" kelimesinin yerine başka bir etnik köken ifadesini koyalım, mesela, "Türk." Kullanırmıydık?

Haber Örneği:

Rumlar, Türkiye'yi gözüne kestirdi

Türkiye'de yüzlerce komutan ve subayın tutuklanmasının ardından, Kıbrıslı Rumların açıklamaları giderek daha çüretkâr olmaya başladı. Nitekim Rum Savunma Bakanı Dimitris İliadis, Türkiye ile sıcak bir olay yaşanmasının ihtimal dışında olmadığını savundu ve "Türk tehditlerinin teorik değil gerçek olduğunu" ileri sürdü. Türkiye'nin kabul edilemez tutumu ile kargaşa çıkarmak için çalıştığını, aynı zamanda uluslararası kanunları ihlal ederek bölgede gerilim yarattığını öne süren İliadis, "Türkiye, Arap dünyasındaki istikrar-

sızlıktan yararlanarak kendisini bölgesel bir süper güç olarak kabul ettirmeyi arzuluyor" diye konuştu. İliadis, "Bunlara bakıldığında çok uzak görünse bile, (Türkiye ile) sıcak bir olay yaşanma olasılığı vardır. Özellikle Güney Kıbrıs'ın egemenlik haklarına karşı faaliyetlerde bulunması da muhtemeldir" dedi. İliadis, halkın geleceği tehdit altında olduğu sürece savunma çabalarının yükseltilmesinin devletin görevi olduğunu kaydetti. İliadis, "Krizle rağmen savunma bakanlığı bütçesine dokunulmadı, aksine bu yıl artış oldu" dedi.

"Rumlar, Türkiye'yi gözüne kestirdi"

Yeniçağ, 5 Şubat 2013

Neden sorunlu?

Haberin başlığı "Rumlar" diyor ama haberi okuduğumuzda "Türkiye'yi gözüne kestirenin" Savunma Bakanı Dimitris İliadis olduğunu öğreniyoruz. Kıbrıslı tüm Rumlar onunla aynı fikirde mi? Ada'da birden çok siyasi parti, birden çok, hatta epey çok siyasi görüş olduğuna göre tüm Rumların "Türkiye'yi gözüne kestirdiğini" söylemek güç. (Hatta haberin metnine göre Savunma Bakanı İliadis'in de Türkiye'yi gözüne kestirdiğini söylemek aslında kolay değil. "Gözüne kestirmek"ten çok çatışma riskinin varlığından söz ediyor gibi görünüyor.) Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın açıklamalarını "Türkler böyle düşünüyor" diye vermek ne kadar yanlışsa Kıbrıslı Rumların tümünün Savunma Bakanları ile aynı görüşleri paylaştığını düşünmek de o kadar yanlış. Bütün bir halkı aynı sepete koyma kolaycılığına sadece Rumlarla ilgili haberlerde değil başka halklarla, özellikle Ermenilerle ilgili haberlerde de düşüyoruz. "Ermeni yalanı" dediğimizde, söylenmiş bir sözü, bir düşüncüyü, bir görüşü yeryüzündeki tüm Ermenilere genellediğimiz ve o kesime karşı ayrımcılık yaptığımız farkında mıyız?

Nasıl olabilirdi?

"Rum Bakan'a göre çatışma olasılığı var."

Bu ifadeye dikkat!

Rum: Müslüman ülkelerde oturan Yunan asıllı kişiler için kullanılan Rum sözcüğünü, bir halka yönelik olarak genelleyici ve suçlayıcı biçimde kullanmamalı; bazı haberlerde rastladığımız, "Azgın Rum" gibi hakaret içeren genelleştirici ifadelerden kaçınmalıyız.

Haber Örneği:

Askeri aracın devrilmesi sonucu şehit düşen 3 asker gözyaşları içinde son yolculuğuna uğurlandı. Şehitlerden Öksan Demir'in annesi fenalık geçirirken, yanından bir an olsun ayrılmayan kadın astsubay anneyi sürekli öperek teselli etmeye çalıştı. FOTOĞRAF: ANA, İHA, FATİH KECE

Kürt anneyi, kadın astsubay teselli etti

Van'da askeri aracın devrilmesi sonucu şehit düşen 3 asker, dün memleketlerinde toprağa verildi. Şehitlerin cenaze töreninde gözyaşları adeta sel oldu. Adana'ya sevk edilen piyade er Öksan Demir'in (21) cenazesi, silah arkadaşlarının omuzlarında mezarlığa getirildi. Oğlunu şehit vermenin acısıyla ayakta duramayan ve mezarlıkta sandalyeye oturtulan anne Nesibe Demir, boygunluk geçirdi. Sağlak ekipleleri acılı anneye müdahale etti. Anne hem Türkçe, hem Kürtçe, "Öksan senin yerine ben öledim" diyerek ağlatarak yaktı. Yanından bir an olsun

ayrılmayan kadın astsubay da anneyi sürekli öperek ve dua okuyarak teselli etmeye çalıştı. Şehidin ağabeyi Hamit Demir, cenazeye katılan Tümgeneral Bahadır Köse'ye sarılıp ağladı. Cenaze namazı kılınmadan önce mezarlığı dolduran yüzlerce köylü dualar okudu. Şehidin ağabeyleri Mustafa ve Hamit Demir, Türk bayrağına sarılı naasa sarılarak gözyaşlarına boğuldu. Amca Mustafa Demir de yegeninin naasının önünde duran fotoğrafa sarılıp ağlatarak yaktı. Şehitlerin cenazesi daha sonra yakınlarınınca mahalle mezarlığında gözyaşlarıyla toprağa verildi.

Şehit olan er Ali Ekber Aslan da memleketi Iğdır'da son yolculuğuna uğurlandı. Iğdır Devlet Hastanesi morgundan askeri yetkililer ve yakınları tarafından alınan şehidin cenazesi, Hacı Nizamettin Camii'ne getirildi. Baba Sameettin Aslan ile şehidin diğer yakınları tabuta sarılarak gözyaşı döktü. Annesini daha önce kaybeden şehidin teyzesi Nergiz Çilbelak da, "Evladım al bayrakla döndü, şehit oldu. Öleni, bacımın yakdığıdır. Ben onun anasım. O benim ciğerimi yandırdı. Ne mutlu ona, şehit oldu." diyerek ağlatarak yaktı.

Ali Ekber Aslan, cenaze namazının ardından dualarla toprağa verildi. Şehit er Hüseyin Alıcı için de Konya'da tören düzenlendi. Alıcı'nın naası baba evine götürülerek dua edildi. Daha sonra şehidin cenazesi Merkez Camii'ne getirildi. Şehidin babası Ahmet ile kardeşi Bekir Alıcı, naasa sarılarak gözyaşı dökerken, anne Dönü ve üç aylık hamile esi Ümmühan Alıcı da gözyaşları arasında ağlatarak yaktı. Öğle namazını müteakip kalan cenaze namazı sonrası şehit er, son yolculuğuna uğurlandı. ZİYA İPEK, MEHMET TUNA ADAMA, İĞDIR

"Kürt anneyi, kadın astsubay teselli etti"

Zaman, 10 Şubat 2013

Neden sorunlu?

Haberin öznesi Türk (veya Çerkez, Laz) kökenli olduğunda etnik kimliğini vurgulamıyorken Kürt olduğunda neden vurgulama gereği hissediyoruz? Haberin özünü ilgisiz olmayan etnik kimliği hem de başlıktan vurgulamak, Kürtlere karşı ayrımcılık niteliği taşıyor.

Öte yandan bu haberde bir sorun daha var: Acılı anne babayı, evlatlarının arkasından gözyaşı döküp feryat ederken göstererek mahremiyet haklarına tecavüz etmek, gazetecilik etiğine aykırı. Ama bu çalışmanın konusu ayrımcılıkla sınırlı olduğu için buna değinip geçmekle yetinelim.

Nasıl olabilirdi?

"Acılı anneyi, astsubay teselli etti."

Bu ifadeye dikkat!

Kürt: Etnik kökeni ifade eden kelime, yerli yersiz kullanıldığında pekala ayrımcı nitelik taşıyabilir.

Haber Örneği:

Küstah Ermeni'ye tokat gibi cevap

İBRAHİM ACAR/ANKARA

Rusya'nın Kazan şehrinde düzenlenen Avrasya Forumu'na Türkiye'yi temsilen katılan AK Parti İzmir Milletvekili ve Dışişleri Komisyonu Üyesi Rifat Sait, forumda konuşan Ermenistan Milli Eğitim Bakanı'nın soykırım iddialarına tokat gibi bir cevap verdi.

BU KONUYU TARİHÇİLERE BIRAKALIM

Ermenilerin Osmanlı zamanında Millet-i Sadıka olarak adlandırıldıklarını söyleyen Rifat Sait, "Sadık millet olan Ermeni milletiyle bir sorunumuzun olmadığını orada dile getirdim. Ermenistan Milli Eğitim Bakanı konuşmasında '2015'e hazırlanıyoruz' dedi. Forumda Türkiye'den birisinin olduğunu bilmiyormuş. Konuşma sırası bana geldiğinde, bizim Ermenistan ile bir sorunumuzun olmadığını ama devletler arasında sorun olduğunu dile getirdim. Ve bu tür konuları tarihçilere bırakmamız gerektiğini ve soykırım gibi bir durumun söz konusu dahi olmadığını söyledim" ifadelerini kullandı.

"Küstah Ermeni'ye tokat gibi cevap"

Yeni Akit, 2 Aralık 2014

Neden sorunlu?

Burada tek sorun başlığın hakaret içeriyor olması değil, bu hakaretin etnik kimlik ön plana çıkarılarak yapılmış olması. "Ermeni" kelimesiyle aslında tüm Ermenilere hakaret ediliyor.

Haberden, Avrasya Forumu'nda Ermenistan Milli Eğitim Bakanı'nın soykırım ile ilgili konuşmuş olduğunu anlıyoruz. Fakat foruma Türkiye'yi temsilen katılan AK Parti İzmir Milletvekili ve Dışişleri Komisyonu Üyesi Rifat Sait'in Bakan'a cevabını "tokat gibi" ifadesiyle nitelenmek, meslek etiği gereği her türlü yorum ve nitelenmeden kaçınması gereken gazeteci için ne denli doğru?

Nasıl olabilirdi?

Avrasya Forumu esnasında Ermenistan Milli Eğitim Bakanı ile Türkiye temsilcisi arasında bir atışma olduysa bunu haberin içeriğinde, yorum katan sıfatları hiç kullanmadan, sadece söylenenleri tırnak içinde vererek yazmak mümkündür.

Bu ifadelere dikkat!

Küstah Ermeni: Türk-Ermeni düşmanlığını pekiştiren, hakaret ve ayrımcılık içeren bir ifade... Etnik/dini kimliği öne çıkarmak etnik/dini ayrımcılık yapmaktır. Bunu bir de "küstah" sıfatıyla taçlandırmak, ayrımcı dilin de ötesinde, nefret söylemine girer.

Tokat gibi cevap: Cevap verilen kişinin bir tokadı hak ettiği imasını içeriyor. Kullanılmamalı.

KÖLN MAHKEMESİ MÜSLÜMANLARA SÜNNET YASAĞI GETİRDİ

VAY GAVUR VAY

Almanya'da Nazi zihniyeti hortladı... Mahkemenin aldığı karara göre; inancı için sünnet olmak suç, tıbbi sebeplerle sünnet olmak ise serbest... Köln Mahkemesi'nin inanca özgürlüğünü kısıtlayan bu kararına tepki yaşıyor...

SKANDAL KARAR
 Müslümanca Müslümanlar yaşadı Almanya'da bir mahkeme kararını karşılayamaz. Müslümanlar ve İslam'a yönelik algıların bu kararla değişti. Mahkemenin "sünnet'e yasak getirilmesi büyük tepki gördü. Tıbbi gerekçeler haricinde sünneti yasaklayan mahkemenin bu karar Müslümanların yaşama özgürlüğünü de büyük şekilde kısıtladı.

TEPKİ ÇİC GİBİ
 Sünneti "yaralama suçu" sayarak yasaklayan mahkeme, Almanya'daki Müslüman ve Müslümanlar için büyük bir sorun. Kararı din özgürlüğüne ve ibadet özgürlüğüne saldırarak gördükleri Müslümanlar, "Bu verdiğimiz emellerimiz istemiyor. Peygamber Efendisi'nin dinimizde kimse engelleyemez. Umarız, bu işin karar, ist mahkemenin dinimiz" diyor. -10 DA

VAY GAVUR VAY!

Almanya'da Nazi zihniyeti hortladı... Mahkemenin aldığı karara göre; inancı için sünnet olmak suç, tıbbi sebeplerle sünnet olmak ise serbest... Köln Mahkemesi'nin inanca özgürlüğünü kısıtlayan bu kararına tepki yaşıyor...

HABER ÖZETİ
 Müslümanca Müslümanlar yaşadı Almanya'da bir mahkeme kararını karşılayamaz. Müslümanlar ve İslam'a yönelik algıların bu kararla değişti. Mahkemenin "sünnet'e yasak getirilmesi büyük tepki gördü. Tıbbi gerekçeler haricinde sünneti yasaklayan mahkemenin bu karar Müslümanların yaşama özgürlüğünü de büyük şekilde kısıtladı.

KADİM GELENEK; SÜNNET
 Sünnet, dinimizin önemli bir parçasıdır. İslam dininin temel prensiplerinden biridir. Sünnet, Allah'ın emriyle Peygamberimiz (s.a.v.) tarafından gösterilen davranışlardır. Sünnet, İslam dininin en önemli özelliklerinden biridir. Sünnet, İslam dininin en önemli özelliklerinden biridir. Sünnet, İslam dininin en önemli özelliklerinden biridir.

ALMANYA'DA SÜNNET YASAĞI
 Köln Mahkemesi, Müslümanların sünnet yapmalarını yasakladı. Kararı, Müslümanlar arasında büyük tepki doğurdu. Müslümanlar, bu kararın İslam dinini küçümseyen ve inanca saldırı olduğunu düşünüyor. Mahkeme, sünneti "yaralama suçu" olarak tanımladı ve yasakladı.

072

"Vay Gavur Vay!"
Akit, 28 Haziran 2012

Neden sorunlu?

Gâvur, Türkçe'de Müslüman olmayanlara (genellikle Hıristiyanlara) karşı negatif anlam yüklemesiyle kullanılan bir kelime. Bir çeşit hakaret. Sıfat olarak kullanıldığında "merhametsiz, acımasız" anlamı taşıyan bu kelime Müslüman olmayan herkesi "dinsiz, merhametsiz, acımasız" kalıbına soktuğu için ayrımcı. Ayrıca haberin spotunda "Almanya'da Nazi zihniyeti hortladı" diyor. Konuyu Naziliğe bağlıyor olmak da ırkçı çağrışımlara sebebiyet verdiği için sorunlu.

Nasıl olabilirdi?

Köln'de bir mahkemenin sünnet konusunda aldığı bir karar inanca özgürlüğünü kısıtladığı yönünde tepkilere yol açmışsa, bunun elbette haber değeri vardır. Ama bu haberi "gâvur", "Nazi zihniyeti" gibi ifadeler kullanmadan, daha nötr bir dille yazmak da pek âlâ mümkün.

Bu ifadelere dikkat!

Gâvur: Türkçe'de Müslüman olmayanlara (genellikle Hıristiyanlara) karşı negatif anlam yüklemesiyle kullanılan bir kelime; bir çeşit hakaret. Haber dilinde kullanılmaması gerekir.

Nazi zihniyeti: Nazizmi (diğer adıyla nasyonal sosyalizmi) dünya görüşü haline getirmiş ırkçılığa dayalı zihniyet. Hitler Almanyası'nda hâkim olan, Almanları "üstün Aryan ırkı" olarak gören, Yahudilerden nefret eden, dünyanın Yahudilerden temizlenmesi gerektiğine inanan, ırkçı, faşist anlayış.

073

Haber Örneği:

"Eurovizyon'da Türkiye'yi Yahudi mi temsil edecek?"

Akit, 11 Ocak 2012

Neden sorunlu?

Bir ülkenin vatandaşı olan azınlıklar uluslararası bir yarışmada ülkelerini temsil edemezler mi? Yahudi bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının Eurovizyon'da Türkiye'yi temsil edecek olması neden rahatsızlık duyulacak bir konu olsun? Gazete, attığı başlıkla bu durumdan rahatsız olduğunu "Türkiye'yi Yahudi mi temsil edecek?" sorusuyla ve "Bonomo rahatsızlığı" başlığıyla çok net ve açık bir şekilde ifade ederek ayrımcılık yapıyor.

Nasıl olabilirdi?

Eurovizyon'da Türkiye'yi temsil edecek olan kişinin etnik/dini kimliğinin başlığa çıkarılmaması doğru olurdu. Eurovizyon'a katılmak üzere seçilen şarkı ve şarkıcı hakkında bilgilendirici bir haber yapılabilir; ayrımcılık içeren ifadelerden uzak durulabilirdi.

Haber Örneği:

"Generallerin Yahudi damatları"

Vakit, 29 Haziran 2010

Neden sorunlu?

Hangi komutanların damatlarının Yahudi olduğunu isim vererek haber yapmanın kamuoyuna herhangi bir katkısı yok. İnanç özel bir alandır. Kimin neye inandığı, hangi dinden olduğu ya da olmadığı sadece o kişiyi ilgilendirir; bunun bir haber değeri yoktur. Toplumda ne yazık ki var olan antisemitizm duygularını kaşımak ve insanları kışkırtmak amacıyla yapılmış bir haber.

Yahudiler neredeyse 600 yıldan bu yana bu toprakların ayrılmaz bir parçası. Günümüzde Türkiye'de azınlık olan bu kesimi tehlikeli birer düşmanmış gibi göstermek ayrımcılık yapmaktır.

Bu ifadeye dikkat!

Yahudi: Yahudi kültüründen söz edildiğinde pozitif anlam içeren bu sözcük, negatif anlam içerecek biçimde kullanıldığı ayrımcı olur.

Haber Örneği:

“Tertemiz Alnını Arap'a Öptürdü”
Sözcü, 18 Eylül 2011

Neden sorunlu?

Gazetenin manşetinde yer alan ve neredeyse tam sayfayı kaplayan haber, açıkça ırkçılık ve yabancı düşmanlığı içeriyor. “Tertemiz Alnını Arap'a Öptürdü” başlığı bile tek başına Araplara yönelik ırkçı ve düşmanca bir anlam barındırıyor. Haber, Libyalı bir sempatizanın, ülkede bulunan dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın alnını öptüğü anda çekilmiş bir fotoğraftan ibaret. Libyalı yurttaşın sevgisini göstermek için yaptığı bu jest, ırkçı bir biçimde sözde bir habere dönüştürülmüş. Başlıktaki ırkçı ima, kısa haber metninde iyice açığa çıkmış: “... Başbakan Erdoğan'ın ‘Tertemiz alnımı senin lekeli dudaklarına sürdürmem’ diyerek Kılıçdaroğlu'ndan esirgediği alnına, Libyalı'nın tertemiz (!) dudakları değdi.” “Tertemiz” kelimesini parantez içinde ünlem kullanarak veren gazete, Türkiye basınında ne yazık ki karşılaşılan “pis, kirli Arap” kalıp yargısına referans veriyor. “Arap” kelimesinin diğer bazı haberlerde karşımıza çıkan etnik vurgularda olduğu gibi (Yunan, Alman vs.) yalnız başına, genelleyici bir “ad” olarak kullanılması, haberin ayrımcı dilinin temel unsurlarından biri olarak öne çıkıyor.

Haberde Yabancı Düşmanlığı

Uluslar, ülkeler ve kültürlerle ilgili haberlerde farklı ülke vatandaşlarının, kültürlerinin, toplumlarının, siyasi aktörlerinin, hatta siyasetlerinin gazetelerde ele alınış tarzında göze çarpan kasıtlı çarpıtmalar, bariz genellemeler, olumsuzlukla ilişkilendirme ve hatta aleni, kışkırtıcı, ırkçı söylem; sıradan vatandaşta çoğu zaman bahsi geçen ülke/ülkelere karşı önyargı ve düşmanlık oluşturmakta, toplumdaki düşmanlık hislerini pekiştirmektedir.

Bu bölümde farklı ülke vatandaşlarının, kültürlerinin, toplumlarının konu olduğu haberlerde karşılaşılan hatalar üzerinden bazı önerilerde bulunuyoruz.

Haber Örneği:

"Ermeniler yumrukladı Fransızlar izledi"
Hürriyet,
28 Şubat 2013

Neden sorunlu?

İlk bakışta, "Ermeniler, Fransızlar" gibi genellemelerle o milletten olanların tümüne birden negatif yükleme yapan bir başlık kullanılmış olması tek sorunmuş gibi görünse de ayrımcı dil sadece başlıkla sınırlı değil bu haberde. Fransa Meclisi çatısı altında yapılan bir Ermeni konferansında yaşanmış olan bir şiddet olayını, bu konferansın sonunda dayak yiyen iki Azeri katılımcının gözünden anlatan bir haber bu. Muhabirin parantez içinde verdiği bazı açıklamalardan taraf tuttuğu anlaşılıyor (Örneğin, Sumgayit olayları için "1988'de Azerilerin Ermenilere saldırdığı iddia edilen olay" diyerek yaşananı bir Ermeni iddiası olarak gördüğünü belli ediyor). Oysa bir olayı haberleştirirken o olayın tüm taraflarına eşit mesafede durmak gerekir.¹⁰ Taraf tutarak bir tarafın haklı, diğer tarafın haksız olduğu önyargısıyla haber yaptığımızda, aleyhine durduğumuz kişi/kişilere karşı ayrımcılık yapmış oluyoruz.

Nasıl olabilirdi?

Haberin başlığı, "Konferansta yumruklar konuştu" gibi bir başlık olabilirdi. Haber metninde ise "Fransa Meclisi'nde yapılan bir Ermeni konferansında Hocalı katliamını gündeme getiren iki Azeri salondaki milliyetçilerin saldırısına uğradı" denebilirdi.

¹⁰Medya Etiği Platformu (MEP), "Türkiyeli Gazeteciler için Etik Kodlar"

<http://www.medyaetik.net/etik-ilkeler/>

Haber Örneği:

"Azgın Azınlık"

Hürriyet, 23 Aralık 2011

Neden sorunlu?

Bize göre üç ayrı türde ayrımcılığa örnek bir haber, gazetenin manşetinde yer alıyor. Fransa Meclisi'nde onaylanan, "Yasalarca kabul edilmiş soykırımların inkârını suç kabul eden" kanun teklifinin ele alındığı haber, hem ırkçı, hem yabancı düşmanı, hem de politik ayrımcı olarak nitelenebilir. Kanunun kabul edilmesine yönelik bu "duyarlılığın" asıl nedeninin Ermeni Soykırımı'na yönelik siyasi tartışma olduğu göz önüne alındığında, haberin başlığı olan "Azgın Azınlık"ın neyi ima ettiği anlaşılabilir. Haberinin yalnızca bir yerinde, kanun teklifinin Fransa Meclisi'nde az sayıda milletvekilinin katıldığı bir oturumda kabul edildiği bilgisi yer alıyor. Başlık da sanki bu "az sayıda milletvekili"ni anlatıyormuş gibi görünüyor. Oysa haberin asıl konusuyla bu milletvekili sayısının hiçbir ilgisi yok. Yani gazete hem Fransa Meclisi'ne hem de Ermenilere "azgın" diyerek kendince

"bir taşla iki kuş vurmuş" oluyor. Haberin spotunda yer alan "Ermenistan, Fransa'ya anında, 'Minnettarız' teşekkürü yolladı" cümlesiye, Türkiye'de bu ülkeye karşı yaygın olan düşmanlık duygusu körüklenmek isteniyor.

Nasıl olabilirdi?

Olay, haber değeri taşıyor. Türkiye'nin uluslararası alanda ardı ardına kabul edilen soykırımın inkârını suç sayan kanunlarla mücadele ettiği de bilinen bir gerçek. Bu gerçeğe dayanarak, Fransa Meclisi'nin onayladığı kanunla ilgili mesafeli, hem medya etik ilkelerini hem de konu itibarıyla diplomatik nezaket kurallarını çiğnemeyen bir haber yapılmalıydı. Haberde, yasanın kabul edilmesinin yankıları ele alınmalı, Türkiye'nin askeri ve siyasi yaptırımları sıralanmalı, habere konu olan olayla ilgili siyasilerin görüşlerine yer verilmeliydi. Habercinin, haberciliğin evrensel meslek ilkelerinde "milli mesele müdafaacısı ol" gibi bir maddenin yer almadığını hatırlaması gerekirdi.

Bu ifadeye dikkat!

Azgın: Basınımızda sıkça karşılaştığımız "...ler azdı", "...ler azıttı", "azgın ...ler" gibi ifadelerin haber dilinde hiç yeri yoktur. Özellikle internet haber sitelerinde, Ermenilere yönelik çok sayıda haberin başlığında bu ırkçı ve düşmanca ifadeye ve benzerlerine rastlamak mümkün.

"Suriyeli Teröristler Ateş Açtı
Asker ve polisimize kahpe saldırı!"
Sözcü, 21 Mart 2014

"Kahpe" sözcüğü kadınlar üzerinden cinsiyetçi bir küfürdür. Haber dilinde küfür içeren ifadelerden kaçınılması gerekir. Bu haberde ise küfür başlığa konmuş; bu da haberin içeriği hakkında kesin bir yargı oluşturuyor. Haberde küfür ve ayrımcılık içeren ifadelerden uzak durmak, saldırıyı yapanları kayırıyor olmak anlamına gelmez.

Her ne kadar "kahpe" sözcüğü kadar sınırlı olsa da haber başlığında "asker ve polisimize" denilerek "biz ve onlar" ayrımı da yapılıyor. Haber metni kişisel yargı ve yorumlarla dolu.

"Suriyeli teröristler ateş açtı" üst başlığında bu Suriyeli teröristlerin kim olduğu anlaşılmıyor. Savaşta kaçarak Türkiye'ye sığınan mültecilere karşı duyulan olumsuz hisleri de taşıyabilecek ve onlara karşı zaten var olan ayrımcılığı daha da güçlendirecek tarzda bir başlık. Çünkü toplumda mültecilere potansiyel "terörist" gözüyle bakan ve bu tür saldırılardan mültecileri sorumlu tutanlar olabilir.

Ayrıca; "2 şehit, 1 ölü, 5 yaralı" diyerek de ayrımcılık yapılıyor. Saldırganlar tarafından öldürülenler "şehit," güvenlik güçleri tarafından öldürülen saldırgan ise "ölü."

Belki bu haber özelinde değil ama genelde Suriyeliler ve onlara yönelik linç girişimi haberlerinde bu duruma maruz kalan Suriyelilerin görüşlerine hiç yer verilmiyor; olayın diğer tarafı hiç görülüyor, neler yaşadıklarını, ne hissettiklerini öğrenemiyoruz.

Nasıl olabilirdi?

Başlıkta “Suriyeli teröristler ateş açtı” yerine, “İŞİD militanları ateş açtı”; “Asker ve polisimize kanlı saldırı” yerine, “Niğde’de yol kontrolü yapan polis ve askere saldırı” denebilirdi. Toplam ölü sayısını “3 ölü, 5 yaralı” şeklinde vermek ve öldürülenlerin ikisinin Türkiye’nin güvenlik güçlerinden, diğerinin ise saldırganlardan olduğunu haber metninin içinde açıklamak daha doğru olurdu.

Bu ifadelere dikkat!

Kahpe saldırı: Haberde zarf ve sıfat kullanımında dikkatli olmak; özellikle küfür olarak kullanılan ifadelerden uzak durmak gerekir. “Kahpe”nin “orospu, ahlaksız kadın; döneke” anlamlarına geldiğini ve cinsiyetçi bir küfür olduğunu unutmamalıyız.

Suriyeli teröristler: Saldırıyı yapanlar İŞİD militanları. Üstelik haberde batı uyruklu oldukları bilgisi var. Başlıkta “Suriyeli” olduklarını söyleyerek insanları yanıltmamak gerekir. Suriye’den gelmiş oldukları haberin içeriğinde açıklanabilir.

Terörist: Haberciler için önemli olan konu, olayı tüm ayrıntıları ve gerçekliğiyle anlatmak olduğuna göre, eylemciler için genelleştirici “terörist” sözcüğü yerine ‘bombacı’, ‘saldırgan’, ‘silahlı kişi’, ‘isyancı’, ‘militan’ gibi ifadeler kullanmak olayı gerçeğe en yakın şekilde sunmamıza yardımcı olacaktır.

Haber Örneği:

“Şerefsizler bayrağımızı yaktı”

Yeniçağ, 25 Nisan 2014

Neden sorunlu?

“Şerefsiz” sözcüğü dilimizde genellikle hakaret amacıyla kullanılır. Haber başlıklarında hakaret sözcükleri kullanmaktan imtina edilmesi gerekir. Ahmet Kaya’nın Hürriyet gazetesinin attığı “Vay şerefsiz” başlığıyla nasıl hedef haline getirildiğini unutmamalıyız. Bu haber, başlıktaki “Şerefsizler” kelimesiyle, haberin spotunda ise “azgın grup” ifadesiyle açıkça hakaret ve hatta küfür dili içerdiği için sorunlu. Bu haber bir ulus ve o ulusun ülkesine yönelik nefret söylemi içeriyor ve etnik kökene yönelik nefret suçlarını tetikleme potansiyeli taşıyor.

Nasıl olabilirdi?

Tayyip Erdoğan'ın taziye mesajına Erivan'da yaşayan bir kısım insanın sıcak bakmadığını, hatta kalabalık bir grubun öfkeli bir protesto gerçekleştirdiğini, ayrımcı dil kullanmadan da haberleştirmek mümkündür. Haberin başlığı "Ermenistan'da bir grup protestocudan taziyeye kızgın cevap" veya "Erivan'daki bir eylemde Türk bayrağı yakıldı" olabilirdi.

Bu ifadelere dikkat!

Şerefsiz: "Şereften yoksun olan, onursuz" anlamına gelen bu sözcük bir küfürdür ve hakaret amacıyla kullanılır. Haber dilinde küfür ve hakaret sözcüklerinin kullanılmaması gerekir.

Haber Örneği:

"Akıllı olun"

Milat, 25 Ağustos 2014

Neden sorunlu?

Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle Türkiye'ye sığınan mültecilerle ilgili toplumda oluşmaya başlamış olan gerginliğin büyümesini önlemek amacıyla düzenlenmiş olan Suriyeli Sığınmacılar Toplantısı'ndan çıkan önemli bir kararla ilgili bu haberde, kamu güvenliğini bozan Suriyeliler'in artık sınır dışı edilebileceği söyleniyor. Milat gazetesi manşetten verdiği haberde, yaşadıkları toprakları terk edip Türkiye'de mülteci konumuna düşen çaresiz insanları "AKILLI OLUN" başlığı ile tehdit ediyor; kullandığı fotoğraf ile Suriyeli mültecileri aşağılıyor, halklar arası düşmanlığı körüklüyor.

Nasıl olabilirdi?

Haberde, nefret söylemi olarak tanımlayabileceğimiz böyle bir başlık kesinlikle kullanılmamalıydı. Konuyu nötr bir şekilde özetleyecek farklı başlıklar mümkün. Ayrıca kullanılan fotoğrafın da mültecileri aşağılamayacak bir fotoğraf olmasına özen göstermek gerekir, çünkü kimse yerini yurdunu kolay kolay terk etmez, köklerini bırakıp her şeye sıfırdan başlama kararını kolay vermez. Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin hepsini dilencilik yapan insanlar olarak gösteren bir fotoğraf sadece bu insanları aşağılamaz, halklar arası düşmanlığı da körükler.

Haberde mülteci ve göçmenler için olumsuz duygular içerebilecek tanımlamalardan kaçınılması gerektiğini unutmamalıyız.

Bu ifadelere dikkat!

Sığınmacı / mülteci: Uluslararası Mülteci Hakları Derneği, "İrki, dini, etnik kökeni, sosyal konumu ve siyasal düşüncesi nedeniyle kendisini baskı altında hissederek kendi devletine olan güvenini kaybeden, kendi ülke devletinin kendisini koruma yükümlülüğünü yerine getiremeyeceğini düşünen, ülkesinde zulüm ve işkence gören, baskı altında tutulan, can, mal ve ırz güvenliğini tehlikede hissederek ülkesini terk eden başka bir ülkeye sığınmak zorunda kalan kişiler mültecidir" diyor. Sığınmacı ise "iltica etmeyi gerektiren sebeplerle ülkesini terk eden ve henüz sığınma talebi, sığındığı ülkenin yetkilileri tarafından 'soruşturma' safhasında olan kişi" olarak tanımlanıyor.²

² Medya Etiği Platformu (MEP), "Türkiyeli Gazeteciler için Etik Kodlar"
<http://www.medyaetik.net/etik-ilkeler/>

Haber Örneği:

"Tanzanyalı bile aldı"
Hürriyet, 14 Nisan 2014

Neden sorunlu?

"Tanzanyalı bile aldı" demek Tanzanyalıları aşağılamaktır. Yani aslında Tanzanyalıları taşınmaz mal satın alamayacak kadar zavallı görüyor olduğunuzu ve durumu hayretle karşıladığınızı ima eder.

Nasıl olabilirdi?

Haberin konusu, yabancı uyruklu kişilerin Türkiye'de mal mülk sahibi olması ise bununla ilgili bir başlık atılabilirdi.

Haber Örneği:

"Yunanlılar türbede şarap içti, AKP heyeti seyretti"
Sözcü, 10 Şubat 2014

Neden sorunlu?

Bu haber, bir televizyon programı için Türkiye'de çekim yapan Yunan folklor ekibi üzerinden tüm Yunanları, Türklerin dinî ve manevi değerlerini hiçe sayan, hatta saygısızca çiğneyen insanlar olarak göstererek Yunan düşmanlığını körüklüyor.

Hıdırlık Tepesi'nde, açık havada çekim yapan Yunanlar buranın bir türbe olduğunu ve İslam dininde kutsal mekanlarda içki içilemeyeceğini bilmiyor olabilir. Ayrıca folklor oyununun sonunda testiden şarap içmek tamamen o yöresel oyuna ait bir mizansendir. Bunu bilmeyen bir okura sanki Yunanlılar kasıtlı olarak İslam dinine hakaret etmiş ve AKP'li vekil de buna izin vermiş gibi bir hikaye anlatmak gazetecilik değil tetikçiliktir; yabancı düşmanlığı ve siyasi düşmanlık yaratmaktır.

Bu haberdeki bir başka sorun ise, Yaşam Tarzı Ayrımcılığı kategorisinde de ele alınabilecek bir konu aslında ama tekrara düşmemek adına burada onu da açıklayalım: Bu haberde, eleştiri konusu olan şey yeniden üretiliyor. Haberin girişinde Hükümetin, Gezi protestoları sırasında Dolmabahçe Bezmi Alem Valide Camii'nde içki içildiği iddiasından söz ediliyor. Ve buradan, Safranbolu'da bir tepede folklor gösterisi yapan Yunan ekibinin gösterinin sonunda içki içilmesi eleştirel bir dille aktarılıyor. Şarap, Hıristiyanların kutsal içkisi. Bunu bir kabahatmiş gibi sunmak, bir Hıristiyan geleneğine karşı ayrımcı içerik taşıyor. Bu haber, "Bezmi Alem Valide Camii'nde içki içildiği" iddialarına, tersinden meşruiyet kazandırıyor.

Bu ifadeye dikkat!

Skandal: Gelenekleri skandal olarak tanımlamadan önce düşünmek gerekir; belki de başkaları için son derece olağan bir durum söz konusudur.

"Yunanlılar, Türk kaptanı öldürdü"
Sözcü, 17 Nisan 2014

Neden sorunlu?

Bu haberin başlığındaki ayrımcı dil, çok bariz bir şekilde Türk - Yunan düşmanlığına katkıda bulunuyor. Yunanlılar sanki kaptanı Türk olduğu için öldürmüş gibi bir anlam doğuyor bu manşetten. Oysa haberin spotunu okuduğumuzda, Yunan Sahil Güvenlik botunun Kos Adası'na Suriyeli kaçak taşıyan bir sürat teknesini taradığını; tekneyi kullanan kişinin ise Türk olduğunu anlıyoruz.

Nasıl olabilirdi?

İnsan kaçakçılığı yapan bir sürat motorunun Sahil Güvenlik tarafından sirenle uyarıldıktan sonra tarandığını ifade edecek bir başlık düşünmek gerekir. Örneğin: "Kos'a kaçak yoldan insan taşıyan tekneye silahlı müdahale." Haberin içeriğinde Türklere ait bir teknenin insan kaçakçılığı yaptığı, kaptanın da Türk olduğu bilgisi verilebilir. Bunun başlığa taşınmasına gerek yok.

"Avusturya'da İslâm düşmanlığına onay!"
Yeni Akit, 11 Aralık 2014

Neden sorunlu?

Buradaki en sorunlu nokta, 'İslam Yasa Tasarısı'ndaki bazı maddelerin cımbızlanarak, haber içeriğinin çarpıtılması yoluyla insanların belli bir ulus ve o ulusun ülkesine karşı kışkırtılması. Ayrıca haberde Alevi düşmanlığı da bariz bir şekilde hissediliyor.

Nasıl olabilirdi?

Avusturya'da meclise gönderilen yasanın, aslında bu haberde iddia edildiğinin tam da aksine İslam düşmanlığıyla mücadele etmek amacıyla hazırlanmış olduğu gerçeğine de değinerek, yasada şayet eleştirilmesi gereken maddeler varsa bunlar madde madde açıklanabilirdi.

Aynı sayfaya sıkıştırılan bir diğer haberde de yine ayrımcılık yapılıyor:

“Sırpların zulmü kaz kaz bitmiyor”

Bu haber de diğeri gibi, okurun bir başka ulusa (bu kez Sırlara) karşı düşmanlık hislerini körüklemek ve beslemek amacı taşıyor adeta.

Nasıl olabilirdi?

Haber metni, “Bosna'da yapılan bir kazı çalışmasında 5 ceset bulunmasının ardından, buranın Yugoslavya Savaşı'na ait toplu mezarlardan biri olup olmadığının anlaşılması için incelemeler başlatıldı.” vb. şekilde yazılabilirdi.

Haber Örneği:

“Katil köpekler”

Yeni Akit, 11 Aralık 2014

Neden sorunlu?

Nefret söyleminin en bariz örneklerinden biri... “KATİL KÖPEKLER” başlığıyla İsrail’e manşetten küfrediliyor. İsrail devleti “katil” olmakla itham ediliyor, “köpek” olduğu söylenerek de hakaret ediliyor. Başlığın hemen üzerinde göze çarpan ifade: “İSRAİL ASKERLERİ, DÜNYANIN GÖZÜ ÖNÜNDE FİLİSTİNLİ BAKANI ÖLDÜRDÜ.” Haberi okuduğumuzda görgü tanıklarının, İsrail askerlerinin Ebu Ayn’ın göğsüne miğferle sert bir şekilde vurduğunu ve Ayn’ın yoğun bir şekilde gaza maruz kalıp komaya girdiğini söylediğini görüyoruz. Yani Ebu Ayn’ın komaya girme sebebi yediği bir asker kurşunu değil, muhtemelen biber gazı...

Haberin içeriğindeki “terör devleti İsrail” ifadesi ile bir devlet düşman konumuna yerleştiriliyor ve hedef gösteriliyor.

Nasıl olabilirdi?

Filistinli Bakanın ölüm haberini İsrail’e küfretmeden, hakaret etmeden, İsrail’i düşmanlaştırarak onu hedef göstermeden, “Katil köpekler, terör devleti İsrail, katil devlet İsrail” gibi söylemler kullanmadan vermek de pek tabii ki mümkündür. Olması gereken; nefret söylemi, ayrımcı dil, yargı içeren ifadeler kullanmadan tam olarak ne olduğunu anlatmaktır.

Bu ifadelere dikkat!

Haber dilinde bu türden ifadeleri asla kullanmamak gerekir:

- Katil köpekler
- Terör devleti İsrail
- Katil devlet İsrail

Haber Örneği:

“Türkiye’de 10 bin Nataşa”
Hürriyet, 25 Şubat 2000

Neden sorunlu?

Rus seks işçileri için “Nataşa” tanımlamasının kullanılması neyse ki medya tarafından yavaş yavaş terk edildi. Ama çok yakın bir zamana kadar gazeteler tarafından kullanılan klişelerden biriydi ve bugün internette gazetecilik etiğine önem vermeyen birçok site hâlâ bu kelimeyi bir sıfat olarak kullanmayı sürdürüyor. Oysa Nataşa, tıpkı Ayşe, Fatma gibi bir Rus kadın ismi. Rusça konuşulan ülkelerde en çok kullanılan isimlerden biri. Hayat kadınlarını Nataşa olarak adlandırmak, bir halkın bütün kadınlarını hayat kadını olarak tanımlamak anlamına geliyor. Ayrımcılığın zirve noktalarından biri...

Nasıl olabilirdi?

“Türkiye’de 10 bin Rus seks işçisi var.”

Bu ifadeye dikkat!

Nataşa: Genelleyici bir tanımlama olarak bir halkın tamamını itham edici bir içerik taşıdığı için ayrımcıdır. Ayşe’nin, Mehmet’in Batı dillerinde olumsuz bir içerik taşıyıcı biçimde kullanılması bizi ne kadar rahatsız ederse, Nataşa’nın da yukarıdaki haberde olduğu gibi kullanılması Rusça konuşan milyonlarca insanı o kadar rencide eder.

Haberde Homofobik Söylem: LGBTİ Haberleri

Öncelikle, homofobinin eşcinsellere ya da eşcinselliğe, transfobinin de translara karşı duyulan nefret, korku, hoşnutsuzluk ya da ayrımcılık olarak tanımlandığını not edelim. Homofobi ve transfobinin farklı sözlüklerdeki tanımı bu. Bizi bu bölümü yazmaya iten, Türkiye’de medyanın bilinçli veya bilinçsiz olarak homofobiyi ve transfobiyi besleyen, körükleyen ve kitlesel hâle getiren bir tutum içerisinde olduğu gerçeğidir. Çünkü gazetelerde eşcinselliğin ve translığın günah, eşcinsellerin ve transların sapık, eşcinsel ilişkinin ahlaksızlık olarak görüldüğü; trans bireylerin kriminal olaylarla ilişkilendirilerek yargısız infaza uğratıldığı haberlerle sıklıkla karşılaşılıyor.

Nefret suçu mağduru olmalarına rağmen, medyanın LGBTİ (lezbiyen, gey, biseksüel, trans, interseks) bireyleri sanki kendilerine uygulanan şiddeti hak ediyorlarmışçasına, bu şiddeti onaylayan ve meşrulaştıran bir dille haber yaptığını görüyoruz.

Oysa gazeteci, kimseyi yargılayamaz; kimseyi dışlayamaz; insanları ve olayları tek tipleştirmez.¹

Haberde homofobik / transfobik söylem ve ayrımcı dilden ancak bu konudaki farkındalığımızı arttırarak kurtulabiliriz. İşte bu amaçla, bu bölümde konuyla ilgili farkındalık oluşturmak adına, haber örnekleri üzerinden bazı haberlerde kullanılan dilin neden sorunlu olduğunu irdeliyoruz.

¹ Bkz: <http://www.kaosgliderneqi.org/resim/yayin/dl/medyadalgbt.pdf>

Travesti kurbanı Türk Tayland'ı karıştırdı

Tatil için Tayland'ın Patta'ya kentine giden bir Türk geçen salı polise başvurup, "Fuhuş yapmak için anlaşıp otelime götürdüğüm travesti içkime kattığı ilaçla beni uyuttu. 30 bin dolarım ile yüzük ve saatimi çalıp kaçtı" dedi. Bunun üzerine fuhuş yapan 50 travestiyi gözaltına alan Tayland polisi hırsız bulamadı. Olay Tayland gazetelerine manşet oldu.

"Travesti kurbanı Türk Tayland'ı karıştırdı"

Posta, 1 Mart 2013

Neden sorunlu?

Bu haber başlığı, nerede olursa olsun trans bireylerin hırsızlığa, para karşılığı sekse ve suça eğilimli kişiler olduğu yönündeki yanlış algıyı güçlendiren bir nitelikte. Para teklifi ile otele getirilen trans birey peşinen "suçlu" ilan edilmiş. Tüm haber parasını çaldıran adamın iddiaları üzerine kurulmuş. Sıradan bir adliye vakası olan bu haberde parasını ödeyerek seks arayan birinin otel odasına getirmiş olduğu kişinin kadın mı, erkek mi, gay mi, biseksüel mi, trans birey mi olduğunun altını çizmek gerekli değil.

Nasıl olabilirdi?

Tayland'a turist olarak gitmiş olan bir Türk'ün otelde para karşılığı seks yaptığı kişi tarafından soyulduğu iddiasıyla polise başvurduğunu söylemek yeterli olurdu. Haberde "kurban" ve "travesti" gibi tanımlamaları kullanmaktan kaçınmak gerekirdi.

Travesti: KAOSGL Derneği'ne göre travesti daha çok dış görünüşle ve davranışıyla karşı cinse ait olma isteğinde olan kişidir. Halk arasında travesti dendiğinde daha çok kadın giyimindeki ve davranışındaki erkekler akla gelmektedir. Oysa bu sözcük hem erkek hem de kadın için geçerlidir; yani erkek giyimindeki ve davranışındaki kadınlar için de kullanılır.

Farklı gazete, yine aynı tutum...

Aynı haber 1 Mart 2013 tarihli HaberTürk gazetesinde şu başlıkla veriliyor:

Taylandlı travestiden Türk'e seks tuzağı

TATİL için gittiği Tayland'da bir travestiye 30 bin dolardan (54 bin TL) fazla parasını kaptıran Türk turist, ülkeyi ayağa kaldırdı. İsmi açıklanmayan Türk'ün salı günü yaptığı şikâyet üzerine polis, Pattaya kentinde 2 kilometrelik sahil şeridi boyunca müşteri bekleyen 50 travestinin karakolda ifadesini aldı. Türk turist, polise verdiği ifadede, oteline götürdüğü travestinin kendisini ilaçla uyuttuğunu ardından da para ve değerli eşyalarını çaldığını söyledi. Olayla ilgili soruşturma sürüyor.

Burada hem trans bireylere karşı var olan olumsuz önyargıları pekiştirici hem de Taylandlılara karşı genel bir önyargı oluşmasına katkıda bulunabilecek bir başlıkla karşı karşıyayız. Buradaki dikkat gerektiren ifade;

Seks tuzağı: Bu haberin konusu olan kişi, bir seks işçisini kendi isteğiyle ve seks yapmak amacıyla otel odasına götüreren bir turist. Dolayısıyla onun "seks tuzağı" na düşürülmüş olduğunu yazmak ne denli doğru? Ayrıca bu ifade trans bireylere yönelik negatif ("fuhuş yapan, tuzak kuran kötü insanlar" oldukları yönünde) önyargıları da pekiştirir nitelikte.

Haber Örneği:

“Evleneceği kişi kadın değil erkek!”

“Yok artık’ dedirten sıradışı evlilik”

Sabah, 12 Aralık 2014

Neden sorunlu?

ABD İstanbul Başkonsolosu Charles F. Hunter’ın bir Türk erkeğiyle evlenecek olmasının elbette haber değeri var. “Sabah’ın ortaya çıkardığı” iddia edilen birinci sayfa haberinde bu evlilik, “marjinal”, “sıradışı” gibi ifadelerle tanımlanmış. Sorunlu olan kısım da bu. Sabah’ın magazin ekinde, diplomatın evlilik kararına “yok artık” tepkisini göstermesi, dünyada gitgide daha fazla ülke ve eyalette yasal hale gelen eşcinsel evliliği bir anomali gibi sunması, LGBT bireylere yönelik ötekileştirici üsluba bir başka örnek.

Nasıl olabilirdi?

Haberi verirken şaşkınlık ifade eden “yok artık!” gibi ifadelerden ve “marjinal”, “sıradışı ilişki” gibi yargı içeren tanımlamalardan uzak durulması daha doğru olurdu.

Bu ifadelere dikkat!

Sıra dışı ilişki / evlilik: Neye göre ve kime göre ‘sıradışı ilişki’? Haber dilinde yargı içeren ifadelerden kaçınılması gerekir.

Marjinal ilişki: Farklı yaşam tarzı ve ilişki modelleri, toplumda azınlıkta da olsa, bir haberde “marjinal” olarak tanımlanmamalıdır. Çünkü bu okurda negatif bir algı yaratır.

Cinayet sanığı eşcinsel çıktı

Kocaeli Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şubesi Cinayet Bürosu dedektifleri, Gebze Osman Yılmaz Mahallesi 620 nci Sokak'ta 4 Nisan 2012 tarihinde işlenen cinayetin failini titiz çalışma sonucu ortaya çıkarttı. Sanığın, genellikle kadın giysileri ile dolaşan bir eşcinsel olduğu anlaşıldı.

KABUL ETMEDİ
Gebze'de yaşayan, genellikle kadın kıyafetinde dolaştığı ve 80 TL karşılığında erkeklerle birlikte olduğu belirtilen 38 yaşındaki Uğur K. cinayet sanığı olarak gözaltına alınıp, adalete teslim edildi. Sanık, cinayet suçlamasını kabul etmiyor.

EVDE ÖLÜ BULUNMUŞTU
Gebze Osman Yılmaz Mahallesi 620 nci Sokakta oturan, yalnız yaşadığı Ibrahim İbrahim Çankaya (58) isimli şahıs 4 Nisan 2012 tarihinde evinde vücuduna aldığı 5-6 bıçak yararı ile öldürülmüştü olarak bulunmuştu. Özgürlük hareketleri büfesinde göre, İbrahim Çankaya, son kez 2 Nisan günü akşam, yanında bir kadın ile evine girerken görülmüştü. Daha sonra ki gün ortaklıkla göğünmeyen Çankaya'yı merak eden oğlu, evde ölü bulunmuştu.

KADIN DEĞİL, TRAVESTİ
Cinayeti araştırmaya başlayan polis, evde kadın giysileri ve parak buldu. İbrahim Çankaya'nın eve geldiği kişinin, bir kadın değil, travesti olduğu anlaşıldı. Kati, eve girerken sonra perçünü, kadın giysilerini çıkartmış, muhtemelen anlaşmazlık üzerine cinayeti işleyip, panik halinde evden uzaklaşmıştı. Polis, Gebze bölgesindeki benzer bölgelerdeki gözaltına aldı. Bölgedeki güvenlik kamerası görüntüleri de incelenildi. Gebze'de yaşayan Uğur K.(D) isimli travesti, dün cinayet suçlamasıyla adalete teslim edildi. Uğur K'nin 80 TL karşılığı erkeklerle birlikte olduğu ortaya çıktı. Sanık, suçlamaları kabul etmedi. Ancak Çankaya'nın oturduğu alanın güvenlik görevlisi de sanığı teşhis etti. (Ayşegül Kalaycı Arslan)

ÖLDÜRÜLMÜŞTÜ
Gebze Osman Yılmaz Mahallesi 620 nci Sokak'ta oturan, yalnız yaşayan 58 yaşındaki İbrahim Çankaya, son kez 2 Nisan'da yanında bir kadınla eve girerken görülmüştü, daha sonra evinde bıçakla delik deşik edilmiş cesedi bulunmuştu.

EVDE KADIN GİYSİLERİ
Kocaeli Cinayet Masası dedektifleri, Çankaya'nın evinde kadın perçünü, kadın giysileri buldu. Makulün eve birlikte geldiği kişinin bir kadın değil, bir travesti olduğu anlaşıldı. Daha sonra, katle ulaşıldı.

"Cinayet sanığı eşcinsel çıktı"
Özgür Kocaeli, 4 Mayıs 2012

Neden sorunlu?

Bu haber, bir cinayetin sanığı olarak yakalanmış olan kişinin cinsel yönelimini başlığına taşıyarak, eşcinsellerin potansiyel suçlu olarak tanınmasına ve eşcinsellere yönelik olumsuz bir algının yaygınlaşmasına neden oluyor.

Nasıl olabilirdi?

"Gebze cinayetinde son gelişme" veya "Gebze cinayetinin zanlısı yakalandı" şeklinde verilebilirdi.

İki erkek çocuğu var
Babalarının kimliğini açıklamadığı iki erkek çocuk annesi olan Foster, daha önce Cüneyt Bernard ile lezbiyen ilişkisi yaşamıştı.

Kadın kadına evlendiler

Dünyaca ünlü oyuncu Jodie Foster, bir yıldır birlikte olduğu sevgilisiyle evlendi

OSCAR ödüllü oyuncu Jodie Foster'ın, geçen yıldan beri birlikte olduğu kız arkadaş Alexandra Hedison ile dünya evine girdiği açıklandı. Çiftin nikahı geçen hafta sonu kayıtlı. 51 yaşındaki Foster, eşcinsel olduğunu geçen yıl açıklamıştı. 44 yaşındaki Hedison ise Amerikalı ünlü televizyoncu Ellen DeGeneres'in eski sevgilisi.

"Kadın kadına evlendiler"
Sözcü, 25 Nisan 2014

Neden sorunlu?

Dünyaca ünlü bir oyuncu evlilik yaptığında bunun haber olması gayet normaldir. Fakat oyuncu kendi cinsiyetinden biriyle evlendiyse bu gazeteciye haberin başlığını alay edici bir tonla yazma ehliyeti vermez. "Kadın kadına gezmeye gittiler" der gibi "Kadın kadına evlendiler" başlığı atmak, konuyla alay eder bir tutum sergilemektir; olanı bir oyun gibi görüp hafife almaktır. Resim altı başlığında kalın puntolarla "İki erkek çocuğu var" denilen haberde Foster'ın anne olduğu, daha önce de başka bir kadınla "lezbiyen ilişkisi" yaşadığı vurgulanıyor. Kimden olduğu gizlenen iki erkek evlat ve lezbiyen ilişki, Foster hakkında olumsuz bir önyargı oluşması için yeterli bir tablo çiziyor.

Nasıl olabilirdi?

Jodi Foster bir erkekle evlenmiş olsa bu haberi nasıl verirdik? Haberci açısından evlendiği kişinin kadın veya erkek olmasının hiçbir önemi olmaması gerekir. Öncelikle haberci eşcinsel evlilikleri hayretle karşılamayacak ki, toplum bu konudaki önyargılarından kurtulabilsin. "Dünyaca ünlü oyuncu Jodi Foster, bir yıldır birlikte olduğu sevgilisi Alexandra Hedison ile evlendi" denebilirdi.

Bu ifadeye dikkat!

Lezbiyen ilişki: "... Foster, daha önce Cydney Bernard ile lezbiyen ilişki yaşamıştı" cümlesinde "lezbiyen" kelimesine ihtiyaç yok. "Foster'ın daha önce Cydney Bernard ile bir ilişkisi olmuştu" demek yeterli. Oyuncunun cinsel yönelimine vurgu yapmak istendiği için bu kelime bilinçli olarak kullanılmış. Konuyu başka türlü de ifade edebileceken, toplum genelinde olumsuz bir algısı olduğunu bildiğimiz kelimeleri kullanmak ayrımcılıktır.

Haber Örneği:

"Türk çocukları gay'lere verildi"

Hürriyet, 14 Şubat 2013

Neden sorunlu?

Burada asıl konu, Avrupa'daki bazı göçmen ailelerin -bu haberden anlayamadığımız bazı sebeplerle- kendi çocuklarının velayet hakkını kaybetmeleri ve bu çocukların buldukları ülkelerdeki yerli ailelere evlat olarak verilmesi. Belçika'da bir Türk ailenin 3 çocuğu bu şekilde, orada yasal olan gay ailelere verilmiş. Yabancı ailelere verilen 9 bin civarı çocuk olduğu söylenirken gay ailelere verilen 3 çocuğu başlığa taşımak haberde genelleme yaparak konunun özünü çarpıtmaktır. Çocuk yetiştirebilecek vasıflara sahip gay bireylerin ayrımcılığa maruz kalmadan evlat edinebiliyor olması hak-adalet anlamında doğru bir yaklaşımdır. Fakat zaten burada esas konu bu değil.

Nasıl olabilirdi?

Avrupa'da bazı Türk göçmenlerin çocuklarının velayetini koruyamadığı ve çocukların başka ailelere evlat olarak verildiğini ifade edecek bir başlık atılması daha isabetli olurdu. Burada haber değeri olan ve merkeze alınması gereken konu, evlat edinen ailelerin Hıristiyan veya gay olması değil, neden bazı Türk göçmen ailelerin kendi çocuklarının velayetini kaybediyor olduğudur.

Bu ifadeye dikkat!

Gay'ler: "Türk çocukları gay'lere verildi" ifadesinde bir muğlaklık var, bu da negatif algı oluşmasına müsait bir durum. Ne amaçla verildiği, neden verildiği anlaşılmıyor.

Haber Örneği:

"Eşcinsel' jübile"

Hürriyet, 17 Şubat 2013

Neden sorunlu?

Aslında bu haberde çok bariz bir ayrımcılık yokmuş gibi görünebilir. Ama kısacık bir haberde "eşcinsel" kelimesinin yedi kez kullanılmış olmasına dikkat çekmeliyiz. Haberin "İki futbolcu açıldı" bölümünde yer alan, "İngiliz Justin Fashanu, eşcinsel olduğunu açıkladıktan 8 yıl sonra intihar etti" ifadesi, futbolcunun intihar etmesiyle eşcinsel olduğunu açıklamış olması arasında bir bağ kurulabileceği izlenimini veriyor. Bu da örtülü ayrımcılık diyebileceğimiz bir durum.

Nasıl olabilirdi?

Anton Hysen'in eşcinsel olduğunu hangi yıl açıkladığı söylenmiş. Fashanu için de, intihar etmiş olduğu bilgisi yerine eşcinsel olduğunu hangi yıl açıklamış olduğu yazılabılırdi.

Genel İlke Olarak Homofobik Söyleme Düşmemek İçin Mutlaka Sorgula:

- > Cinsel yönelimle ilgili tanımlamaların habere nasıl bir katkısı var?
- > Cinsel çağrışımı olan fotoğraf ve görsel kullanmama konusunda yeterince özenli miyim?
- > Kişileri yargılayıcı, suçlu ya da kurban ilan edici, aşağılayıcı yorumlarda bulunuyor muyum?
- > Farklı yaşam tarzı ve ilişki modellerini negatif algı yaratacak şekilde "marjinal"/ "ahlâksız" / "sıradışı" olarak niteliyor muyum?
- > Haberi olduğu gibi aktarmak yerine yorum mu katıyorum?
- > Genelleme yaparak insanları ve olayları tek-tipleştiriyor muyum?

Çünkü....

Haberin içeriği ile hiçbir ilgisi olmadığı hâlde kişilerin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinin belirtilmesi ayrımcılıktır. Haberde heteroseksüel ve erkek bireylerden söz ederken nasıl "heteroseksüel" ve "erkek" olduklarını belirtmiyorsak, eşcinsel, biseksüel, lezbiyen, trans bireylerin konu olduğu haberlerde de, haberle doğrudan ilgisi yoksa bu tanımlamaları kullanmamamız gerekir. LGBTİ bireylere karşı nefret suçlarını tetikleyecek türden yargı içeren ayrımcı ifadelerden kesinlikle kaçınmalıyız.

Haberde Politik (Siyasi) Ayrımcılık

Burada "politik ayrımcılık" olarak kategorize etmeye çalıştığımız söylemler, ayrımcılık çalışmalarında ilk akla gelen başlıklardan olmayan, tartışmalı bir alana karşılık geliyor. Teorik olarak etnik, dini, cinsel ayrımcılık gibi başat ayrımcılık türlerinin temelinde bulabileceğimiz politik ayrımcılık; adından da anlaşılacağı üzere bireyin ya da bir gurubun, politik görüşleri dolayısıyla farklı bir muameleye, aşağılamaya, düşmanlaştırmaya vesaire maruz kalması anlamına gelmektedir. Siyasi yelpazenin hemen her renginde karşımıza çıkmakla birlikte, politik ayrımcılığın; yalnızca Türkiye'de değil, yapılan çalışmalara bakılırsa tüm dünyada özellikle devletlerin iktidar çıkarlarıyla eşgüdümlü olarak üretilen saldırgan bir milliyetçi söylemin sonucu olarak medyada karşımıza çıktığını görmek mümkün.

Türk toplumu gibi milliyetçi hassasiyetleri tarihsel süreçte geliştirilmiş olan toplumlarda, bu toplumun milliyetçi çoğunluğuna hitap etmeyi amaçlayan medya kuruluşları, milliyetçilikten beslenen politik hassasiyetleri sürekli olarak kullanıyor, karşıya durmadan düşmanlar yerleştirerek agresif ve ötekileştirici bir dil kullanmaktan çekinmiyor. Bir yönüyle etnik ve dini ayrımcılığın da konusu olan bu medya söyleminde, hegemonik politik görüş tarafından, özellikle de devletin kullandığı eğitim ve medya gibi söylemsel aygıtlar yoluyla yerleştirilmiş kalıpların "kabul edilebilir" olarak gördüğü politik görüşler dışındaki tüm görüşler, hareketler, örgütlenmeler ve eylemsellikler "marjinal", "terörist", "bölücü", "düşman", "işbirlikçi", "hain", "faşist", "gerici", "casus", "ajan" gibi sıfatlarla yaftalanıyor. Medya kuruluşunun siyasi görüşüne de bağlı olarak, bu siyasi görüş dışındaki tüm görüşler kötüleniyor, yalnızca olumsuz haberlerin konusu hâline getiriliyor.

Unutmamak gerekiyor:

- > Toplumlar yalnızca bir siyasi görüşün mensuplarından meydana gelmez.
- > Gerçek bir demokrasi, ancak her düşüncenin özgürce ve eşit haklarda temsil edilebilmesiyle mümkündür.
- > Medya mensubu "apolitize" olmak zorunda değildir; ancak politik görüşlerini ve ideolojisini habercilik değerinin önüne geçirerek mesleğinin gereklerini yerine getiremeye "haberci" değil, "propagandist" denir.
- > "Objektiflik", yani nesnellik her ne kadar mümkün değilmiş gibi görünüyorsa da "dengelilik" ve "adil olmak", hâlen edinilebilir habercilik değerleridir.
- > Politik bağlamda saldırgan dil, her biçimde sorunludur ve toplumsal gerilimi arttırır.
- > Habercinin kişisel aidiyetlerinin haberin önüne geçtiği durumlarda ortaya "biz ve onlar" gibi temel ve çelişkili ayrımlar çıkar. Habercinin kimliği olur ancak haberin kimliği olmaz. İşinin sorumluluğunu unutup "biz ve onlar" ayrımına giden ve mesleğini her anlamda "biz" içerisinde konumlanarak yapan kişi, haberciliğin evrensel değerlerini terk etmiş, "siyasi halkla ilişkiler" in alanına girmiştir.
- > İyi haber, hangi dile çevrilirse çevrilsin olayı ya da durumu anlatabilen haberdur. İyi haberci de, yaptığı haber o gün dünyanın farklı yerlerinde, farklı politik görüşlere, kimliklere, kültürlere sahip insanlar tarafından okunabilecek düzeyde olan habercidir. Politik angajman gazetecisinin haberi ise, o haberin yazıldığı dil, o haberin yapıldığı ülke ve o haberin yayınlandığı mecra dışında hiçbir değer taşımaz.

Haber Örneği:

HDP, DBP ve KESK'in eyleminde çarşaf giydirilmiş kadınların zincirlerle bağlanarak bir erkeğin kölesi gibi gösterilmesine tepki yağdı.

HDP'liler namusu KABUS GÖRÜYOR

HDP, DBP, KESK ve bazı örgütlerin eyleminde, çarşaf giydirilmiş kadınların zincirlerle bağlanarak bir erkeğin kölesi gibi gösterilmesi infiale yol açtı.

HÜDAPAR Genel Başkanı Zekeriya Yapıcıoğlu: "Bunlar aile kurumunu yıkmaya çalışıyorlar. Namusu kabus olarak görüyorlar. Marksist bir anlayışla İslam'a ve İslami değerlere saldırıyorlar."

HDP'Lİ TAN'DAN TEPKİ
HDP Diyarbakır Milletvekili Altan Tan: "Güneydoğu'da BDP'ye, HDP'ye oy veren kadınların en az yarısı çarşaf giymektedir. Çarşaf üzerinden İslami değerlere karşı davranışlar ve küçük düşürücü tavırlar asla kabul edilemez." • 9DA

"HDP'liler namusu KABUS GÖRÜYOR"

Yeni Akit, 29 Kasım 2014

Neden sorunlu?

Namus; yere, zamana ve kültüre göre değişen bir kavram. Bir siyasi partinin, hele milyonlarca seçmenin oyuna talip bir siyasi partinin "namusu kabus" olarak görmesi hayli iddialı bir ifade. Haber metninde zaten bu ifadenin parti yöneticilerine değil gazeteye ait olduğunu anlıyoruz. Bunun, HDP'yi siyaset sahnesinin eşit, olağan bir üyesi olarak kabul etmekte zorlanan bir gazetecilik örneği olduğu açık.

Nasıl olabilirdi?

Altan Tan'ın haberde yer alan sözleri, Yeni Akit'çilerin aradığı sertlikte olmasa da, pekala başlığa çekilebilecek nitelikte: "Çarşafıllılar küçük düşürülmemeli."

Bu ifadeye dikkat!

Namus: Uğruna cinayet işlenen sözcük. Oysa namusun tanımı, zamana, mekana ve kültüre göre değişiklik gösterir. Bir grubun namus anlayışını geri kalana dayatmak, bir grubu başka bir grubun namus algısına göre yargılamak ayrımcılık içerir.

Haber Örneği:

"Vay şerefsiz"

Hürriyet, 20 Temmuz 1999

Neden sorunlu?

Ahmet Kaya'nın bu haberde söylediği iddia edilen "şerefsiz" sözcüğünü kullanmadığı daha sonra ortaya çıkmıştı ama bunun bir önemi yok. Bir insanı fikirlerinden ötürü "şerefsiz" olarak tanımlamak, politik ayrımcılıktır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi AİHM'in ifade özgürlüğü ile ilgili tanımı açıktır: Şoke edici de olsa her türlü fikrin özgürce ifade edilmesini kapsar. Bir sanatçının fikirleri bize yanlış gelebilir. Bu durumda yapmamız gereken hakaret etmek, düşmanlaştırmak değil, olsa olsa o fikri eleştirel bir açıyla vermektir.

Nasıl olabilirdi?

Ahmet Kaya'nın sözleri çarpıtılmaksızın aktarılmalıydı. Ona ait olduğu teyit edilmiş sözlerden biri, gazetenin meşrebine göre başlık olarak seçilebilirdi. Haberde de "kin kusmak" gibi negatif anlam taşıyan sözcükler yerine, "açıklamak", "belirtmek" gibi nötr sözcükler kullanılmalıydı.

Bu ifadeye dikkat!

Kin kusmak: Ne kadar şoke edici olursa olsun bir fikri açıklamak, kin kusmak değildir.

Haber Örneği:

"Şehitler Burada Kallesler Meclis'te"

Sözcü, 30 Nisan 2009

Neden sorunlu?

Milletvekillerini "kalles" olarak tanımlamak... Neresinden tutsak elimizde kalan bir Türk ana akım medya klişesi... Her şeyden önce milletin oylarıyla seçerek Meclis'e gönderdiği vekilleri "kalles" olarak tanımlamak demokrasiye inanmamak anlamına geliyor. Üstelik Güneydoğu'da gerçekleştirilen bir saldırının Ankara'daki milletvekilleri tarafından organize edildiğini ima eden bu başlık, yargısız infaz anlamını da taşıyor. Sonuçta vatandaşların göz ardı edilemeyecek bir bölümü tarafından desteklenen bir partinin üyelerine "kalles" sıfatını layık görmek, apaçık bir politik düşmanlık örneği.

Bu ifadelere dikkat!

Kalles, hain vb.: Habercilik diline ait sıfatlar değil.

TAKTİĞE DEVAM
Gazetemizin desifre ettiği Gezi Sharp'ın taktikleri Gezi olaylarında açıkça göze çarpıyor. "Duran Adam" sözü de bunlardan biri!

MADDE 163: DURAN ADAM

Taksim'deki yeni moda 'duran adam' eylemi, Sharp'ın listesinin 163'üncü sırasında yer alıyor

■ Liste adım adım...

Arap Baharı'nda uygulayıp başarılı olduğu taktikleri, Gezi Parkı bahanesiyle Türkiye'ye taşınmaya çalışan Gezi Sharp'ın "198 silahsız devrim yöntemi" adım adım uygulanıyor. Sharp'ın listesindeki taktiklerden 381'ine hayata geçirildi. Şimdi sarada, daha önce birçok ülkede yapılan "duran adam" eylemi var.

■ Sanicli bir illü.

Taksim'de öncelikli aşamam "kurmi" eylemi yapan Erdem Gündüz, yine sosyal medyaya marifetle dâvaya gündemize taşıdı. Sanicli ilk defa böyle bir eylem yapıyor gibi pazarlandı. Tıpkı daha önce devreye sokulan "çiplik adam", "TOMMY" ya "turban adam", "weatstaz zede" kampanyaları gibi... 16/DA

TESADÜFE BAK!
Duran Adam eylemini başlatan dursu Erdem Gündüz'ün geçirdiği hafta üç gün Almanya Konsolosluğu'nda kaldığı ortaya çıktı. Taksim Meydanı'nda şov yapan piyaset de Alman vatandaşları Dervida Martini'ye, Alman Milletvekili Claudia Roth da bugünkü parkin müdavimlerinden (!)

"Taktiğe Devam, Madde 163: Duran Adam"
Türkiye, 19 Haziran 2013

Neden sorunlu?

Sıradan bir vatandaşın kendi inisiyatifiyle hayata geçirdiği bir gösteri biçiminin arkasında uluslararası güçler, büyük komplolar aramak, o gösteriyi yapanları iç düşman olarak göstermek demektir. Farklı görüşlerin korkusuzca, özgürce ifade edilmesini engelleyen bu yaklaşım, bir ülkede hoşgörü ve demokrasi ortamının gelişmesini engeller. Duran adam eylemini yapan kişi ile gazetenin "198 silahsız devrim yöntemini geliştiren kişi" diye adlandırdığı Amerikalı arasında nasıl bir bağ olduğuna dair haberde somut hiçbir bilgi olmaması da cabası. Odağımız gazetecilik etiği değil ayrımcılık meselesi olduğu için bu konuya değinip geçmekle yetinelim...

HDP siyonist destek için ABD'ye gidiyor

OSMAN YİĞİT / ANKARA
2012 süreci ile Türkiye'de ve son dönemde de Suriye'de rakiplerinden ağır darbeler yiyerek bitme noktasına gelen terör örgütü PKK, sosyalist-komünist-antiemperyalist bir örgüt olduğu iddiasını bir kenara bırakarak uluslararası sermaye ve siyonist güçlerle diyalog arayışını sürdürüyor.

DEMİRTAŞ, AMERİKA'YA UÇUYOR
Terör örgütü PKK'nın askeri kanat sorumluların Amerika'nın IŞİD'e yönelik planladığı operasyonda rol almaya istekli olduklarını ilan eden, örgütün siyasi uzantısı olduğu kabul edilen HDP yöneticileri de bir dizi temas için bugün Amerika'ya uçuyor.

PKK'YA SİLAH YARDIMI İSTEYECEK
HDP Genel Başkanı Selahattin Demirtaş ile partinin dış ilişkilerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı Nazmi Gür, HDP Washington Temsilcisi Mehmet Yüksek'in de eşlik edeceği temaslar kapsamında başta ABD Değişleri Bakanlığı olmak üzere ABD Hükümet temsilcileriyle bir araya gelecek. IŞİD'le mücadelede PKK'ya silah yardımı yapılmasını açık açık dile getiren Demirtaş'ın Washington'daki temasında bu isteği masaya getireceği belirtiliyor.

SİYONİST CAPTA KONUŞACAK
Bir hafta sürecek Amerika ziyareti Center for American Progress (CAP) adlı siyonist sözde düşünce kuruluşu İsrail'in güvenliği amacıyla "fikir" ve proje geliştirilen bir merkez olarak biliniyor.

İsteyecek olan HDP heyeti, 26 Eylül'de HDP Washington Temsilciliği'nin organize edeceği ve ikinci kez düzenlenecek olan "Ortadoğu'da Yeni Kürt Realitesi" başlıklı konferansa da katılacak. Demirtaş'ın Amerika programının 1 Ekim'de tamamlanması bekleniyor.

SİYON BESLEMESİ 'DÜŞÜNCE' KURULUŞU; CAP...
HDP Genel Başkanı Selahattin Demirtaş'ın konuşacağı uluslararası Siyonizmin Amerika'daki uzantılarından olan Center for American Progress (CAP) adlı siyonist sözde düşünce kuruluşu İsrail'in güvenliği amacıyla "fikir" ve proje geliştirilen bir merkez olarak biliniyor.

"HDP siyonist destek için ABD'ye gidiyor"
Yeni Akit, 23 Eylül 2014

Neden sorunlu?

Meşru ve resmi bir siyasi partinin yöneticilerininin ABD ziyareti, haberde "siyonist destek için..." başlığıyla verilmiş. Haber yalnızca HDP'ye yönelik politik söyleminin saldırgan olması nedeniyle değil antisemitik diliyle de epeyce açık bir ayrımcılık örneği olarak karşımıza çıkıyor. Haberin "Ne?" sorusunun cevabı, Halkların Demokratik Partisi (HDP) yöneticilerinin ABD'de, üstelik ziyaret edilen ülkenin hükümet yetkilileri ve dışişleri temsilcileriyle yapacağı görüşmeler. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin her kademedede sürekli olarak yakın temaslarda bulunduğu, Cumhurbaşkanı'nın, Başbakan'ın, bakanların her yıl birkaç kez

ziyaret ettiği ve Türkiye'nin dünyadaki en önemli müttefiki konumundaki ABD'ye yapılan bu ziyaret, nedense hükümet yanlısı gazeteyi rahatsız etmiş.

Ayrımcı söylem üzerine çalışılırken sıklıkla karşılaşılan ve "ilişkilendirme" olarak adlandırabileceğimiz söylemsel çaba; kötülenmek istenen birey, grup ya da düşüncenin, kötü olduğu varsayılan başka bir olguyla ya da durumla ilişkilendirilmesi biçiminde gerçekleşir. Böylece ayrımcı söylemi üreten odak, belirli bir çağrışım yaratmaya, kendi özgül biçimiyle toplumsal olarak kabul gören ya da kabul görme potansiyeli barındıran grubu ya da düşünceyi (bu örnekte HDP, HDP'nin temsil ettiği seçmen ve siyaset), yine toplumsal olarak "hoşgörülme" başka bir grup ya da düşünceyle (Siyonizm) birlikte anmaya çabalar. Bunu yaparken de "kabul edilebilirlik" kriterlerini, çoğunluğa ya da yalnızca hedef kitlesi olan gruba karşılık gelen görüşler doğrultusunda kendisi belirler.

Haberde başka bir çelişki göze çarpmakta: Habercinin yapacağı kısa bir araştırma; haberde "uluslararası Siyonizm'in ABD'deki uzantılarından" olarak tanımlanan Center for American Progress'in (CAP), Türkiye'den kuruluşlarla düzenlediği toplantılara ABD bakanlık düzeyinde katılırken Türkiye'nin ABD'deki büyükelçisinin de sıklıkla bu kuruluşun toplantılarında yer aldığını gösterecektir. Hükümet yanlısı politik bir tutum

sergileyeceğim derken kendisiyle çelişen gazetenin bu haberde yaptığı açıkça politik düşmanlık söylemini yeniden üretmektir.

Nasıl olabilirdi?

Bölgede siyasi çizgisi ve kendisini destekleyen toplumların niteliği itibarıyla etkin bir güç olan HDP heyetinin, Ortadoğu'da yaşanan şiddetli çatışmaları bitirmek için kendisiyle aynı çizgide yer alan bölge güçlerinin IŞİD'e karşı desteklenmesine yönelik ABD ziyareti, TBMM'de temsil edilen bir partinin meşru ve resmi ziyareti olarak görülmeli ve habere bu biçimde yansıtılmalıydı. Türkiye Hükümeti'nin toplantılarına temsilci gönderdiği bir düşünce kuruluşu için, bu düşünce kuruluşu hangi alanlarda siyaset üretiyorsa üretsün "Siyonist" sıfatının kullanılması, haberi hem politik hem de etnik/dini açıdan ayrımcı ve sorunlu kılıyor. Bu kelimenin kullanılmaması gerekirdi. "IŞİD'le mücadelede PKK'ya silah yardımı yapılmasını açık dile getiren Demirtaş'ın Washington'daki temaslarında bu isteği masaya getireceği belirtiliyor" ifadesi, muğlaklığıyla haberi gayri ciddi kılıyor. Gazetenin bu ifadeyi ya hangi kaynaklara dayandırdığını belirterek kullanması ya da hiç kullanmaması uygun olurdu.

Bu ifadelere dikkat!

"Siyonizm" ve "siyonist": Filistin'de bağımsız bir Yahudi devleti kurmayı amaçlayan akım olarak tanımlanan "Siyonizm" ve bu akımın taraftarı olan "siyonist" kelimeleri, Türk basınında sıklıkla Yahudi düşmanlığı ya da karşıtlığı (antisemitik) imasıyla kullanılıyor.

Haber Örneği:

"CHP'nin misyoner aşkı"
Yeni Akit, 23 Eylül 2014

Neden sorunlu?

Bu haber, ayrımcılık yapmanın ötesinde açık bir nefret söylemi örneği olarak görülmeli. Dahası habere konu olan "8. Sınıfların ders kitabı"nda misyonerlerin ve Ermenilerin "Türkiye'nin ulusal güvenliğine yönelik tehdit" olarak gösterilmesi, burada konumuz olan ayrımcılığın henüz ders sıralarındaki çocuklara ne biçimde öğretildiğinin kanıtlarından yalnızca biri.

Haber farklı gruplara karşı nefret söylemi içeriyor. Öncelikle CHP'yi hedef alarak, bu siyasi partinin "Müslümanlar"a yönelik hiçbir projesinin olmadığını

iddia ederek partiyi hedef gösteriyor. Ayrıca, bir önceki haber örneğinde de görüldüğü gibi bu siyasi partiyi "marjinal", "zararlı", "tehdit" olarak yaftaladığı Ermeniler ve misyonerler ile ilişkilendirerek, haberi yapanın ideolojisini açıkça ortaya koyuyor.

Her ne kadar haber temelde CHP'yi hedef alsada da, haberde Ermeniler ve misyonerlere yönelik "Türkiye'ye yönelik tehdit" vurgusu haklı görülerek, CHP'nin ders kitabıyla ilgili soru önergesi eleştiriliyor. Haberin ne yaparak Ermenilere ve misyonerlere yönelik nefret söylemi ürettiğine dair analizi yaparken, Hrant Dink Vakfı'nın yıllardır özveriyle yürüttüğü "Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi" projesinin "nefretsoylemi.org" adlı internet sitesinden yararlanalım:

"M. Emin Özkul imzalı haber, 8. sınıfların ders kitabında ulusal güvenliğine yönelik tehditler arasında misyoner ve Ermenilerin gösterilmesi ile ilgili CHP'nin soruşturma açılmasını istemini konu ediniyor. CHP milletvekili Sezgin Tanrıku tarafından verilen '8. sınıf ders kitabında, öğrencilerde, Ermeniler, Hıristiyanlar, Süryaniler, yabancılar ve azınlıklara yönelik düşmanlık duygusu uyandıracak ifadelerin bulunduğu' ve bu durumun öğrencilerin gelişim psikolojisine uygun olup olmadığının sorulduğu önerge, (...) haber başlığında 'CHP'nin misyoner aşkı' olarak veriliyor."

"Haber içeriğinde 6 kere 'Türkiye'nin ulusal güvenliğine yönelik tehditler arasında misyoner ve Ermenilerin yer alması' ifadesi ve aynı yine aynı haber içeriğinde 'ders kitabında Ermenilerin yabancı emellere alet olup kışkırtılanlar, vatani bölmek isteyenler, Türklere ve Müslümanlara saldıran ve katledenler, hatta bu emellerine ulaşmak için soykırım yalanı uyduranlar' ifadesi 2 kere kullanılarak Ermeniler ve misyonerler düşman konumuna yerleştiriliyor, hedef gösteriliyor."

Nasıl olabilirdi?

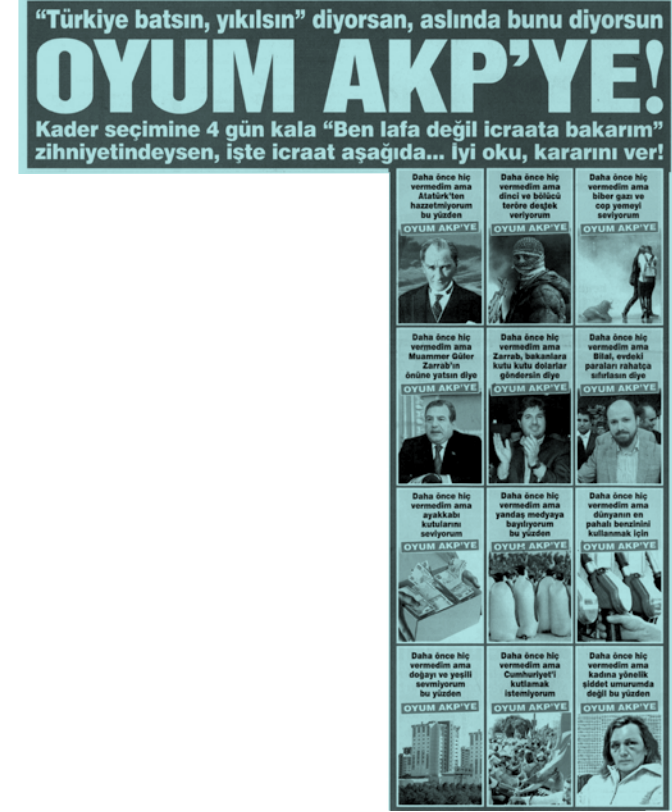
Yeni Akit'in haberi pek çok açıdan sorunlarla dolu. Bu haberde yapılması gereken ilköğretim ders kitaplarında Anadolu'nun kadim halklarından olan Ermeniler ve hemen her dinde olduğu gibi, dinlerini yaymak amacıyla çalışmalar yürüten (ve Malatya'da olduğu gibi sürekli olarak tehditlere ve saldırılara maruz kalan) misyonerlere yönelik "tehdit" ve benzeri ifadelerin kullanılmasını eleştirmek olurdu.

Bu ifadelere dikkat!

Ermeni: Binlerce yıldır Anadolu'da yaşayan, ayrıca Türkiye'nin kuzeydoğu komşusu olan bir devlet kurmuş olan bir halk olan Ermeniler, ne yazık ki Türkiye'de nefret söyleminin en büyük mağdur gruplarının başında geliyor. Kimi zaman küfür ve hakaret anlamında bile kullanılabilen kelime, özellikle sağ basında neredeyse her zaman "düşmanlık" ve "hainlik"le birlikte anılıyor.

Misyoner: Hemen her dinin yapısında görülebilmesine rağmen "misyoner" denince akla ilk olarak Hıristiyanlık dinini yaymaya çalışan bireyler ya da gruplar geliyor. Türkiye'de siyasi yelpazenin hemen her renginde kötü bir çağrışımı bulunan bu kelimeye karşılık gelen gruplar, bu söylemin bir sonucu olarak baskı altında kalıyor ve saldırıya uğruyor. Diğer yandan ne yazık ki her din için o dinin en büyük kahramanlarının, o dini en fazla insana tebliğ edenler, en çok yayanlar olduğu unutuluyor.

Haber Örneği:

"Oyum AKP'ye"

Sözcü, 26 Mart 2014

Neden sorunlu?

Sözcü'nün, "Türkiye batsın, yıkılsın diyorsan, aslında bunu diyorsun: Oyum AKP'ye" başlıklı manşeti, bir haber değil, bir karşı propaganda çalışması. Seçim öncesi yayınlanan "haber"de AK Parti'ye oy verecek olan seçmen açıkça "bölücü", "Atatürk düşmanı", "cop yemekten hoşlanan mazoşist", "yolsuzluğu destekleyen", "doğa düşmanı", "Cumhuriyet düşmanı" ve "kadın düşmanı" olmakla suçlanıyor. Burada yalnızca bir partiye yönelik düşmanlıktan değil, o partiye oy verecek olan seçmene yönelik nefret, aşağılama ve düşmanlıktan söz edildiğine dikkat çekmeliyiz.

İstanbul'da terör şov!

İmralı canavar
lehine sloganlar
atarak paçavra
açan bölücüler,
polisleri de taş
yağmuruna tuttu

FATİH'te izinsiz gösteri yapan yüzleri mas-keli bölücüler terör estirdi. Aksaray'da Hayriye Tüccarı Caddesi'nde toplanan ve İmralı canisinin fotoğraflarını taşıyan grup, barikat kurup yol kesti. Molotof kokteyliyle bir banka şubesini yakan hainler olay yerine gelen polisleri de taş ve molotof kokteylleriyle saldırdı. Polisin gaz ve taz-yıklı suyla müdahalesi üzerine bölücüler ara sokaklara kaçtı. **GÜNCEL, Sayfa 8**

"İstanbul'da terör şov!"

Yeniçağ, 3 Mart 2014

Neden sorunlu?

"Milliyetçi" kimliğiyle bilinen Yeniçağ gazetesinin haberinde, bir haberde olması gereken temel özelliklerin çoğu ne yazık ki görmezden gelinmiş. İstanbul'da düzenlenen ve şiddet içeren bir eylemle ilgili haberde, haber dilinde yer verilmemesi gereken politik ve düşmanlık içeren klişelerin bazıları ardı ardına dizilmiş: Eylemde fotoğrafları taşınan örgüt lideri Abdullah Öcalan için "İmralı canavarı", örgütün flaması için "paçavra", eylemciler için "bölücüler"... Gazetecinin siyasi duruşu, bu haberde de ne yazık ki habercilik sorumluluğunun ve profesyonel değerlerin önüne geçmiş. Haberde dikkatimizi çeken diğer bir kelime ise "terör". Eylemle ilgili olarak, daha önceki örneklerde de üzerinde durduğumuz bu kelimenin kullanılması dahi, gazetecinin haber vermek değil, eylemcileri düşmanca bir ifadeyle kötülemek amacını taşıdığını ortaya koyuyor. Söz konusu kelimelerin, sıfatların kullanımı okuru en baştan net biçimde yönlendirme, habere konu olan eylemcilerden nefret ettirme niyetini açıkça ortaya koyuyor.

Nasıl olabilirdi?

"Bölücü", "terörist", "paçavra", "İmralı canisi" gibi haberciliğin temel değerleriyle uyuşmayan kelimelerin kullanılmaması gerekirdi. Bunların yerine "eylemciler", "PKK flaması", "Abdullah Öcalan" gibi daha mesafeli kelimeler seçilebilir; habere konu olan eylem, olduğu biçimiyle verilebilirdi. "Bölücü", "terörist", "paçavra", "İmralı canisi" gibi ifadeler marjinalleştirici sıfatlardır ve habercilik diline ait değildir. Bu ifadelerin kullanılması, okuru haberde verildiği iddia edilen bilgidan uzaklaştırarak doğrudan politik nefretin sularına taşır. Eylemde, eylemciler tarafından yaratılan bir şiddet var ise bu durum yalnızca "eylemciler molotof kokteyli attı" gibi gözleme dayalı cümleler yoluyla aktarılabilirdi.

Haber Örneği:

“İnelerine girildi”
Star, 15 Aralık 2014

Neden sorunlu?

AK Parti ile Gülen Cemaati arasındaki gerilimin doruğa çıktığı 17 Aralık 2013 tarihinden itibaren, hükümeti destekleyen basın yayın organlarında, Gülen Cemaati'ne yönelik düşmanlık içeren bir nefret dili sıkça kullanılır oldu. Dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Aralık 2013'te başlayarak çoğu konuşmasında kullandığı “inelere gireceğiz” ifadesi, özellikle gazetelerde kullanılan nefret ifadelerinin başında geldi. “İnelere girmek” ifadesi, ayrımcılığın en sık görülen yollarından biri olan “insanlıktan çıkarma” (dehümanizasyon), yani nefret ifadesine hedef olan kişi ya da grubun insani özelliklerini yok sayarak, o kişi ya da grubun temel insan haklarından yararlanmamasını doğal gösterme kategorisine bir örnek olarak karşımıza çıkıyor.

Nasıl olabilirdi?

Gülen cemaati ile yakın ilişkisi olan medya kuruluşlarına operasyon düzenlenmesi nesnel bir yaklaşımla, nefret söylemine başvurmadan verilebilirdi.

Engelliler, Yaşam Tarzı Ve Görünüşe Dayalı Haberlerde Ayrımcılık

Gazete haberlerinde, farklı görünüm ve yaşam tarzlarına yönelik ayrımcı dil sıkça karşımıza çıkıyor. Oysa demokrasi, farklı siyasi görüşler kadar farklı kültürlerle ve yaşam tarzlarına saygıyı da zorunlu kılar. İçki içenler “ayyaş”, uzun saçlı erkekler “satanist”, kısa saçlı kadınlar “erkek gibi” değildir. Farklı yaşam tarzlarına önyargılı bakışı yansıtan haberler, ayrımcılık niteliği taşır.

Haber merkezinde muhabir, yazı işlerinde editör olmak bize, bizden farklı insanları yargılayıp hor görme hakkını vermez. Haberlerimizde yaşam tarzlarına eşit mesafede yaklaşmalıyız. Engellilerle ilgili haberlerde, bu kişilere yönelik asıl engelin bizler olduğu gerçeğini gözden kaçırmamalıyız.

"Ayyaşbaşı komünist çıktı"
Vakit, 10 Eylül 2008

Neden sorunlu?

Demokrasilerde gösteri özgürlüğü, anayasalarda korunan temel bir haktır. Alkol kullanım alanlarının genişletilmesi talebiyle yapılan gösteriyi örgütleyenleri "ayyaşbaşı" ve "komünist" olarak tanımlamak, demokratik bir hakkı kullananları ötekileştirmek, hatta düşmanlaştırmak anlamına gelir. Bu haberde yaşam tarzı düşmanlığı göze çarpıyor.

Nasıl olabilirdi?

En iyisi hiç olmamasıydı fakat eğer bu gösteriyle ilgili bir haber yapılacaksa da Kadıköy Moda sahilinde alkol kullanım alanlarının genişletilmesi talebiyle bir grubun gösteri yaptığını söylemek yeterli olurdu.

"Türban için model arayanlar kabineye baksın!..

Hangisine Daha Çok Yakışıyor?"

Sözcü, 28 Ekim 2010

Neden sorunlu?

Başörtülü kadınlara yönelik apaçık ayrımcılık içeren bir başka haber... Bir kıyafet biçimini tercih edenlerin suçlu gibi gösterilmesi habercilik olamaz. Başörtüsünü tercih eden kadınları birer suçlu gibi afişe etmek ayrımcılık yapmaktır.

Haber Örneği:

Görenler erkek sandı

FRANSA'dan geldikten sonra "Fatmagül'ün Suçu Ne?" dizisindeki Mustafa karakteri ile tanınan oyuncu Fırat Çelik, önceki akşam esmer bir bayanla görüntüledi. Nişantaşı'nda bayan arkadaşıyla yürürken görüntülenen Fırat Çelik, patlayan flaşlar karşısında "Çözlerim kamaştı" diyerek yoluna devam etti. Bu arada Çelik'in yanındaki meçhul güzele dikkatle bakmayanlar onu ilk görüşte erkek zannetti.

"Görenler erkek sandı"

Sözcü, 6 Mart 2014

Neden sorunlu?

Bu habere bakılacak olursa erkeğe benzemelerine neden olacağı için kısa saç kadınlarda sakıncalı. Kısa saçlı okurlarını küçümsediği için bu başlık, ayrımcı bir nitelik taşıyor.

Nasıl olabilirdi?

Kısa saçtan söz etmek için erkeğe benzediğini vurgulamak neden zorunlu olsun? Başlığı haberin ana öznesi olan Fırat Tanış'la ilgili atmak en doğrusu. Aynı şekilde haberde geçen "...meçhul güzele dikkatle bakmayanlar onu ilk görüşte erkek sandı" ifadesine de gerek yok.

Bu ifadeye dikkat!

Erkeğe benzedi: Küçümseme içerecek şekilde kullanıldığında ayrımcı bir nitelik taşır.

Haber Örneği:

"Bu ünlülerin birinin sevgilisi var, diğeri de evli ama..."

Çapkınlıkta yakalandılar!"

Sözcü, 17 Şubat 2014

Neden sorunlu?

Ünlülerin özel hayatının nerede bitip magazin haberciliğinin nerede başladığı tartışmalı bir konu. Ama kamuoyunun gündemindeki sanatçıların aşk hayatlarıyla ilgili haber yaparken onların davranışlarını bazı ahlâk kalıplarına göre yargılamak, özel hayatın mahremiyeti tartışmasından farklı bir durum. Haberin üst başlığından, sözü edilen iki ünlüden birinin evli olduğu, diğersinin sevgilisinin bulunduğu ve buna rağmen başka kadınlarla dışarı çıktıkları anlaşılıyor. Gazete, haberinde belirli bir ahlâk anlayışının sözcülüğünü yapıyor ve bunu yaparken başka bir ahlâk anlayışına ayrımcı bir dille yaklaşıyor.

Nasıl olabilirdi?

Bunun haber değeri taşıyıp taşımadığı tartışması bir yana, sözü edilen kişilerin evliliklerine hiç değinmeden bu haberi vermek gerekirdi.

Haber Örneği:

Kaur, artık sakallarından şikayetçi değil.

Sakallı kadın!

İNGİLTERE’de yaşayan 23 yaşındaki Harnaam Kaur, polikistik over hastalığı yüzünden yıllardır yüzünde çıkan gür sakalları kesmeyi bırakma kararı aldı. 11 yaşından beri kıllı vücudu ve yüzü yüzünden utanç duyduğunu anlatan Kaur, “Artık kendimle barışmaya karar verdim. Sakallı bir kadın olarak kendimi çok daha seksi buluyorum” dedi.

“Sakallı kadın”

Sözcü, 17 Şubat 2014

Neden sorunlu?

İngiltere’de yayınlanan, sansasyon haberleriyle öne çıkan tabloid Daily Mail gazetesinden alınmış bu haberin ilk göze çarpan unsuru gazetede ne denli büyük bir yer kapladığı. Tamamı üç cümle olan kısacık bir haber metninin üzerinde iri puntolu bir başlık ve haberin kendisinden büyük bir fotoğraf görmekteyiz. Hem haberin içinde, hem de kullanılan fotoğraf ve başlıkta dikkat çekilen temel öğe, bir kadının sakallı olması. Haberın kendisi, habercilik ilkeleri açısından çok ciddi sorunları barındırmakla kalmıyor, “gür sakallar”, “kıllı vücut” gibi ifadelerle bir olağandışılığa vurgu yapılıyor; isteyerek ya da istemeyerek, ama teşhirci bir tavırla, bir tür “utanç duyulacak” duruma işaret ediliyor. Bu ifadelerin her biri çok sorunlu bir dil kullanımını yansıtmakta. Bu haliyle karşımıza haber vermekten ziyade “sakallı kadın” başlığını atmak için haberin görsel öğelerini vesile olarak kullanan, habercilikten son derece uzak bir anlayış çıkıyor.

Nasıl olabilirdi?

Aslında bu haberde, sadece iki kelime ile geçiştirilen kalıtsal bir rahatsızlığın sonuçlarını görmekteyiz. Özensiz bir çeviriyle, “polikistik over” olarak tanımlanan, ve aslı “polycystic ovary syndrom” olan bu rahatsızlık, hormonal bir dengesizlik. Şekerden, kalp hastalığına ve kansere kadar çok ciddi rahatsızlıklara sebebiyet veren bu sendromun bir yan etkisi de yüzde ve vücutta kıllanmaya neden olması. İşte gördüğümüz haber, bir rahatsızlığın sonuçlarının, bazı haberciler tarafından nasıl kötüye kullanıldığını gözler önüne seriyor. Bu haber gerçekten de bilgilendirmek amacıyla yapılmış olsaydı, “polycystic ovary syndrom”un ne olduğundan söz edilir, başlık bunu yansıtır, Türkiye’de benzer vakalar olup olmadığına değinilir, o zaman teşhirci / ayrımcı dilden de uzak durulmuş olurdu.

2 milyon öğrenci üniversiteye girebilme için mücadele etti

Sarıklı, türbanlı mitingli, sedyeli sınav

Yükseköğrenime Giriş Sınavı'na katılan adaylar, toplam 160 dakikada 160 soruya cevap verip sınavların ilk aşamasını geçmek için çabaladı

Fransa'da halk sandığa akın etti

FRANSA'da dün yerel seçimler yapıldı. Çalkantılı özel yaşamıyla halkın tepkisini çeken Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande'ın partisi için bir test olarak görülen seçimlere katılımın yüksek olduğu öğrenildi.

ABD'de heyelan 3 kişiyi öldürdü

ABD'nin Washington Eyaleti'nin Oso kentindeki otoyolda heyelan yaşandı. Dağlardan sürüklenen toprak ve çamurun yuttuğu bir evde bulunan 3 kişi hayatlarını kaybetti.

Sarıklı geldi

Sivas'ta sınava sarıkları girmek isteyen bir kişinin sarığı çıkarıldı.

Türbanlı öğrenciler çoktu

Bu yıl sınava katılan kadın adaylar arasında türbanlı olanların sayısının çokluğu fazlasıyla dikkat çekiyordu.

Nevruz'a protesto

İstanbul Zeytinburnu'nda veliler, sınav yapılan okulun önünde Nevruz şifrelerini atarak geçenleri protesto etti.

Sedyeye gitti

Gaziantep'te belli kırık olan Kübra Eroğlu, YGS'ye sedyeye götürüldü.

HASTA öğrenciler okullara sedyelerle götürülürken, türbanlı üniversite adaylarının sayısının yüksekliği dikkat çekti. İstanbul'da Nevruz kutlama alanının yakınındaki okulda sınava giren öğrenciler, katılım oların çıkardığı gürültü yüzünden zor anlar yaşadı. (DHA)

ÜLKENİN dört bir yanında toplam 2 milyon öğrenci, dün üniversiteye giriş için ilk basamak sınavı olan YGS'de ter döktü. Sınava girecek adayların kemerleri bile 'güvenlik' gerekçesiyle toplandı. Sivas'ta bir öğrenci sarıya başında sarıkları girmek isterken engellendi.

Fotoğraflar: TOKAT YAKIĞI (DHA), GAZİANTEP (DHA), İSTANBUL (DHA), SİVAS (DHA), WASHINGTON (DHA)

"Sarıklı, türbanlı, mitingli, sedyeli sınav"
Sözcü, 24 Mart 2014

Neden sorunlu?

Başörtüsü, kadınların küçümsenmeyecek bir kesiminin kıyafet biçimi. Her gazetenin okurları arasında başörtülü kadınlar var. Ama küçük bir azınlığın giyim biçimi olsaydı da durum değişmezdi. Bir giyim biçimini eleştirel bir gözle vermek, ayıplanacak bir şeymiş gibi sunmak, o şekilde giyinenlere ayrımcılık yapmak anlamına geliyor.

Nasıl olabilirdi?

Yüz binlerce öğrencinin ter döktüğü YGS'nin kendisi başlı başına önemli bir haber. Sınava girenlerin kıyafet biçimlerine odaklanmak yerine sınavın kendisine odaklanmak doğru bir tercih olabilirdi.

Bu ifadeye dikkat!

Türbanlı: Türkiye'de genellikle başını örten kadınlara yönelik negatif ve eleştirel biçimde kullanılıyor; bu kullanımıyla bir kadının giyiminden dolayı ayıplanması anlamına geliyor. "Türbanlı" yerine daha nötr olan "başörtülü" sözcüğünün kullanılmasını öneriyoruz.

Mutlaka sorgula

Sözü edilen kişinin giyim biçiminin haberin özünde ilgisi var mı? Giyim biçiminden söz edilmez ise haber değerinden bir şey kaybeder mi?

17 yıl önce kaybediği eşini hâlâ
sövecek kadar tutkulu, işi konusunda şıroforan,
gönülmeyi istemeyerek kadın aykırı bir kadın,
Meral Okay

Çoğumuz 'kendi Bahar'ın Kasap
Malahat'ı olarak tanırız onu. Hatta
'Kasap Malahat'ın gerçek adını Meral
Okay olduğunu sanırdık. İğnecilik,
Tarihçesi bilmi de seninki, O sanatçı,
yazar, oyuncu, şair... Arka bahçe
en çok etkileyen yanı, tutkunu oldu.
Yaşamındaki her şeyi tutkuya bağlar
bir kadın Meral Okay. Tutkuya atıyor,
tutkuya mizik atıyor, tutkuya
caldır, tutkuya seven bir kadın.
17 yıl önce partneri kanseri
nedenyle kaybettiği eş Yaman Okay'la
yasadığı akit de bu. Tutkulu.
Biz de e tutkuya başladık soruşturma

**'Yakınlarıma
vasiyetindir;
ölünce beni
YAKACAKSINIZ!'**

İşte Muhteşem Yüzyıl'ın yapımcısı
Meral Okay'ın 30 Ekim 2010'da
Posta'ya verdiği röportaj.

**'O kadın'ın
vasiyetini
gizlediler!**

● 'Beni gömmeyin, yakın' vasi-
yetinde bulunan 'Muhteşem
Rezalet'in' yapımcısı Meral
Okay'a yönelik haberlerinden
dolayı akit ve habervak-
tim.com'a saldıran bazı ahlak-
sız kalemler, Okay'ın vasi-
yetini ise gizlediler... • 14'TE

"O kadının vasiyetini gizlediler"

Yeni Akit, 11 Nisan 2012

Neden sorunlu?

Öldükten sonra yakılmayı istemek her şeyden önce bir haktır ve Türkiye'de neden mümkün olmadığına sorgulanması gerekir. Yakılmayı istemek dini bir inancın gereği de olabilir, kişisel bir tercih de. Bunu yanlış bir şeymiş gibi göstermek, tercihi bu şekilde olanlara karşı ayrımcılık yapmak anlamına geliyor.

Buna dikkat!

Çoğunluktan farklı düşünen, inanan ve yaşayan; kendi inançları, düşünce ve yaşam tarzları doğrultusunda haklı olarak farklı talepleri bulunan insanlarla ilgili haberlerde alaycı veya şeytanlaştırıcı bir dil kullanıp kullanmadığımıza dikkat etmeliyiz. Haberde Okay'ın, "O kadın" ve "Muhteşem Rezalet" in yapımcısı olarak karalandığı da gözden kaçmıyor.

“Hayvandan da aşağı” yaratıklar, kürtaj için sahnede...

BELHUM ADAL

Kur'an-ı Kerim'in Araf Suresi'nde “hayvandan da aşağı” olarak tarif edilen taife “Ahlâk... Edep... Haya” kavramlarını hiçe sayarak, “kürtaj hakkı” adı altında “cinayet hürriyeti” istemeyi sürdürüyor... Hem de “alçakça ve şerefsizce” sloganlarla!

- Başmısı İhtilâm ağı Bilnet tarafından başlatılan “Kürtaj Hakkı” kampanyasına katılan gazeteci, yazar ve sanatçıların kullandıkları çirkin sloganlar, kürtaj savunucuları deşifre etti. Kampanyaya katılan kadınlar, karıma “Kürtaj hakkı”, “Ben öremek istemiyorum”, (Cemal Kaskaslı) “Bana o karar ver, senin burda işle ne”, “Kadım doğurmayacağım, hamileyim, kürtaj olacağım”, “Arkadaşımın bedeni, arkadaşımın kararı. Sana ne” şeklinde ifadeler yazarak poz verdi. Erkekler ise “Seyimim bedeni, seyimim karar” diyalogi taşıyan fotoğrafla kürtaj hakkındaki savundu.
- KARSI ÇIKAYIM DERKEN İYİCE TERGİYESİZLESTİLER
- Bazı yayın organlarında kürtaj yasasını eleştirmek için yer verdiği haberlerinde kullanılan “Aşarama dokunma...”, “Kajna benim kime ne” şeklindeki ifadeler ise kamuoyunda büyük tepki gördü. • SON'DA

“Hayvandan da aşağı” yaratıklar, kürtaj için sahnede...

Belhum Adal”

Yeni Akit, 4 Haziran 2012

Neden sorunlu?

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi AİHM'e göre düşünce özgürlüğü, devlete ve toplumun belirli bir bölümüne göre aykırılık taşıyan, onları şoke eden ve rahatsız eden düşüncelerin açıklanmasını da içerir. Düşünce özgürlüğünü kullanarak kürtaj hakkını savunan insanları “yaratık” olarak tanımlamak; sloganlarını “alçakça ve şerefsizce” bulmak, düşünce özgürlüğünü tanımamak demektir.

Nasıl olabilirdi?

Kürtaj tartışmasının haberde yer bulması doğaldır. Ama eleştiri ve hakaret arasında fark var. “Yaratık”, “alçak, şerefsiz” gibi ifadeler, eleştiri değil hakaret kategorisine girer.

Kızım bana çekmiş
Baba Bryan “Kızım bana çekmiş. Ama sağlığı iyi” diye konuştu.

Böyle ana-babadan böyle tosun doğar

ABD'nin Massachusetts Eyaleti'nde yaşayan Caroline ve Bryan Ruscak Çifti'nin, çarşamba günü dünyaya gelen ikinci çocukları doktorları bile şaşırttı. Carisa adlı bebek tam 6 kilo 577 gram doğdu. Çiftin ilk bebeği de 4 kilo 700 gram olarak dünyaya gelmişti.

ANNE Caroline “Kilosunu öğrendiğimde ‘aman tanım’ dedim. Ama tahmin ediyordum. Çünkü hamilelikte bana çok sıkıntı verdi” diye konuştu. Carisa'nın boyu da 55.88 cm olarak ölçüldü. İstatistiklere göre, 100 bin bebekten biri 6 kilonun üzerinde doğuyor.

“Böyle ana babadan böyle tosun doğar”

Sözcü, 27 Nisan 2014

Neden sorunlu?

Obezite, Dünya Sağlık Örgütü tarafından hastalık olarak tanımlanıyor. Obezlerle ilgili haberleri alaycı bir dille vermek, çoğunlukla kendi seçimleri olmayan bir hastalıktan ve dış görünüşten dolayı insanları (ve okurların bir kısmını) ayrımcı bir dille maruz bırakmak demektir.

Nasıl olabilirdi?

Yeni doğmuş bir bebeği hilkat garibesi gibi tanıtmak yerine, bir sağlık sorunu yaşadığını vurgulamak gerekirdi.

Haber Örneği:

Engelli gence define dayağı

Çanakkale'de ilginç bir dayak hadisesi yaşandı. Herşey Beşik köyünde oturan duyma ve konuşma engelli Mehmet Kuyumcuoğlu'nun bir yıl önce Kazdağlan'nda, gömü altını bulduğu iddiasıyla başladı. Bu söylenti kısa sürede kulaktan kulağa yayıldı. Bunun üzerine savcılığın ifadesini aldığı Kuyumcuoğlu, altınları bulduğunu, ancak, tanımadığı bazı kişilerin elinden aldığını belirtti. Fakat bulunduğu ileri sürülen altınlar bugüne kadar ortaya çıkmadı. Kuyumcuoğlu da bunu kimseye inandıramadı. Dün önüne çıkan kimliği belirsiz üç kişi tarafından dövülen engelli vatandaş hastaneye kaldırıldı. Başında yarık oluşan Kuyumcuoğlu, ayakta tedavi edildi. Polislere yazarak verdiği ifadesinde ise kendisinin altın bulup sakladığını sanan kişilerce dövüldüğünü anlattı. ÇANAKKALE DHA

"Engelli gence define dayağı"

Zaman, 3 Şubat 2014

Neden sorunlu?

Türkiye folklorunda definecilik her zaman ilgi çeken bir konu olagelmıştır. Define avcılığı, Türkiye'nin çok eskilere giden bir dizi kültürün yaşadığı topraklar üzerinde bulunması ve buralarda zengin tarihi eserlerin, değer biçilmez zenginliklerin yer almasından kaynaklanıyor büyük olasılıkla. "Define" kelimesini görünce, birdenbire büyük bir servetin sahibi olma hayali zihinlerde dolaşır. İşte bu açıdan baktığımızda yukarıdaki haber büyük bir ilgiyle okunacaktır hiç kuşku yok. Ama burada haber, bir define haberi olmaktan çıkıp engelli bir insanın başına gelenlerin öyküsü haline sokulmuş. Haberde Mehmet Kuyumcuoğlu'dan söz edilirken hep "duyma ve konuşma engelli" ya da "engelli vatandaş" ifadeleri kullanılıyor. Bu ifadeler, bir yandan engellilerin hiç hoşlanmadığı bir acıma duygusunu harekete

geçirirken, bir yandan da aslı astarı bulunmadığı ima edilen define iddiasının arkasında "duyma ve konuşma engelli" bir kişinin bulunduğu söylenerek adeta bu kişiye karşı bir güvensizlik duygusu yaratılıyor. Yani bu haliyle, "Engelli gence define dayağı" denerek engelli bir kişi okuyucuya acındırılıyor, böylece kötü haberciliğin üstü örtülmeye çalışılıyor; engellilik hâli kötüye kullanılıyor.

Nasıl olabilirdi?

Bu haber daha ilk okuyuşta eksik bir haber olarak duruyor. Bir olayı haber yapan temel öğelerden bazılarında burada hiç değinilmemiş bile. Kuyumcuoğlu'nun define buldu diye neden savcılıkta ifadesine başvurulduğunu bilmiyoruz örneğin. Kuyumcuoğlu ile konuşulmadığı gibi, bulunduğu iddia edilen definenin de ne olduğundan haberimiz yok. Polisin Kuyumcuoğlu'na saldıranlar karşısında ne yaptığını da bilmiyoruz. Kısacası, zaten yeniden yazılması ve tamamlanması gereken bir haber var karşımızda. Bu yapıldığında ve öykü tamamlandığında muhtemelen Kuyumcuoğlu'nun engelli bir kişi olup olmadığı da ikinci planda kalacak, öykü öne çıkacaktır. Böylece Kuyumcuoğlu'nun engelli olduğunu yazmaya gerek bile kalmayacaktır.

Haber Örneği:

Bir kişinin ölümüne neden oldu, para cezasıyla kurtuldu

Engelli, alkollü, ehliyetsiz

Engelli sürücü, aracıyla bir kişiyi ezdi. Alkollüydü ve ehliyeti yoktu Mahkeme verdiği hapis cezasını 18 bin TL para cezasına çevirdi

“Dışım ağrıdığı için alkol aldım” dedi

Evli ve 3 çocuk babası Köksal (43), “Dışım ağrıdığı için biraz alkol almıştım. Bir erkek yola fırladı. Frene bastım ama kazayı engelleyemedim” dedi.

Hasan Nogay

SAMSUN’un Canik ilçesinde, yüzde 85 engelli Hasan Köksal, Mayıs 2012’de kullandığı otomobille 6 çocuk babası emekli Hasan Nogay’a çarptı. Köksal’ın 238.5 promil alkollü olduğu ve ehliyetinin bulunmadığı tespit edildi. Nogay’ın ölümü üzerine Köksal tutuklandı.

İki ay cezaevinde yattıktan sonra serbest kalan Köksal, dün son kez hakim karşısına çıktı. Taksirle ölüme neden olmak’tan 6 yıl hapsi istenen Köksal, 2,5 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Ceza 18 bin 500 TL’ye çevrildi. Otomobilin sahibi olan babasına verilen 1 yıl 8 ay ceza da ertelendi. (DHA)

“Engelli, alkollü, ehliyetsiz”

Sözcü, 12 Nisan 2014

Neden sorunlu?

Ehliyetsiz sürücülerin ölümle sonuçlanan kazalara neden olmaları çok yaygın bir sorun ve haber değeri olduğu için de ilgi gören bir konu. Ele aldığımız haber ise daha başlığından konuyu saptırmakta. “Engelli, alkollü, ehliyetsiz” denerek, burada bir kişinin hayatını kaybetmiş olmasından ziyade buna neden olan kişinin engelli olması öne çıkarılıyor. Oysa ölüme neden olan etken, sürücünün “alkollü ve ehliyetsiz” olması. Buna gereksiz bir şekilde kişinin “engelli” olması eklenince, sanki “engelliler araç kullanmamalı” der gibi bir izlenim yaratılıyor. Bu da, engellilere karşı ciddi bir önyargıyı ve ayrımcılığı yansıtıyor. Bu haberi hazırlayan muhabirin ya da haberi yayına veren editörün engelli kişilerin araç kullanmasında yasal açıdan bir engel olmadığını bilmesi gerekirdi.

Haberi okumaya başladığımızda, kazayı yapan Hasan Köksal’ın yüzde 85 engelli olduğunun daha haberin ilk cümlesinde vurgulandığını görüyoruz. Trafik kazaları artık “vaka-i adiyeye”den sayılırken, “engelli” vurgusuyla gazete sayfasının çok önemli bir bölümü bu habere ayrılmış durumda.

Buradaki bir diğer sorunlu nokta ise fotoğraf kullanımı. Kullanılan fotoğraf trafik kazasını değil de kazayı yapan kişinin engelli hâlini göstermeye çalışmak için seçilmiş gibi. Ayrıca orantısız bir boyutta, tüm haber metninden daha büyük yer kapsayacak şekilde kullanılmış.

Nasıl olabilirdi?

Her şeyden önce, haber ele alınırken, önce kazayı yapan kişinin alkollü ve ehliyetsiz olması vurgulanabilir, sonra eğer varsa engelli olma hâlinin bu kazaya neden olup olmadığı, incitici olmayan bir dille ele alınabilirdi. Haberde bu açıdan ciddi bir bilgi eksikliği de bulunuyor. Hasan Köksal’ın yüzde 85 engelli olduğu söyleniyor, ancak (ehliyetli olsaydı -ki engellilerin de ehliyet alabildiğini biliyoruz) bunun yasalar açısından ne anlam ifade ettiği belirtilmiyor. Oysa bu haber, (örneğin eklenecek bir kutu içinde) hem halka hem de engellilere, engelli otomobil kullanımına yönelik uygulamalar hakkında yararlı bilgiler verebilirdi.

Haberde Yaş Ayrımcılığı

Yaş ayrımcılığı (ageism), ne yazık ki etnik ve dini ayrımcılık, cinsiyet ayrımcılığı, LGBTİ bireylere yönelik ayrımcılık gibi daha görünür olan, hassasiyet geliştirilen ve eleştirilen tutumlar kadar dikkat çekmiyor. Özellikle “yaşlı” olarak kabul edilen bireylere yönelik her türden ayrımcılığı vurguluyor olsa da, kavram aslında bireyin yaşından dolayı kabiliyetsiz, eksik, zihinsel ve yaşamsal becerilerinin gelişmemiş ya da eksilmiş kabul edilmesi; bu gerekçelerle toplumsal hayattan uzaklaştırılması, alay konusu edilmesi, anormal kabul edilmesi gibi anlamlar içeriyor. Bu yönüyle yaş ayrımcılığını en geniş biçimde, çocuk, genç, orta yaşlı ya da yaşlı fark etmeksizin bireyin yaşıyla ilgili önyargılara ve kalıp yargılara (stereotiplere) maruz kalması olarak tanımlayabiliriz. Burada ele alacağımız örnekler, yaş ayrımcılığının en önemli mağdurları olan “yaşlı” bireylerle ilgili olsa da, özellikle çocukların adeta “eksik, tamamlanmamış insanlar”mıscasına muamele gördüğü ve küçümsendiği birçok örnekle de karşılaşabiliyoruz. Çocuklar, “görece fiziksel ve siyasal güçsüzlüklerinden dolayı haksız muameleye maruz kalıyor ve yasalar önünde eşitlik ilkesine aykırı olarak ülke politikalarının oluşturulması süreçlerinden dışlanıyor”.¹

Yaşlılar ile ilgili genel önyargılar ve kalıp yargılar ise şu şekilde özetlenebilir:

- > “Yaşlılar, çoğunlukla sakat ya da hastalıklıdır”;
- > “Yaşlanmak, çirkinleşmek demektir. “Güzellik” yalnızca gençlikle ilgili ve gençlikte olan bir şeydir”;
- > “Yaşlılar hatırlayamaz, öğrenemez, akli yetenekleri azalmıştır”;

¹ http://www.ihop.org.tr/dosya/cocukadalet/Brosur_Yas-Ayrimciligi.pdf

- > “Akıl hastalıkları yaşlıların çoğunda kaçınılmazdır ve tedavi edilemez”;
- > “Yaşlılar toplumsal olarak işlevsizdir; akli ve fiziksel yetilerinin azalması onları üretebilmekten alıkoyar”;
- > “Yaşlılar kolayca kandırılabilir, dolandırılabilir”;
- > “Yaşlılık depresyonu da beraberinde getirir. Çoğu yaşlı insan mutsuzdur”;
- > “Yaşlılar hoşgörüden ve toleranstan uzaktır”;
- > “Yaşlılıkla birlikte cinsel istekler ortadan kalkar, yaşlı insanların cinsel hayatları yoktur; dahası cinselliklerini yaşamaya devam etmeye çalışmaları saçma ve gülünçtür”;
- > “Yaşlılar her zaman desteğe ve yardıma muhtaç oldukları için toplum için yüküdür”.²

Oysa gerek yapılan araştırmalar, gerekse özellikle toplumsal hayatın yaşlı insanlar da düşünülerek düzenlendiği ülkelerdeki deneyimler, yukarıdaki önyargıların büyük ölçüde geçersiz olduğunu ortaya koyuyor. Nüfustaki “yaşlı” oranı yüksek olan Batı Avrupa ülkelerinde belli bir yaşın üzerindeki bireyler; ulaşım, şehircilik, yaşam alanları ve toplumsal yaşam pratikleri gibi etmenler her yaş grubu hesaba katılarak düzenlendiği için hayatın içinde her yaştaki bireyler gibi var olmakta, diğer bireylere olan zorunlu ihtiyaçları en az düzeyde gerçekleştirilmektedir.

² http://geriatri.dergisi.org/pdf/pdf_TJ6_375.pdf;

http://geriatri.dergisi.org/pdf/pdf_TJ6_239.pdf

Tüm dünyada, medyada, özellikle popüler kültür ürünlerinde yaşlı bireylerle ilgili yukarıda sayılan önyargıların ve kalıp yargıların izlerini bulmak mümkün. Yaşlı birey medyada kimi zaman olgunluk ve bilgeliğe karşılık gelse de çoğu zaman alay konusu, komedi ya da korku unsuru olarak temsil edilmektedir. “Bunak”, “düşkün”, “moruk”, “bir ayağı çukurda” gibi daha nice yaftanın yapııştırıldığı bu temsiller, yaşlı insanları toplumun “ucubeleri” gibi göstermekte; yaşlı bireylerin toplumsal dinamiklerin dışında bırakılmalarını söylemsel olarak meşrulaştırmaktadır.

Bu bölümde birkaç örnek üzerinden, habercilikte yaşla ilgili sorunlu ve ayrımcı kullanımları ele alacak ve pek de dikkat edilmeyen bu ayrımcılık biçiminin yeniden üretilmemesi için önerilerimizi sıralayacağız.

Haber Örneği:

“Yaş 70 ama iş bitmemiş”
Sözcü, 26 Mart 2014

Neden sorunlu?

Yukarıdaki haber, birkaç açıdan epeyce sorunlu. Öncelikle, “Yaş 70 ama iş bitmemiş” ifadesi, bir kadın oyuncuyla ilgili cinsiyetçi bir anlam barındırıyor. “İş bitmemiş” iması, kadın oyuncunun “yaşına rağmen çirkinleşmediği” anlamını içeriyor. Kadının en önemli “medya değeri”nin güzelliği, fiziksel özellikleri olduğu bir habercilik geleneğinde, kadının “işinin bitmemesi”; tamamen gençliğe ve cinselliğe dayalı “olumlu” fiziksel özelliklerinin henüz ortadan kalkmadığı anlamına geliyor. Bu da tabii ki yaş ile güzelliğin ilişkisine dair basit ve kalıplaşmış yargıya dayanıyor. Başlık -özünde- “Normal koşullarda 70 yaşında iş biter” anlamını da taşıyor.

Başlığı gören okur ilk anda oyuncu Nebahat Çehre'nin "yaşına rağmen güzelliği"yle ilgili bir haberle karşılaşacağını sansa da haberin diğer bir sorunu olarak, haber metni tamamen farklı bir içeriğe sahip. Haber metnine göre oyuncu, sabahlara kadar dizi setlerinde, çekimlerde yer almaktan dolayı hasta düşmesine rağmen çalışmaya devam ediyor. Ancak bu anlatılırken kullanılan ifade hem cinsiyetçi hem de yaş ayrımcılığı içeriyor: "70 yaşında bile genç kızlara taş çıkaran oyuncu..."

Nasıl olabilirdi?

Şöhret ve popülerlik tabii ki haber değeri taşıyan unsurlardır. Bu bağlamda Türkiye'nin önemli oyuncularından Nebahat Çehre'nin, sabah saatlerine kadar dizi setlerinde çalışıyor olması da haber niteliği taşıyabilir. Ancak, başlığın haberin içeriğine uygun atılması, okurun haberde neyle karşılaşacağını önceliyor olması gerekir. Sırf daha çok ilgi çeksın diye hem cinsiyetçi hem de yaş ayrımcılığı yapan bir başlık yerine, örneğin "Nebahat Çehre, çekimlerdeki yoğun tempo nedeniyle hasta düştü" gibi yine okutabilir bir başlık tercih edilmesi sorunu bir ölçüde çözecektir. Diğer yandan haber metnindeki "70 yaşında bile genç kızlara taş çıkaran oyuncu..." ifadesi haberin niteliğini düşürmektedir.

Haberi yapan gazetecinin dikkatini çekmeyen ya da dikkat çekmekten kaçındığı bir başka unsur ise bize göre haberin asıl konusudur: Dizi setlerindeki insani standartlara uymayan çalışma koşulları... Bir oyuncunun, yapımcıların ve kanalların daha fazla kâr etmesi ve ekonomik beklentilerinin karşılanması için haftanın hemen her günü ağır iş koşullarında çalıştığı için hasta düşmesi, özellikle medya emekçilerinin hakları bağlamında önemli bir örnek olarak kullanılabilir; haberci olayı bu bağlamda ele alabilirdi.

Haber Örneği:

"Madonna 55 oldu uslanmıyor"

Hürriyet, 27 Şubat 2013

Neden sorunlu?

Bir önceki örnekte de olduğu gibi, belirli bir yaşın belirli davranış kalıplarına karşılık geldiği ön kabulüne yaslanan bu haber, 55 yaş bir şeylerin geride bırakıldığı "yaşlılık" olarak tanımlıyor. Tüm dünyada ortalama ömrün giderek uzamasıyla artık orta yaş olarak kabul edilen 50'li yaşlar, birçok insanın hayat pratiklerini en etkin şekilde yürüttüğü, yeni deneyimlere atıldığı yaşlar olurken Türkiye'de kişinin 50'li yaşlarından itibaren "yaşlı" sayılması ayrıca sorunlu bir durum.

Yine önceki haberde gördüğümüz gibi, başlıkla haberin uyumsuzluğu sorunuyla karşı karşıyayız. Dünyaca ünlü şarkıcı Madonna'nın sosyal medyada paylaştığı fotoğrafların kendisine ait olmaması gerekçesiyle uyarı alması hakkındaki haberde, bu "basit" sayılabilecek durum "uslanmıyor" gibi sansasyonel bir başlıkla verilmiş. Başlık, haberde sanki Madonna'nın, hayranlarının alışık olduğu ve kendisinin büyük bir üne kavuşmasında önemli katkısı olan "çılgınca" hareketlerden birini yaptığına dair bilgilere yer verildiği izlenimi yaratıyor.

Haberdeki diğer bir sorun ise, konuyla hiç ilgisi olmamasına rağmen Madonna'nın Papalık tarafından aforoz edilmesine değinilmiş olması. Ünlü şarkıcının, Instagram'da kendisine ait olmayan fotoğrafları paylaşması üzerine site yönetimi tarafından uyarılmasıyla yıllar önce dine hakaret ettiği gerekçesiyle aforoz edilmesi arasında ilişki kurabilen habercinin bunu nasıl bir habercilik anlayışıyla yaptığı, cevaplanması oldukça zor bir soru.

Nasıl olabilirdi?

Haberin başlığı, Madonna'nın Instagram yönetimi tarafından bir mesajla uyarıldığını anlatmalıydı. Dahası konunun şarkıcının yaşıyla hiçbir ilgisinin olmaması, "55 yaş"ın, haberde yer almasının hiçbir anlam taşımayan bir "bilgi" olması, bu ifadenin kullanılmamasını doğal olarak gerektirir. Madonna'nın aforoz edilmiş olduğu bilgisi de yine haberde yer almasına gerek olmayan bir bilgi. Haberci, "Instagram'dan Madonna'ya uyarı" gibi bir başlık atarak hem haberi ilginç ve okunur kılabilir hem de haber etiği açısından daha doğru bir hareket yapmış olurdu.

Haber Örneği:

76'sında evlenmek istedi, dolandırıldı

YOZGAT'ta yaşayan Haydar Ceyhan (76), bir tanıdığı aracılığıyla telefonda Adana'da oturan Nergis adlı kadınla tanıştı. Nergis, evlenmek istediği Ceyhan'ı Adana'ya çağırdı. İkili Adana'da buluştuktan sonra gelin adayı, Ceyhan'dan 2 bin lira talep etti. Yaşlı adamdan parayı alan kadın, "Hemen geliyorum" diyerek ortadan kayboldu. Dolandırıldığını anlayan adam, polise başvurdu. Mehmet SERBES

Haydar Ceyhan

"76'sında evlenmek istedi, dolandırıldı"

Sözcü, 17 Şubat 2014

Neden sorunlu?

Haber, hemen her gün örnekleriyle karşılaştığımız basit bir dolandırıcılık hikâyesiyle ilgili. Telefon yoluyla tanıştığı kadınla evlenmek isteyen Haydar Ceyhan adlı vatandaş, kadının, kendisinden istediği 2 bin TL'yi alıp ortadan kaybolması üzerine şikâyetçi olmuş. Ancak başlığa baktığımızda, haberin konusuyla ilgisi olmayan, tipik bir yaş ayrımcılığı örneğiyle karşılaşıyoruz. "76'sında evlenmek istedi, dolandırıldı" başlığı, habere konu olan vatandaşın dolandırılmasının sebebinin 76 yaşında "evlenmeye kalkması" olduğu imasını taşıyor. Toplumda var olan, evlilik kurumunun sağlıklı bir biçimde ancak belirli bir yaşta kurulabilecek bir kurum olduğu önyargısına dayanan başlık, adeta "bu yaşta evlenmeye kalkarsan olacağı budur" mesajı veriyor. "Evlenmek isteyen yaşlı insan" kalıp yargısının popüler kültür ürünlerinde sıkça komedi ve alay malzemesi olmasının örneklerine de ne yazık ki sıkça rastlıyoruz.

Nasıl olabilirdi?

Haydar Ceyhan'ın yaşı haberde sadece bir bilgi olarak, "Haydar Ceyhan (76)" biçiminde yer almalıydı. Haberin genelinde, kişinin yaşıyla ilgili hiçbir bağlamın yer almadığına dikkat edilerek başlık, "Evlenmek istediği kişi tarafından dolandırıldı" biçiminde atılabilirdi.

Haberde Sınıfsal Ayrımcılık

Toplumsal statüde alt sınıflarda görülen mesleklerde çalışanları, sosyo-ekonomik olarak toplumun alt katmanlarında yer alanları hor gören, alay eden, suç işleyeceklerini varsayan tanımlamalarla etiketlemek sınıf ayrımcılığı yapmak demektir. Toplumsal statüye yönelik önyargılar, sınıf ayrımcılığını besleyen bir dil kullanmamıza sebep olabilir.

Bunun tipik bir örneği 2010 yılında yapılan bir çalışmada yer aldı: "Kapıcı şarkıcıya tecavüz davası" haberi.¹ Çalışmada da bahsedildiği gibi, hayatlarını apartman görevlisi olarak idame ettiren kişilere yakıştırılan "kapıcı" sözü, toplumda "eğitimsiz", "cahil", "yoksul" gibi hor gören varsayımlarla özdeşleşmiş durumda. Haber yargıya taşınmış bir adli vakayla ilgili fakat "şarkıcı"nın "kapıcı"lığıyla bir ilgisi yok; üstelik kişi haberin yapıldığı dönemde "kapıcı"lık da yapmıyor.

¹ "Ulusal Basında Nefret Suçları: 10 Yıl, 10 Örnek" Sosyal Değişim Derneği (2010)

Haber Örneği:

Dürüst evsize bağış yağıyor

ABD'nin Kansas kentinde yaşayan evsiz Bill Ray Harris, bağışlarla geçiyordu. Hayırsever bir kadın, adamın önündeki kupaya evde biriktirdiği bozuk paralarla birlikte farkında olmadan nişan yüzüğünü de attı. Harris ertesi gün, sahibi Sarah Darling'e pırlanta yüzüğü iade etti. Dürütlüğünden etkilenen Darling ve eşi, bir bağış sitesinde Harris'in adına sayfa açtı. Evsiz adama 105 bin dolardan fazla bağış geldi.

"Dürüst evsizer bağış yağıyor"
Hürriyet, 26 Şubat 2013

Neden sorunlu?

Birinin hem "evsiz" hem de "dürüst" olduğunu bu şekilde vurgulamak aslında evsizlerin dürüst olmadığı gibi bir ima taşıyor.

Nasıl olabilirdi?

Bağışlarla geçinen adamın kutusunda kıymetli bir eşya bulduktan sonra sahibine iade etmesi ve bundan sonra yapılan bağışların 105 bin doları geçmesi haber değeri taşıyor ancak bunu evsizleri aşağılamadan, öyküye odaklanarak yapılabilir.

Haber Örneği:

EZELİ FIGÜRANIN EN MUTLU ANI

HOLLYWOOD yapımı filmler ve dizilerde en çok kullanılan figüranı ama bugüne kadar bir kez bile "karakter rolü" üstlenmeyen 34 yaşındaki Jesse Heiman, kariyerinin en mutlu günlerini yaşıyor. Çünkü Heiman, hem bir filmin başrolünü üstlendi hem de sayısız dergi tarafından "dünyanın en seksi kadınları" listesinde gösterilmiş olan top model Bar Refaeli'yi öpme şansını yakaladı. Heiman, figüran olarak yer aldığı filmlerde görüldüğü sahneleri bir araya getirip Youtube'a yüklemiş ve bir internet fenomeni haline gelmişti. Bu video sayesinde ünlü olan Heiman, buna rağmen figüranlık tan kurtulamamıştı. Ancak internet şirketi Go Daddy aradığı fırsatı ona verdi. Şirket, Amerikan futbolu finali Superbowl sırasında yayınlanacak reklamında "teknoloji kurdu genç" olarak onu seçti. Çekimlerde Heiman'ın Refaeli'yi öperken kıpkırmızı kesildiği gözlerden kaçmadı. ■ DIŞ HABERLER SERVİSİ

"Ezeli figüranın en mutlu anı"
Hürriyet, 2 Şubat 2013

Neden sorunlu?

Figüranlık bir oyunculuk kategorisi olduğu kadar günümüz Türkçesinde bir deyim de. Olaylara etki etme yeteneği olmayan insanları anlatıyor. Ama böyle olması, özellikle televizyon dizilerinin bir endüstriye dönüşmesiyle sayıları artan figüranların alay konusu yapılmasını haklı çıkarmıyor. Figüranlık "kurtulmaya çalışılan" bir durum değil, birçok insan için geçimlerini sağladıkları bir meslek. Haberin başlığında bir de "ezeli" denilerek daha da hor gören bir anlam yükleniyor.

Nasıl olabilirdi?

Figüranlık da her meslek kadar saygılı bir dille yaklaşılmayı hak ediyor. "Dizi oyuncusunun en mutlu anı" daha iyi bir başlık olabilirdi.

Bu ifadeye dikkat!

Figüran: Figüranlık küçümsenecek bir iş değil, sinemanın temel direklerinden biridir. Bazıları başrol oyuncusu, bazıları mühendis, bazıları doktor, bazıları çöpçü, bazıları işçi, bazıları ise figürandır. Birinin diğerinden daha üstün olduğunu söylemek, ayrımcılık yapmak olur.

Haber Örneği:

720 bin gurbetçi iş fırsatı bulacak

AVRUPA'daki Türk iş adamlarının, Avrupa ticari hayatına daha fazla entegre olmalarının önemine dikkat çeken MÜSİAD Başkanı Nail Olpak, Almanya'daki Türk girişimci sayısının, önümüzdeki yıl yaklaşık 160 bine ulaşacağını söyledi. Olpak, "Buralarda yaklaşık 720 bin kişiye iş imkanı sağlanacağı, yatırım hacminin 15 milyar euroya ulaşacağı ve cirolarının 66 milyar euro olacağı tahmin ediliyor" dedi.

"720 bin gurbetçi iş fırsatı bulacak"

Güneş, 19 Aralık 2014

Neden sorunlu?

Çalışmak için yurtdışına çıkan ve geçimini gurbette kazanan ve daha sonra geri dönecek olan kimseye "gurbetçi" deniyor ancak "gurbetçi" sözcüğünün kendisi ayrımcı. 1960'lardan beri Türkiye'den Avrupa'ya çalışmaya giden Türkiyeliler bir yandan Avrupalı da oldular. İlgili haberlerde toptan bir etiketlemeyle hepsine "gurbetçi" denilmesi hayatta karşılığı olmayan bir ifadeyi kullanmak gibi... Üstelik iş imkânı sunabilecek olan Türkiye kökenli girişimciler bunu Almanya'da yaşayan herkese sağlayabilir, sadece "gurbetçi" diye tanımlanan kişilere değil.

Nasıl olabilirdi?

“Almanya’daki Türkiye kökenli girişimcilerden iş imkânı” ya da “Almanya’da Türkiye kökenli girişimcilerden 720 bin kişiye iş imkânı” daha iyi bir ifade olabilirdi. Ayrıca bağlama göre “gurbetçi” yerine “Avrupa’da yaşayan/çalışan Türkiyeli” denebilir.

Bu ifadelere dikkat!

Gurbetçi/Almancı: Gurbete çıkan ve geçimini gurbette kazanan kimseye “gurbetçi” deniyor. Avrupa’da genellikle de Almanya’da çalışan Türkiye vatandaşları ise “Almancı” olarak adlandırılıyor. 31 Aralık 2012 yılında sosyal medyada başlatılan bir kampanya “Avrupalı Türk’e Gurbetçi ve Almancı denilmesin” diyor, sebebini de şöyle açıklıyor:¹⁵

“1960’lı yıllarda misafir işçilikten günümüze geline süreçte Avrupa’da kalıcı hale gelmiş olan ve “etnik azınlık” konumundaki Türklere GURBETÇİ ya da ALMANCI denilmesi gerçeklerle örtüşmüyor.”

Mutlaka sorgula

- > Haber konusu olan kişilerin toplumsal statüleri haber içeriğiyle ne kadar ilgili, içeriğe ne katkı sunuyor?
- > Toplumsal statüde alt sıralarda görülen mesleklerde çalışanları, sosyo-ekonomik olarak toplumun alt katmanlarında yer alanları hor gören, alay eden, suç işleyeceklerini varsayan tanımlamalarla etiketliyor muyum?
- > Eskiden kalma klişeler yerine günümüze uygun sözcük seçeneklerim neler?
- > Haberi yazarken temsiliyet ayrımcılığı yapıyor muyum? Örneğin, ekonomi haberlerini yazarken çoğunlukla işverenlerin, patronların kaygılarını mı dile getiriyorum? İşçi haklarını savunanları, grev yapanları ne ölçüde ve ne şekilde görüyorum?

Ruhsal ve Zihinsel Sorunlulara Ayrımcılık

Bütün şizofrenler katil adayı değildir. Tıbbın bu basit gerçeği kimin umurunda? Şizofrenlerin karıştığı cinayetlere o klişe başlığı yapııştırıyoruz: “Şizofren dehşeti”! Dehşet kelimesi ile yan yana anılmaları, toplumun şizofrenlere bakışını da belirliyor. Halkın gözünde şizofrenler katil adayları. Bu da zaten dışlandıkları toplumdan daha da yalıtılmalarına yol açıyor. Şizofrenler, paranoyaklar ve diğerleri, kısacası ruhi ve zihinsel sorunlar yaşayanlar, yalnızlığa mahkum ediliyorlar. Bu süreçte medyanın rolü küçümsenemez.

Oysa Ruh Sağlığında İnsan Hakları Girişimi RUSİHAK'ın vurguladığı gibi “toplum içinde yaşamak herkesin hakkı.” RUSİHAK'ın “Toplum İçinde Yaşamak” başlıklı araştırmasında şöyle deniyor: “Zihinsel ve ruhsal rahatsızlığı olan insanlar ve aileleri toplumsal yaşama katılamamakta, temel haklarından yararlanamamakta, toplum da onları tanımadığı için dışlamakta ve ayrımcılık devam etmektedir.” Oysa aynı araştırma içinde Prof. Arlene Kanter'in vurguladığı gibi, toplum içinde yaşamak, uluslararası anlaşmalarca korunan bir insan hakkı. 2008'de yürürlüğe giren “Engellilerin Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi”nin 19. Maddesi, tüm engelli kişilerin diğerlerinkine eşit seçeneklerle bağımsız yaşama ve topluma dahil olma hakkını savunmaktadır.

Ruhsal ve zihinsel sorunlar yaşayan insanlarla ilgili haber yaparken, onların haklarını tanımalı ve eşit vatandaşlar olarak yaklaşmalıyız.

Haber Örneği:

“Şizofren doktor eşini doğradı”
Akşam, 12 Aralık 2014

Neden sorunlu?

“Şizofren dehşeti”, “Şizofren doktor eşini doğradı” gibi başlıklar, şizofrenleri tehlikeli kişiler olarak göstererek şeytanlaştırıyor. Ve topluma zaten uyum zorluğu çeken hastaları tümüyle toplum dışına itiyor.

Haberde sözü edilen saldırının tek sebebinin şizofreni hastalığı olup olmadığını ancak uzman hekimler belirleyebilir. Kendimizi hekim ya da adli tıp yetkilileri yerine koyup hüküm veremeyiz. Zanlının hastalığına kuşkusuz haberde yer vermeliyiz. Ama nasıl ki saldırganın cinsiyetini başlığa çıkarma gereğini hissetmiyorsak, şizofreniyle ilgili bilgiye de başlıkta değil, haber metninde yer vermekle yetinmeliyiz.

Nasıl olabilirdi?

Başlıkta zanlının hastalığına değil olaya odaklanmalıyız. Haber metninde altı çizilmeyen olgu, kadına yönelik erkek şiddeti zincirinin son halkalarından biri olması. Sonuç olarak bu olay bir kadın cinayetidir ve başlığı buradan vermek mümkündür.

Bu ifadelere dikkat!

Şizofren: Haberde konu edilen kişinin hastalığını başlığa çıkarmadığımızda haber özünden bir şey yitiriyor mu? Eğer yitirmiyorsa hastalıktan haber metninde söz etmekle yetinmeliyiz.

Deli: Ruhsal ve zihni sorunlar yaşayanlara karşı negatif içerik taşıyacak biçimde kullanıldığında ayrımcılığa yol açar.

Haber Örneği:

'Pilotun depresyonda olduğunu biliyorduk!' Dehşetin videosu

Uçağın düştüğü bölgede yapılan arama çalışmalarında bulunan yolcuların birisine ait cep telefonunun hafıza kartından, uçağın düşmeden önceki son birkaç saniyesine ait görüntüler bulundu. Polis teslim edilen görüntülerde yolcuların uçağın düşeceğini anladıklarını için büyük bir panik yaşadığı görülüyor.

Fransa Alpleri'nde düşen uçağın yardımcı pilotunun uçmaya yüzde yüz elverişli olduğunu açıklayan Lufthansa, çark etti

Lufthansa Hava Yolları, kardeş firması Germanwings'e ait yolcu uçağın Fransa Alpleri üzerinde bilerek düştüğü ortaya çıkan yardımcı pilot Andreas Lubitz'in geçmişte depresyon tedavisi gördüğünden haberdar olduğunu açıkladı.

Germanwings şirketinin sahibi olan Lufthansa, 2009 yılına ait e-postaları kamuoyu ile paylaşarak, pilotun Lufthansa Uçuş Okulu'ndan ağır depresyon tedavisi nedeniyle izin aldığı duyurdu. Şirketin yöneticisi Carsten Spohr, daha önce pilotun okula ara verdiği bildiğini söylemiş, ama nedenini açıklamayı reddetmişti.

İntihar eğilimi

Alman savcılar Pazartesi günü, 28 yaşındaki pilotun uçuş eğilimi teriminin anlamından önce 'intihar eğilimi' bulunduğu için tedavisi gördüğünü açıklamıştı. Lufthansa daha önce yaptığı açıklamalarda pi-

lotun uçmaya yüzde 100'e elverişli olduğunu öne sürmüştü. Avrupa havacılık yasalarna göre depresyon teşhisi konulan pilotların uçmaları yasak, ancak tedavi görüp iyileştikleri doktor raporuyla işpatansa yeniden uçmaları düşülebiliyorlar. Buna karşın intihara meyilli ya da en az bir kez intihar girişiminde bulunmuş pilotların ticari uçmaları katılması kesinlikle yasak.

Lufthansa'nın bu durumu bilmesine karşın Lubitz'in uçuşuna izin vermesi, kapı yakınlardaki yükümlü miktarlarda tazminat davaları açılmasına olanak tanıyacak. Firma önceki gün yaptığı açıklamada, tazminat talepleri için 300 milyon dolar ayrıldığını belirtmişti. ■ **DIŞ HABERLER**

Uçağı bilerek düşürdüğü belirtilen yardımcı pilot Andreas Lubitz.

Düşen uçmanın enkazı katliama dönüştürüldü.

Pilotun kehaneti

EMIRATES Hava Yolları'nda görev yapan Pilot Jan Cocheret, Lubitz'in uçağın Alper'e düşürmesinden 2 ay önce yazdığı bir maktalede felaketi tarif ettiği ortaya çıktı. Deneyimli pilot, Hollandalı havacılık dergisi Pilot en Vlieggeniyle yayımlanan maktalesinde, bazı zamanlarda uçağı diğer pilotlara karşı güvenisizlik hissettiğini belirtti. Hollandalı pilot, 11 Eylül sonrası getirilen ek güvenlik önlemleri nedeniyle kokpitte güvenin imkansız hale geldiğini, dışarı çıktığı zaman diğer pilotun kapıyı açıp açmayacağından emin olmadığını vurguladı. Cocheret, facebook'ta "Maalesef bu korkunç senaryo gerçek oldu" diye yazdı.

"Depresyonda olduğunu biliyorduk"

Vatan, 2 Nisan 2015

Neden sorunlu?

Burada çok açık bir ayrımcılık olduğunu söyleyebilmek güç belki, ama bu olayla ilgili olarak uluslararası düzeyde bir "ayrımcı dil" tartışması yapıldığı için size bu tartışmayı getirelim istedik.

Haberin, depresyonu kriminalize ederek toplumun önemli bir kesimini potansiyel suçlu gibi gösteriyor olabileceğine işaret etmeliyiz. Satır arasında şunu imliyor:

“Depresyondaki kişilerin iğrenç eylemlerde bulunma riski vardır.” Bu, Türkiye nüfusunun üçte birine potansiyel suçlu muamelesi yapmak demek. Çünkü Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Nazan Aydın’a göre Türkiye nüfusunun üçte biri depresyon tedavisi görüyor.¹⁶

Depresyon ile suç arasında kanıtlanmış bir neden-sonuç ilişkisi bulunmuyor. Germanwings uçağını Fransa Alpleri’ne düşüren Alman pilotun manyak bir katil mi yoksa psikolojik rahatsızlığı bulunan bir kişi mi olduğu tartışmalı. Columbia Üniversitesi Öğretim Üyesi ve New York-Presbyterian Hastanesi hekimi Doçent Anne Skomorowsky, Alman uçağı faciasıyla ilgili yazdığı “Depresyonu suçlamayın” başlıklı yazısında şöyle diyor: “Andreas Lubitz (Alman uçağını düşüren yardımcı pilot -Ed) depresyonda mıydı? Bilmiyoruz. Yırtılmış bir doktor notu ve ilaç şişeleri bize çok fazla şey söylemez. Ama davranışlarını intihar olarak tanımlamak yanlış olur. Lubitz evinde sessiz biçimde ölmedi. Zalim şekilde gösterişli bir uçak kazasını planlayıp gerçekleştirdi ve 150 kişiyi öldürdü. İntihar düşüncesi depresyonun işareti olabilir ama toplu katliam tümüyle başka bir canavarlıktır. ‘Depresyon’ kelimesini açıklanamaz veya şiddet dolu bir davranışı tanımlamak için kullanmak iki yanlış işaret verir: Birincisi, o toplumun mutluluğumuzla bir ilgisinin bulunmadığını gösterir (çünkü mutsuzluk tıbbi bir sorundur), ikincisi, depresif bir kişinin iğrenç eylemlerde bulunma riskini taşıdığını söyler.”¹⁷

Türkiye’de ve başka ülkelerde birçok yayın, katliamı depresyona bağlayıp çıktı. Skomorowsky’nin yazısı, bunun ne denli yanlış sonuçlara yol açabilecek bir kolaycılık olduğunu tartışmaya yer bırakmayacak şekilde ortaya koyuyor.

¹⁶ Nüfusun 3’te 1’i depresif ‘görünüyor’ <http://www.hurriyet.com.tr/saglik/21961989.asp>

¹⁷ Don’t Blame It on Depression http://www.slate.com/articles/health_and_science/medical_examiner/2015/03/germanwings_co_pilot_mental_illness_suicide_is_linked_to_depression_but.html

“Öte yandan ruh sağlığı vakıfları ve önde gelen psikiyatristler bu tepkileri yanlış bularak bilimsellikten uzak, olumsuz yorumların ruh sağlığı ve depresyon konusunda daha fazla önyargı yarattığına dikkati çektiler.”¹⁸

Ayrıca bu tür önyargılar yüzünden depresyonda olduğunu düşünen çalışanlar işten atılacakları endişesiyle yardım almaktan dahi kaçınabilirler.

Nasıl olabilirdi?

Yardımcı pilot kaza sırasında değil geçmişte depresyon tedavisi görmüştü. Yukarıda aktardığımız Anne Skomorowsky’nin yazısında görüldüğü gibi bunun katliamın ana nedeni olup olmadığını bilmiyoruz. Bu tür haberlerde başlık ve ifadeleri hassasiyetle kullanmalıyız.

Bu ifadeye dikkat!

Depresyon: Bir psikolojik rahatsızlığın adı olan bu sözcük, yukarıdaki haberde olduğu gibi suçlunun davranış nedenini açıklamak için kullanıldığında ayrımcı nitelik taşır.

Mutlaka sorgula

> Haberde sözü geçen kişilerin hastalığının haberle ilgisi var mı?

> Böyle bir ilişki mevcut olsa bile başlığa çıkartılmadığında haber özünden bir şey yitiriyor mu?

¹⁸ Uçağı düşüren pilot mu depresyon mu? <http://www.londragazete.com/2015/04/01/ucagi-dusuren-pilot-mu-depresyon-mu/>

A

Adam/adamı Bu sözcük ya da eklerin kullanımı kadınları görünmez kılıp, iktidarda erkek olduğu vurgusu yapabilir. Bu sözcüklere alternatif olarak kişi, insan, erkek kullanılabilir. Örneğin, "devlet adamı" yerine "politikacı", "yönetici" veya "lider"; "bilim adamı" yerine "akademisyen" ve "adam gibi" ifadesi yerine "doğru düzgün."

Ahlâksız Haberde her türlü sıfat kullanımından kaçınılması gerekir. Ahlâk göreceli bir kavramdır; kişi ya da grupların bakış açısına ve değer yargılarına göre değişir. Bu nedenle de haber dilinde tercih edilmemelidir.

AIDSli/HIVli AIDS, HIV etkeni nedeniyle insanlarda bağışıklık sisteminin çökmesine neden olan bulaşıcı bir hastalıktır ve İngilizce'de "Acquired Immune Deficiency Syndrome" (Edinilmiş Bağışıklık Eksikliği Sendromu) sözcüklerinin baş harflerinden oluşan bir kısaltmadır. HIV de İngilizce'de açılımı "Accured Immune Deficiency" (Edinilmiş Bağışıklık Yetmezliği Sendromu) olan ve AIDS'e yol açan virüstür. Bu tanımlara uygun kullanıldığında bir sorun yoktur. Ancak, zaman zaman kişileri kötüleme, küçük düşürme, toplumsal normlardan uzak tutma gibi amaçlarla kullanılmaktadır; bundan kaçınmak gerekir.

Alevi Aleviliği benimsemiş kişilere denir. Haberde konunun özünü ilgisiz olmadığı sürece kişilerin inancı vurgulanmamalıdır; örneğin, nasıl "Sünni sanatçı" denmiyorsa, haber öznesinin Aleviliği de gereksiz yere belirtilmemelidir. Azınlıktakilerin kimliklerinin haberde gereksiz yere kullanılması ayrımcılık yapmaktır.

Almanca (bkz. "Gurbetçi") Avrupa'da genellikle de Almanya'da çalışan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşına "Almanca", gurbete çıkan ve geçimini gurbette kazanan kimseye ise "gurbetçi" deniyor. Medyada "Almanca" ifadesi bazen küçümseyici, alay edici şekilde kullanılabilir. Haberin özünü ilişkili olmadığı sürece kişilerin milliyet ve ülkelerinin belirtilmesi gerekmez. Gerekliğinde ise "Almanya doğumlu", "Almanya'da yaşayan veya Almanya'da çalışan" gibi ifadeler yeterli olacaktır.

Anarşist Köklü bir siyasal akım olan anarşizmi terörizm yerine kullanmamak gerekir. Terör eyleminde bulunanları da haberde anarşist olarak tanımlamak doğru değil.

Anavatan / Yavruvatan Özellikle Türkiye ve Kıbrıs bağlamında bu sözcükleri kullanmayı tercih eden gazeteciler kendilerine vatan, kimlik, siyasi duruş ve ideoloji atfeder. Haber dilinde kullanmaktan kaçınmak gerekir. "Anavatan" ya da "yavruvatan"da yaşayanlar arasında da bu ifadelerin kullanılmasından rahatsızlık duyanlar olabilir.

Anne Bu sözcüğü kullanırken haberin bağlamını iyi düşünmek gerekir. Sözcüğün habere bir katkısı yoksa, sadece cinsiyetçi bakışı yansıtıyorsa kullanılmaması gerekir. Nasıl ki haber öznesi bir baba olduğunda bu vurgulanmıyorsa, anne sözcüğünün de vurgulanmaması gerekir. Her klişe için geçerli olduğu gibi "cani anne", "anne vahşeti", "canavar anne" ve "zalim anne" gibi klişeler de gelişi güzel kullanılmamalıdır.

Arap Etnik bir kimlik. Haber dilinde bazen aşağılayıcı, alay edici, hakaret amaçlı ve nefret söylemini körükleyici şekilde kullanıldığı gibi negatif anlam yüklü tekil örnekler bu gruplara ait olan herkese aynı gözle bakılmasına yol açıyor. Haberin özünü ilişkili olmadığı sürece kişilerin milliyet ve etnik kökenlerinin belirtilmesi gerekmez.

Arapsaçı Çözülenemeyecek kadar karışık durumları ifade etmek için kullanılan bir ifade. Ancak Araplara yönelik ayrımcı bir anlam içerdiği için haber dilinde kullanılmamak gerekir.

Arsız Utanması, sıkılması olmayan, yılışık, yüzsüz anlamındaki bu sözcük aynı zamanda bir sıfattır ve haberde her türlü sıfat kullanımından kaçınılması gerekir.

Ayyaş Aşırı alkollü içecek tüketen ve bunu alışkanlık haline getiren kişiyi tanımlamak için kullanılır. Bu sözcük bir sıfattır ve haberde her türlü sıfat kullanımından kaçınılması gerekir.

Azgın Sıfat olarak kullanıldığında ötekileştirici, aşağılayıcı ve ayrımcı bir anlam içerir.

Azınlık Bu sözcük anlamı itibarıyla ayrımcılık içermese de, toplumsal normlardan farklı düşen fikirleri, yaşam tarzlarını, etnik aidiyet, dil ve inanç farklılıklarını kötüleme, aşağılama, hor görme bağlamında kullanılmamalıdır.

B

... **babası** Bu tamlamanın kullanıldığı durumlar kadınları görünmez kılabilir ve iktidarda erkek olduğu vurgusu yapabilir. Örneğin, "Türk turizminin babası." Bunun yerine "Türk turizminin kurucusu" ifadesi kullanılabilir.

Balıkadam (bkz. "Adam/adamı") Balıkadam sözcüğü yerine cinsiyet belirtmeyen dalgıç sözcüğü tercih edilmelidir.

Başörtüsü (bkz. "Sıkmabaş", "Türban") Alternatifler arasında politik bir tutum içermeyen, tarafsız sözcük olarak "başörtüsü" kullanılmasını öneriyoruz çünkü "türban" ve "sıkmabaş" başörtüsü karşıtlarının ve onu yasaklamaya çalışanların ortaya attığı ifadeler.

Bayan (bkz: "Kadın") "Bayan" ile "kadın" sözcükleri eş anlamlı değildir; "bayan" bir hitap şeklidir, "kadın" ise cinsiyet belirtir. Haber dilinde "bayan" değil, "kadın" sözcüğü kullanılmalıdır.

Bilimadamı/Bilimkadını (bkz. "Adam/adamı" ve "Kadın") Cinsiyet belirten bu sözcükler yerine "bilim insanı" kullanılması tercih edilmelidir.

Bir ayağı çukurda Çok yaşlanmış ve ölüme yaklaşmış kişileri tanımlamak için kullanılan deyim. Haberlerde yaşlı insanlar için kullanıldığında onları değersiz gören bir anlam taşıyacağından tavsiye edilmez.

Biseksüel Duygusal/cinsel açıdan her iki cinsiyete de ilgi duyan kadın veya erkek. Biseksüellik, aynı anda hem bir kadına hem bir erkeğe ilgi duymak, her iki cinsiyetten iki birey ile aynı anda birlikte olmak anlamına gelmez. (bkz. Kaos GL Medya Kılavuzu, 2011). Haberle direkt bir ilgisi yoksa, kişilerin cinsel yönelimi belirtilmemelidir.

Boynuzlama Türkçede "aldatma" sözcüğü yerine kullanılan argo sözcük. Ve her argo sözcük gibi haber dilinde kullanılmamalı. Bir ilişkinin aldatma olup olmadığına ancak onu yaşayan kişiler karar verebilir.

Bölücü Çoğunluktan farklı düşünenleri yaftalamak için, çok yaygın olarak, çok kolay kullanılabilen kuvvetli bir ideolojik sözcük. Bu nedenle kullanmaktan kaçınılmalıdır. Özerkliği ve benzeri siyasal sistemleri savunmak bölücülük anlamına gelmeyeceği gibi, ifade özgürlüğünün evrensel tanımı, her türlü fikrin, şiddet kullanarak empoze edilmesi dışında, serbestçe açıklanmasını öngörür. İfade özgürlüğünü kullanan kişileri veya grupları negatif anlam yükleyerek, ötekileştirerek ve etiketleyerek "bölücü" olarak tanımlamak, sorumlu habercilik diliyle bağdaşmaz.

Bunak Aklı yerinde olmayan, ne dediğini unutan kişiler için kullanılan kaba bir sıfat. Haber dilinde kullanılmaması gerekir.

C

Cinnet geçirme Bu hâl akıl sağlığı sorunu olabilir; tanım ve teşhisi ancak uzmanlar tarafından yapılabilir. Ayrıca şiddet olaylarında bu terim daha ziyade "baba" ve "koca" konumundaki kişileri aklama vesilesi olarak kullanılabilirdiğinden cinsiyet ayrımcılığı da içerebilir. Haberciler kimin cinnet geçirip geçirmediğine kendileri karar vermemelidirler.

Cinsel sapma Dilde heteroseksizme bir örnek. Normal olanın heteroseksüellik olduğu iddiasından yola çıkan bir ifade. Gazeteci, heteroseksüellik dışındaki tüm yönelimlerin, uygunsuz ve toplumun ahlak ölçülerine aykırı olduğuna karar veremez; dolayısıyla bu gibi önyargı içeren ifadelerin kullanımından kaçınılmalıdır.

Ç

Çarşaf/Çarşafı Dinlerde, hem günlük yaşamda hem de dini ritüeller sırasında kadın ve erkek bedeninin belli bölgelerinin örtülmesi ile ilgili kural ve anlayışlar bütününe tesettür diyoruz. Çarşaf da bir örtünme aracı ve bu sözcük gerek çarşaflılar gerekse buna karşı çıkanlar tarafından siyasi ve ideolojik amaçlarla kullanılabilmekte. Bu nedenle haberciler olayın niteliğine göre bu sözcüğü dikkatle kullanılmalıdır. Bazı haberlerde rastladığımız "kara fatma", "öcü" vb. alay edici, aşağılayıcı, kötüleyici bir şekilde ise hiçbir zaman kullanılmamalıdır.

Çıbanbaşı Olumsuzluk içeren bir eylemden sorumlu bir grupta, lider konumundaki baş sorumlu kişiye atfen bir deyimdir. "Çıpras, AB'de çıban başı olacak" (Kıbrıs Gazetesi-2 Şubat 2015) haberindeki gibi belli bir kişiye; ya da "İsrail Ortadoğu'da çıban başı" (Yeni Şafak-14 Temmuz 2014) haberindeki gibi bir ülkeye karşı -- bağlamına göre belli bir dil, din, ırk ve etnik aidiyete karşı -- kullanıldığında düşmanlaştırıcı, ötekileştirici ve yaftalayıcı bir hal alır. "Çıpras, AB'ye meydan okuyacak" ve "İsrail Ortadoğu'ya meydan okuyor" başlıkları daha iyi bir tercih olurdu.

Çıtır (bkz. Taş gibi) Genç kadınlara dönük cinsel çağrışımı olan ifadeleri haber dilinde kullanmamak gerekir.

Çingene Geçmişte göçebe olarak yaşamış ve kendilerine ait yaşam tarzlarıyla buldukları toplumdaki ayrışan bu halkı aşağılayıcı, suçlayıcı, hakaret edici bir dil kullanmamalıyız. Farklı gruplar kendilerini Roman ya da Çingene olarak tanımlayabiliyor.

-- **çıyan** Bazı Ermeni soyisimlerinin -yan ekiyle (-yan Ermenice "oğlu" anlamına geliyor ve meslek adlarının sonuna gelince -cıyan ekine dönüşüyor) bitmesinden kaynaklanan bazı kullanımlar, haberciler tarafından çarpıtılarak bu etnik gruba karşı düşmanlık oluşturmak, hakaret etmek amacıyla kullanılabilir; NalÇİYAN, BoyaÇİYAN gibi. Haber dilinde yeri yoktur.

D

Dekolte Haberlerde kadınlara yönelik olarak "dekoltesi yürek hoplattı", "cesur dekolte" gibi klişeler erkek egemen dilin söylemleri.

Deli Ruhsal ve zihni sorunları olanlarla ilgili haberlerde, eğer belirtilmesi gerekiyorsa bu kişilerin hastalıklarının ne olduğu açıkça belirtilmeli; onun yerine genel, negatif içerik taşıyacak biçimde “deli” sözcüğü kullanılmamalıdır.

Devlet adamı (bkz. “Adam/adamı”) Bunun yerine, cinsiyeti nötr olan devlet görevlisi / yöneticisi ifadesinin kullanılması tercih edilmelidir. En doğru kullanım, bu kişinin görevini belirtmek olmalıdır.

Dinci Bu sözcüğü kendi inançlarımıza uymayan kişiler için alay edici, küçük düşürücü bir şekilde kullanmak; o kişi veya grubu yaşadığımız toplumdaki dışarı itmek, ayrımcılık yapmak anlamına gelecektir. Haber dilinde bireyler ile ilgili genellemelerde bulunulmamalıdır.

Domuz (bkz. “Köpek”) Bir hayvan türüne atıf yaparak belli gruplara karşı hakaret, aşağılama, küfretme amacıyla kullanılmaması gerekir.

Dönme (argo) Sokak dilinde erkek iken kadın olmuş kişi için kullanılır. Haber dilinde yeri olmamalıdır, çünkü bu sözcük sosyal normlara aykırı bir durumu küçümsemek, kötülemek ve o kişiyi küçük düşürmek için kullanılmaktadır. Onun yerine, eğer haber gerektiriyorsa, bu durumdaki bireylerin kendilerini tanımlamak için kullandıkları “trans kadın” ifadesi kullanılabilir.

Dul (dul kadın), (şen dul) Dul, kadın ve erkek ayrımı olmaksızın eşi ölmüş veya eşinden boşanmış kişiyi tanımlayan bir sözcük. Ancak günlük dilde, kadınlara karşı, toplumsal önyargıları kapsayacak şekilde, olumsuz bir etiket haline sokulduğundan, kadınlarla bağlantılı olarak kullanılmaması gerekir.

Elinin hamuru... (bkz. “Kadın işi”) “Elinin hamuruyla erkek işine karışmak” deyiminin, bir kadını erkek karşısında ikinci sınıf bir konuma soktuğu, küçümseyici ve had bildirici bir ayrımcılığa yol açtığı görülmektedir. Haber dilinde kullanımından kaçınmak gerekir.

Embesil Şizofren, spastik, otistik ve benzeri rahatsızlıklar, kelime anlamının dışında hakaret, aşağılama, alay etme gibi niyetlerle kullanılmamalıdır.

Engelli (bkz. “Sakat” “Özürlü”) “Sakat” ve “özürlü” sözcükleri sokak dilinde zaman zaman hakaret içeren şekilde kullanılabildiğinden, bu sözcükler yerine “engelli” sözcüğü tercih edilmelidir. Engelli sözcüğü, doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duysal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeni ile toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan, korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi için kullanılır. Bazı gruplar engelli yerine sakat veya özürlü sözcüğünü kullanabiliyorlar; örneğin, Türkiye Sakatlar Derneği, İşitme Engelliler Derneği, Görme Özürlüler Derneği.

Entel Eğitimli, bilgi sahibi bir kişiyi, alışıl gelmiş görüş ve davranış kalıplarına uymadığı için kötü göstermeye yönelik alaycı bir ifade olarak haber dilinde yeri yoktur.

Erkek, erkeklik Bu sözcükleri cinsel üstünlük imasıyla kullanmak doğru olmayacaktır. Örneğin, “erkek işi”, “erkeklik göstermek” ifadeleri bu bağlamda ayrımcıdır.

F

Ermeni Etnik bir kimlik. Haber dilinde bazen hedef gösterici, aşağılayıcı, alay edici, hakaret amaçlı ve nefret söylemini körükleyici şekilde kullanıldığı gibi negatif anlam yüklü tekil örnekler bu gruplara ait olan herkese aynı gözle bakılmasına yol açıyor. Haberin özümüle ilişkili olmadığı sürece kişilerin milliyet ve etnik kökenlerinin belirtilmesi gerekmez.

Eşcinsel Duygusal ve cinsel açıdan hemcinsine ilgi duyan kadın veya erkek. Eşcinsellik ruhsal bir bozukluk olmadığını gibi, bir hastalık da değildir.

Ev hanımı, Ev kadını Bu ifadelerin (günlük dilde ve bazı kadınlar tarafından bile yaygın olarak kullanılmalarına rağmen) kadınlar için toplumda “ev ile bağlantılı”, sınırlı bir rol tanımladığını, kadınlara erkekler karşısında eşit olmayan bir toplumsal konum belirlediğini unutmamalıyız.

Fahişe / Fuhuş Arapça’da “azgın” ya da “utanmaz” anlamına gelen “fahişe” kelimesinden türetilmiş, “fuhuş yapan” kadınlar için kullanılan, haber dilinde uzak durulması gereken bir sözcük.

Faşizm/Faşist (bkz. “Komünist”) Siyasal açıdan gerçek anlamının dışında hakaret amacıyla kullanılmasının haber dilinde yeri yoktur.

Figüran Figüranlık bir iş olarak saygın bir meslektir. Zaman zaman önemsiz kişi anlamında küçümseyici ve değersiz gösterici şekilde kullanılabilir. Bu tarz kullanımlardan kaçınmalıyız.

G

Gâvur Dinsiz anlamına geldiği gibi merhametsiz, acımasız anlamına da gelen bir sözcük. Ancak çoğu zaman negatif anlam taşıyacak şekilde, Müslüman olmayanlara yönelik kötüleyici, ayrımcı bir içerikle kullanıldığını, bir çeşit hakaret olduğunu, bu nedenlerle haber dilinde kullanılmaması gerektiğini bilmeliyiz.

Gay/Gey Erkek eşcinsel. Bu sözcük, aynı cinsten insanların birbirlerine karşı duygusal, erotik, cinsel eğilimleriyle yarattıkları hayat tarzını tanımlamak için, eşcinsel bireyler tarafından ortaya atılmıştır. Başlangıçta hem kadın hem erkek eşcinselleri kapsayan bir sözcük olmakla beraber, günümüzde Türkiye’de sadece erkek eşcinseller için kullanılmaktadır. (bkz. Kaos GL Medya Kılavuzu, 2011). Haberde, nasıl ki çoğunluğu oluşturdukları için heteroseksüellerin cinsel yöneliminin ne olduğunu belirtmiyorsak, gay/geyler için de aynı şey geçerlidir.

Gayrı meşru ilişki (bkz. “Yuva yıkan kadın/yasak aşk”)

Gerici İnsanları ideolojik bakışlara göre belli kategorilerle isimlendirmenin habercilikte yeri yoktur.

Göçmen Bir süre için ya da kalıcı olarak daha iyi bir yaşam kurmak amacıyla bir ülkeden başka bir ülkeye taşınan kimse. “Mülteci ve göçmenlerin, ağırlıklı olarak güç ve olumsuz koşullar nedeniyle vatanlarını terk ettikleri daima göz önünde bulundurulmalıdır. Mülteciler ve göçmenler hakkında olumsuz duygular uyandırabilecek tanımlamalar yapılmamalı, ırkçı ve ayrımcı söylemler kullanılmamalıdır.” (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, “Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu: Kültürel Çeşitlilik” Mülteciler ve göçmenler: <http://www.tgc.org.tr/KULTUR-TR-ENG.pdf>) Göçmen, mülteci, sığınmacı gibi kişilerin hukuki durumları farklılık gösterebilir ama haberde onları hor gören, aşağılayan, hukuk dışı, potansiyel suçlu kişiler gibi sunmaktan kaçınmalıyız.

Görme engelli / Görme özürlü (bkz. “Kör”) “Görme özürlü” yerine “görme engelli” ifadesinin kullanılması tercih edilmelidir.

Gurbetçi (bkz. “Almancı”) Gurbete çıkan ve geçimini gurbette kazanan kimseye “gurbetçi” deniyor. Avrupa’da genellikle de Almanya’da çalışan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını hor görücü, küçümseyici, alay edici anlamlara gelecek şekilde “gurbetçi” demekten kaçınmalıyız.

H

Hain/hainler Kimse kendisini bir başkasının vatan sevgisini ölçme üstünlüğüne sahip göremez. Bu ifadeleri kullanmak, bir grubun başka bir gruba ilişkin değer yargılarını habere taşımak anlamına gelir.

Hanım (bkz. “Bayan”) Hanım sözcüğü de “Bayan” gibi bir unvandır. Sıfat olarak ise “Kadınlığın bütün iyi niteliklerini taşıyan” anlamına gelir. Örneğin: “Hanım kadın, hanım kız”. Haber dilinde sıfat olarak kullanımı tavsiye edilmez; unvan olarak kullanımında ise “bayan” sözcüğü ile ilgili hassasiyetlerin gözetilmesi gerekir.

Hayat kadını (bkz. “Seks işçisi”) Para karşılığında erkeklerle cinsel ilişkiye giren ve bu işi meslek edinen kadın. Seks işçiliği yaparak geçimini sağlayan bir kadına kibarlık adına “hayat kadını” demek, aslında yaptığı işi ağza alınamayacak kadar utanç verici buluyor olduğumuz anlamına geldiği için örtülü ayrımcılıktır. Haberlerde “hayat kadını” ifadesi yaygın olarak kullanılmakla birlikte, bu işi yapanlar kendilerine “seks işçisi” denilmesini tercih ediyor.

Hıristiyan (bkz. “Musevi”) Dinî aidiyetin belirtilmesi ancak haberle direk bağlantısı olduğu zaman uygun olacaktır. Bunun tersi durumlarda yapılan vurgular saygısızlık, hoşgörüsüzlük, anlayışsızlık olarak nitelenebilir.

Homo Dilimizde, homoseksüel sözcüğünün kısaltması olan “homo”, homoseksüelleri aşağılamak için kullanılan bir ifadedir. Oysa İngilizce’de “homo” “aynı” , “hetero” ise “farklı” anlamına gelen ön eklerdir. Türkçe’de aşağılama ve hakaret amacıyla kullanılan bu sözcük kısaltmasının haber dilinde yeri yoktur.

i

İnsanoğlu “İnsan” ve “oğul” sözcüklerinden türetilmiş bileşik sözcük. İçindeki cinsiyetçi ifade (“oğul”) nedeniyle, yerine “insanlık”, “insanlar” sözcüklerinden biri tercih edilmelidir.

İnterseks Sadece eğer haberin önemli bir unsuru ise ve anlamını bilerek kullanılması gereken bir sözcük. Kaos GL’nin tanımına göre ise, “Biyolojik olarak her iki cinsiyetin özelliklerini de taşıyan, doğumda gerek cinsel anatomisi gerek de cinsel organları tipik erkek veya kadın tarifine uymayan bireyler için” kullanılan bir terim. (2)

İrtica/irticacı Önceki koşullara dönüşü isteyen, aşırı tutucu ve ilerlemelere karşıt olan, herhangi bir toplumsal ya da siyasi hareket ya da ideoloji ve buna bağlı eylemler. Kişileri siyasi ve ideolojik nedenlerle irticacı olarak tanımlamak ve bunu dış görünümüne ve kıyafet seçimine bakarak yapmak ayrımcılıktır.

İş adamı/iş kadını/iş insanı “İş adamı”, iş dünyasındaki kadınları yok sayan bir tanımlama. Haber öznesi bir kadınsa “iş kadını”, hatta daha geniş bir kavram olduğu ve kadın-erkek ikisini de kapsadığı için “iş insanı” tercih edilmelidir.

K

Kadın (bkz. "Bayan") Haberlerde "kadın" vurgusu yapıldığında bu genelde kadın-erkek eşitsizliğine katkı yapar. "Kadın şoför", "kadın gaspçı", "kadın kebab ustası", "kadın polis", "kadın yazar" dediğimiz her yerde haber öznesi erkek olsa "erkek şoför", "erkek gaspçı", "erkek kebab ustası", "erkek polis", "erkek yazar" der miydik, kendimize sormamız gerekir. Kadın sözcüğü haber dilinde gereksiz olarak kullanılmamalıdır.

Kahpe Ahlâksız kadın ya da döneke anlamlarına gelen bu sözcük, hakaret ve küfür anlamı içerdiği için haber diline yakışmamaktadır.

Kalleş Birine gizlice kötülük yapan, güvenilirmez kişiye denir. Önyargı içeren bu ifade, yaygın olarak hakaret ve küfür amaçlı kullanılıyor. Haber dilinde uzak durulması gereken bir sözcük.

Kanıbozuk Mecazi bir sıfat olan bu sözcük "soysuz kimse" anlamına geliyor. Haber dilinde yeri yoktur.

Kemalist / Kemalizm Bu sözcüklerin kullanımında bağlam çok önemli. Siyasi ve ideolojik nedenlerle kişileri ve görüşlerini yaftalama amacıyla kullanılmamalıdır.

Kız, kızlar Zihnimizde ve dilimizde "kadın"dan ayrı anlamlar yüklenen bir sözcük. Karşı cinste karşılığı "oğlan." Kız sözcüğü yerine "kadın" veya "genç kadın" sözcükleri tercih edilmelidir.

Kızılbaş Türkiye'de Aleviler için kullanılan ayrımcı sözcük. Haber dilinde "Alevi" sözcüğü tercih edilmelidir.

Kin kusmak Ne kadar eleştirel olursa olsun bir fikri açıklamak, kin kusmak değildir. Başkalarının hoşlanmadığımız görüşlerine olumsuz anlamlar yüklemekten ve dolayısıyla haber dilinde nefret söylemine yol açmaktan kaçınmalıyız.

Koca "Koca katili kadın" gibi kalıplarla kullanıldığında cinsiyetçi bir ayrımcılığa yol açabileceğinden hangi bağlamda kullanılacağına dikkat edilmesi gerekir.

Kocakarı Yaşlı kadınlara "kocakarı" diye hitap etmek yaş ayrımcılığı yapmak ve saygısızlık göstermektir.

Komünist (bkz. "Faşist") Gerçek anlamının dışında hakaret amacıyla kullanılmaması gerekir.

Kör (bkz. "Görme engelli / Görme özürülü") Tercih edilmesi gereken kullanım: "görme engelli".

Köpek (bkz. "Domuz") İnsanlara karşı hakaret, aşağılama, küfretme amacıyla kullanılmaması gerekir.

Kripto Kriptoloji şifre bilimidir; mesajların, yazıların belli bir sisteme göre şifrelenmesi ve bunların alıcı tarafından deşifre edilmesi sürecidir. Kripto sözcüğü buradan gelir ve daha farklı anlamlarda kullanılmamalıdır.

Kürt Etnik bir kimlik. Haber dilinde bazen hedef gösterici, aşağılayıcı, alay edici, hakaret amaçlı ve nefret söylemini körükleyici şekilde kullanılıyor. Ayrıca, negatif anlam yüklü tekil örnekler bu gruplara ait olan herkese aynı gözle bakılmasına yol açıyor. Haberin özümüyle ilişkili olmadığı sürece kişilerin milliyet ve etnik kökenlerinin belirtilmesi gerekmez.

Küstah "Saygısız, kaba, terbiyesiz kimse" anlamı taşıyan bu sözcüğü haber dilinde kullanmamalıyız. Özellikle halkların, ülkelerin, etnik/dini kimliklerin önüne bir sıfat olarak getirilmesinin düşmanlık körükleyici, kötüleyici, dışlayıcı etkisi olacaktır.

L

LGBT / LGTB / LGBTİ LGBT, lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel sözcüklerinin ilk harflerinden oluşturulmuştur. Bazen LGTB (lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel, travesti) şeklinde de yazılır. Yurtdışındaki bazı örgütler bu çatı sözcüğe daha sonradan interseksüelleri temsilen İ ya da queeri temsilen Q harflerini eklemişlerdir. Haber dilinde kullanılmasında bir sakınca yoktur.

Lezbiyen/Lezbiyen ilişki Kadın eşcinsel. Kişinin cinsel yönelimi haberin ana unsuru olmadığı sürece vurgulanmamalıdır. Nasıl ki haber dilinde bir ilişkinin "heteroseksüel ilişki" olduğunu vurgulama gereği görmüyorsak bunu da vurgulamamak gerekir. Cinsel yönelimle ilgili sıfatlar kullanmanın insanların özel hayatına saygısızlık olduğunu unutmamalıyız.

Liboş Argo bir sözcük. Liberal görüşteki kişiyi aşağılamak için kullanılır. "Liboş", geylek için kullanılan "nonoş"u çağrıştırdığı için aynı zamanda homofobik bir söylemdir.

M

Marjinal Toplumsal normlara uymayan farklı yaşam tarzları ve bakış açıları (örn: "marjinal evlilik") "marjinal" olarak tanımlanmamalıdır.

Misyoner Hıristiyanlığı yaymak için öncülük yapan kişiye denir. Bu sözcük Hıristiyanlığı kötülemek ve İslam düşmanlığı yapmak amacıyla kullanılmamalıdır.

Moruk Bazı gençlerin dilinde yaşlı anne baba anlamına gelse de negatif bir anlam içerdiğini göz önünde bulundurmalıyız.

Musevi (bkz. "Yahudi") Bir dinin mensuplarından söz ederken "Musevi", etnik kimlikten söz ederken "Yahudi" sözcüğü tercih edilmelidir. Her Yahudi inançlı bir Musevi olmayabilir. Aynı şekilde her Musevi de Yahudi olmayabilir.

Mülteci (bkz. "Göçmen")

Müslüman Haberde sözü edilen kişilerin etnik kimliğini ya da dinini, haberin özümüyle ilişkili olmadığı sürece vurgulamaktan kaçınmak gerekir. Geremediği halde dinin vurgulanması çoğu durumda ayrımcılık içerir.

N

Namus Toplumda ahlâk kurallarına, toplumsal değerlere bağlılık ve iffet. Ahlâki değerler topluma, zamana, mekâna ve kültüre göre değişiklik gösterir. Haberde bir grubun ahlâk anlayışını tüm topluma geçerli kılacak bir dil kullanılmasından kaçınmak gerekir -- haberlerde sıkça rastladığımız "namus cinayeti", "namus cinneti" ve "namusunu temizledi" kalıp yargı örneklerinde gördüğümüz gibi...

Namert Korkak, alçak, mert olmayan anlamına gelen bu sözcüğün özellikle siyasetçilerin dilinde küfür olarak kullanıldığını sıklıkla duymaktayız. Ancak bu sözcüğün haber dilinde bir kişi ya da grubu aşağılayıcı şekilde kullanılmaması gerekir.

Nataşa Rusya'da kadınlara sıkça verilen Nataşa ismi haber dilinde cinsel çağrışımlı bir şekilde kullanılabilir. Bu ise Rus halkının tamamını itham edici, aşağılayıcı bir içerik taşıyacağı için ayrımcıdır. Haber dilinde yeri yoktur.

Ö

Özürlü (bkz. "Engelli")

P

Paralel/Paralel yapı/Paralelciler Dilimize yeni giren, önce Gülen Cemaati ve üyelerine yönelik olarak sonra da hükümet aleyhtarları için yaygın olarak kullanılan bu ifade kişileri suçlayıcı, düşmanlaştırıcı ve şeytanlaştırıcı nefret söylemi içerdiğinden haber dilinde çok dikkatli kullanılmalıdır. Sorumlu gazeteci "paralel yapı" ifadesinin kullanımının destekçisi ya da karşıtı olmamalıdır.

R

Roman (bkz. "Çingene")

Rum Etnik ve ulusal bir kimlik. Haber dilinde bazen düşmanlaştırıcı, aşağılayıcı, alay edici, hakaret amaçlı ve nefret söylemini körükleyici şekilde kullanıldığı gibi negatif anlam yüklü tekil örnekler bu gruplara ait olan herkese aynı gözle bakılmasına yol açıyor. Haberin özülle ilişkili olmadığı sürece kişilerin milliyet ve etnik kökenlerinin belirtilmesi gerekmez.

S

Sakat (bkz. "Engelli")

Sapık/sapkın Bu sözcük zaman zaman toplumsal normlardan farklı şekilde davranan kişiler için kullanılabilir (örn. eşcinseller) ve bu kişiler cinsel saldırganlarla aynı kategoriye koyulabilir. Bu tür kullanımlardan kaçınmalıyız. Anayasa Mahkemesi (AYM) bir emsal teşkil eden 16 Temmuz 2014 tarihli kararında eşcinsellere "sapkın" demenin fikir özgürlüğü değil, nefret söylemi olduğunu kabul eder.

Sarık/sarıklı Dini bir aksesuar olan "sarık" ve bu aksesuarı kullanan kişi olan "sarıklı" sözcükleri gündelik dilde olumsuz ideolojik imalar içermektedir. Bir hafta olarak haber dilinde kullanılması negatif anlam taşımakta, ayrımcılığa yol açmaktadır.

Seks işçisi (bkz. "Hayat kadını")

Sığınmacı (bkz. "Göçmen")

Sıkmabaş (bkz. "Başörtüsü")

Siyah/Siyahi Haber dilinde kibarlık adına "siyahi" sözcüğü yaygın olarak kullanılmaktadır. Oysa doğru olan, İngilizce'de olduğu gibi, ten rengi siyah olanlara "siyah" demektir.

Siyonist/Siyonizm Medyada yanlış biçimde İsrail yayılmacılığı yerine kullanılan "siyonizm", Filistin'de ulusal bir Yahudi devletinin yaratılması ve desteklenmesini amaçlayan milliyetçi Yahudi harekettir. Bu sözcüğü bu anlamı dışında kullanmamak gerekir.

Soykırım/“Sözde” soykırım Türkiye’de tartışma yaratan konu 1915 olaylarının Ermenilere yönelik bir soykırım olarak tanımlanıp tanımlanamayacağıdır. 1915’i soykırım olarak tanımlayan bilim insanları olmakla birlikte çeşitli sebeplerle bu ifade yerine kırım, katliam gibi tanımları kullananlar da mevcuttur. Haberciler ise “soykırım” sözcüğü ile “sözde” sözcüğünü birlikte kullanmayı adet haline getirmiş durumdadır. Böylece, soykırım ifadesinin içi boşaltılmakta, bu konuda yapılan tartışmalar değersiz kılınmakta ve böyle yaparak yansız bir tavır alınmış sanılmaktadır. Oysa bu sözcük basbayağı taraf almaktır ve gazeteciliğin özüne aykırıdır. “Sözde” sözcüğü, bir tarafın benimsemediği her türlü siyasi tez ve olguya ilişkin olarak da kullanılabilir (‘sözde Kürt devleti’). “Sözde” sözcüğünün böylesi kullanımları, bazı tez ve olguları dile getirenleri ötekileştirdiği, onların görüşleri ile alay ettiği ve küçümsediği için haber dilinde yeri yoktur.

Sünni (bkz. “Şii”) 21. yüzyılla birlikte giderek sorunlu hale gelen dini ve mezhepsel ayrılıklar gazetecilerin en hassas olması gereken konulardan bir tanesi. Dolayısıyla haberin özünü ilgilendirmediği sürece kişilerin dinleri ve mezheplerine atıfta bulunmamak gerekir.

Sünnetli/sünnetsiz Sünnetsiz olmayı, Müslüman olmayanlara hakaret etmek, kötülemek ve aşağılamak amacıyla kullanmanın bilerek ya da bilmeyerek başka din ve inançtan olanlara karşı ayrımcılık anlamına geldiğinin farkında olmalıyız.

Ş

Şerefsiz İnsanların birbirlerine hakaret etmek amacıyla kullandıkları bu sözcüğün haber dilinde yeri yoktur.

Şii (bkz. “Sünni”)

T

Şizofren Şizofren, spastik, otistik, embesil ve benzeri rahatsızlıklar, kelime anlamının dışında hakaret, aşağılama, alay etme gibi niyetlerle kullanılmamalıdır. Örneğin, haberlerde zaman zaman gördüğümüz “şizofren dehşeti”, “şizofren dehşet saçtı” vb. ifadeler kullanılmaktan kaçınmalıyız.

Taş gibi (bkz. “Çıtır”)

Terörist Haberciler için önemli olan, bir olayı tüm ayrıntıları ve gerçekliğiyle anlatmak olduğuna göre, eylemciler için genelleştirici “terörist” sözcüğü yerine “bombacı”, “saldırgan”, “silahlı kişi”, “isyancı”, “militan” gibi ifadeler kullanarak, olaydaki nüansı vermemiz, gerçeğe en yakın şekilde sunmamız daha doğru olacaktır.

Töre Bir suçun, gerçek failine değil de “töre”, “örf ve adetler” gibi kuşaktan kuşağa aktarılan ancak hukukta karşılığı olmayan toplumsal davranış kurallarına atfedilmesi, eylemi meşrulaştırıcı etkide bulunmaktadır. Örneğin “töre cinayeti” gibi bir ifade kullanırken çok hassas davranmalı, işlenen cinayetin haklı görülebilir, ya da kabul edilebilir bir olaymış gibi anlaşılmasına dikkat etmeliyiz.

Trans/trans birey/transseksüel Kişinin cinsiyet kimliğinin, doğmuş olduğu cinsiyetiyle eşleşmemesi durumu olarak da tanımlanabilir. KAOSGL Derneği’ne göre “trans terimi herhangi bir cinsel yönelimi işaret etmediği gibi, trans kişiler heteroseksüel, eşcinsel, biseksüel veya aoseksüel yönelimlere sahip olabilir.” Haberin özünü ilgilendiriyorsa bu sözcüklerin haber dilinde kullanılmasında bir sakınca yoktur.

Travesti KAOSGL Derneği'ne göre travesti daha çok dış görünüşü ve davranışıyla karşı cinse ait olma isteğinde olan kişidir. Halk arasında "travesti" dendiğinde daha çok kadın giyimindeki ve davranışındaki erkekler akla gelmektedir. Oysa bu sözcük hem erkek hem de kadın için geçerlidir; yani erkek giyimindeki ve davranışındaki kadınlar için de kullanılır. Gerçek anlamı dışında ve tüm eşcinsel erkekleri genelleyici şekilde bir etiket olarak kullanılması yanlıştır.

Türban (bkz. "Başörtüsü")

U

Ucube Acayip, çirkin anlamına gelen ucube sözcüğü, 2011 yılında dönemin Başbakanının bir sanat eseriyle ilgili olarak kullanması üzerine haberlerde çokça yer aldı. Haberci bu sözcüğü, bir sebepten dolayı görünümü değişmiş kişiler açısından ne kadar yaralayıcı olabileceğini düşünerek kullanmaktan kaçınmalıdır.

Uygunsuz Haberlerde sık sık kullanılan bu sözcük muğlaktır. Bunun yerine uygunsuz bulunan davranış ya da görünümün ne olduğu tanımlanmalıdır.

Ü

Üniversiteli/liseli öğrenci Mersin'in Tarsus ilçesinde üniversite öğrencisi Özgecan Aslan'ın öldürülmesiyle ilgili olarak yapılan haberlerde ısrarlı bir şekilde devam eden "üniversiteli" vurgusu ile karşılaştık. Oysa, haberin özüyle ilişkili olmadığı sürece, habere konu olan kişinin eğitim ve/ya sosyal statüsünü belirtmek, bu eğitime sahip olmayan kişilerin değersiz olduğu algısını yaratabileceği için gazeteciler bu tür kullanımlara hassasiyetle yaklaşmalıdır.

V

Vandal/vandalizm Eski kültür ve sanat anıtlarını yakıp yıkan, bunların değerini bilmeyen kimse veya topluluk anlamına gelen bu sözcük, gerçek anlamından çıkartılıp, meşru eylemde bulunan, gösterilere katılan herkes için kullanılmamalıdır.

Vatan haini Bir kişi ya da kesim, başka bir kişi ya da kesimin, vatani kendisinden daha az sevdiğini iddia edemez. Bir gazeteci hiç kimsenin vatansever ya da vatan haini olduğuna karar veremez.

Vesayetçi Herhangi bir kişi veya kesimin vesayetçi olarak tanımlanması, siyasi ve ideolojik nedenlere dayanacağından haberci bu sözcüğü çok dikkatli kullanılmalıdır.

Y

Yabancı uyruklu Haberde, habere konu olan kişi veya kişilerin yabancı uyruklu olduğunu belirtmenin o habere ne kattığını, gerçekten gerekli olup olmadığını sorgulamak gerekir ve eğer gerekli değilse bu ifade tercih edilmemelidir.

Yahudi (bkz. "Musevi") Haberciler bu sözcüğün bir halka karşı kasıtlı olarak tektipleştirici, aşağılayıcı, ötekileştirici şekilde kullanılmaması için özen göstermelidir.

Yaşlı Konu yaşla alakalı olmadığı müddetçe, haberde geçen kişinin yaşlı olduğunun ifade edilmesi, yerine göre ötekileştirmeye ve değersizleştirmeye yol açabilir. Kimseye karşı küçük gören bir dil kullanmamalıyız.

Yirmilik/ yetmişlik (bkz. "Çıtır") Bu gibi ifadelerin alay edici ve üstten bakan bir dil olabileceğini unutmamalıyız.

Yuva yıkan kadın/ yasak aşk/gayri meşru ilişki Bunlar kalıp yargılar içeren klişeleşmiş ifadelerdir. Çoğunlukla da kadına yönelik ayrımcılığı pekiştiren şekilde kullanılırlar. Haberciler bu gibi ifadeleri kullanmaktan kaçınmalıdır çünkü insanların özel hayatlarını yargılayan kalıp yargıların haber dilinde yeri yoktur. Bunların yerine olayın tarafsız bir dille, olduğu gibi anlatılması tercih edilmelidir.

Z

Zenci (bkz. "Siyah")

Zina 2005 yılında çıkarılan kanunla suç olmaktan çıkarılan zina, evlilik dışı cinsel ilişkide bulunmak anlamına gelmektedir. Olumsuz anlam yüklü bu sözcüğün, kişileri suçlayıcı ya da karalayıcı bir ön yargıyla kullanılmaması gerekir. Zaten genel bir ilke olarak da insanların özel hayatlarına yargılayıcı bir göz ve dille bakılmamalıdır.

